

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง สภาพและความต้องการของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอรายละเอียดตามหัวข้อดังนี้

- 1.ครูศิลปศึกษา หลักสูตร การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
- 2.หนังสือเรียนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาและองค์ประกอบการเรียนการสอนในการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา
- 3.องค์ประกอบด้านต่างๆของหนังสือเรียนศิลปศึกษา
 - ลักษณะรูปเล่ม เนื้อหา กิจกรรม ภาพประกอบ ภาษาและการเขียน
- 4.ลักษณะของหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ดีและการพิจารณาคัดเลือก
- 5.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ครูศิลปศึกษา หลักสูตร และการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

ทินกร บัวพูล(2531)ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษา เป็นมวลประสบการณ์ทางด้านศิลปะ ที่จัดให้กับเด็กเพื่อให้ได้ใช้ประสบการณ์ ในการสร้างสิ่งใหม่ สำหรับพัฒนาความรู้ ทักษะ และความคิดทางด้านศิลปะ โดยจัดให้สอดคล้องกับปรัชญาหรือแนวคิดทางการศึกษา

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร(2525)กล่าวว่า ศิลป คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดย ใช้แนวคิดที่มีอยู่แล้ว(จากประสบการณ์และการรับรู้ก่อนๆ)ประกอบกับ เหตุผล อารมณ์ และ ความริเริ่ม และสร้างขึ้นโดยมุ่งแสดงให้เห็นความงาม น่าชมหรือน่าพอใจ และในบางกรณี ผลงานนั้น ทำให้ผู้ได้เห็นเกิดความคิด อารมณ์ และความสว่างไสวทางปัญญาได้ด้วย

ศิลปศึกษา หมายถึง การศึกษาเรื่องของศิลปะ หรือ การศึกษาเรื่องของการสร้างสิ่งใหม่ที่สวยงาม โดยต้องใช้ประสบการณ์การรับรู้ เหตุผล อารมณ์ และ ความคิดริเริ่มเป็นเครื่องช่วยในการสร้าง

ครูศิลปศึกษาจะมีความสนใจในวิชาศิลปศึกษา มากขึ้นอยู่กับ

- ความถนัดทางศิลปะ
- การเห็นประโยชน์ของวิชาศิลปศึกษา
- พื้นฐานการศึกษาและอบรม
- สนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน
- ความสนใจของนักเรียน(ครูช่วยทำให้เกิดขึ้นได้)

ครูศิลปศึกษาในสภาพเป็นจริงคือ

- 1 ครูสนใจการสอนศิลปศึกษาและเข้าใจจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปศึกษา
- 2 ครูสนใจการสอนศิลปศึกษาแต่ไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปศึกษา(อาจได้ในทางช่างและงานฝีมือ)
- 3 ครูไม่สนใจการสอนศิลปศึกษาและไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปศึกษา(ไม่ได้อะไรเลย)

เทียนชัย เสาจินดารัตน์ (2535) กล่าวว่า ศิลปศึกษา หมายถึง การให้การศึกษาศิลปะแก่เด็ก โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกตามความถนัดและความสนใจของแต่ละคนด้วยเทคนิคและวิธีการสร้างสรรค์แบบต่างๆอันจะเป็นผลให้เกิดความรู้คุณค่าของศิลปะและสิ่งแวดล้อมสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมของตนต่อไป ทั้งยังมีคุณค่าต่อผู้เรียนหลายประการทั้งทางด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา สังคม และความคิดสร้างสรรค์ การที่เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาความรู้สึกรับรู้ต่อความงามของสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว มีความรักและความหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เรียนรู้การใช้เครื่องมือ และวิธีการต่างๆมาทำงานศิลปะหลายประเภท เป็นการใช้จ่ายตา และอวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายให้สัมพันธ์กับความรู้สึกร่างกายของตน ศิลปะยังช่วยพัฒนาขีดความสามารถในการคิดการทำงานของสมอง ซึ่งจะเป็นผลให้การเรียนในวิชาอื่นๆดีขึ้นด้วย นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม รู้จักแบ่งหน้าที่กันทำงาน ยอมรับความคิดเห็น การวิจารณ์ติชมซึ่งกันและกัน และศิลปะยังช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวเด็กและแต่ละคนให้พัฒนาก้าวหน้าต่อไป

ครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาทางศิลปศึกษามาโดยเฉพาะ และไม่จำเป็นต้องมีความสามารถในการปฏิบัติงานศิลปะเทียบเท่าศิลปินหรือช่างฝีมือ หากแต่ครูที่จะทำการสอนศิลปศึกษานั้น ควรทำความเข้าใจกับหลักการให้การศึกษาด้านศิลปศึกษาแก่เด็ก รู้จักเลือกใช้วิธีสอนและสื่อวัสดุให้เหมาะสมกับกิจกรรมและวัยของเด็ก มีการเตรียมการสอนล่วงหน้า หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการสอนศิลปะ เพื่อนำมาปรับ

ปรุ่ตนเองให้ทำการสอนศิลปศึกษาอย่างไ้ผล นอกจากนั้นควรเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพเหมาะสมกับ
ความเป็นครู ทั้งทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ และด้านการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ

เกษร ธิตะจารี(2530)กล่าวว่า

ศิลปะ หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ด้วยมือ ด้วยความรู้สึก
นึกคิด ด้วยความสามารถที่เกิดจากความเชื่อความศรัทธา และความต้องการเพื่อตอบสนอง ไม่ว่าจะ
ทางกายหรือทางใจก็ตาม

ศิลปศึกษา เป็นวิชาที่ว่าด้วยการเรียนรู้การค้นคว้า การสร้างสรรค์ของศิลปินอันเป็นแนว
ทางในการที่จะศึกษา ค้นคว้า การสร้างสรรค์งานของตนเองต่อไป หรือศึกษาเพื่อประดับความรู้ใน
การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคม

ไพโรจน์ พวงมณี(2540)กล่าวไว้ว่าครูศิลปศึกษาจะใช้หนังสือเรียนเป็นแนวทางในการเรียน
การสอน การเตรียมเนื้อหาความรู้และการกำหนดให้นักเรียนศึกษางานประกอบต่างๆจากหนังสือ
เรียน เช่นภาพประกอบเนื้อหา กิจกรรม คำศัพท์ทางวิชาการโดยลักษณะของการใช้หนังสือเรียนนั้น
ครูศิลปศึกษาจะศึกษาเฉพาะบทเรียนที่น่าสนใจ และสามารถนำมาประยุกต์เป็นกิจกรรมอื่นๆได้
อย่างเหมาะสม และนำมาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์(2529)กล่าวว่า ครูอาจารย์คือ ผู้ที่จะอบรมสั่งสอนผู้เรียนหรือนักเรียน
ให้เป็นผู้มีความรู้ มีความสามารถ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้

คุณสมบัตินี้ของครู อาจารย์ผู้สอน

- เป็นผู้มีความรู้เหมาะสม ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ
- เป็นผู้รู้จักถ่ายทอดความรู้
- เข้าใจในพัฒนาการของนักเรียนที่ตนรับผิดชอบ และวัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อนำความรู้เกี่ยวกับ
ตัวนักเรียนมาใช้ ประกอบการพิจารณา จัดเตรียมสื่อและกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสม
- มีความรักในตัวนักเรียน
- มีความเพียร อดทน และขยัน

คำรณ หล้าเจริญสุข(2540)กล่าวว่า บทบาทหน้าที่และสมรรถภาพของครูศิลปศึกษา ต้องมี
คุณลักษณะที่พิเศษ เพราะศิลปะเป็นเรื่องของความงามที่ปรากฏออกมาทั้งภายนอกและภายใน
ภายนอกคือ สิ่งต่างๆที่นักเรียนมองเห็น ภายในคือ จิตใจที่ดีงาม ทั้งความขยันความอดทน ความ
เข้าใจเห็นใจนักเรียน สิ่งพิเศษเหล่านี้จะเป็นเป้าหมายให้นักเรียนมีจิตใจดีงามตรงตามเป้าหมาย
ทางการศึกษา

ปราโมทย์ บุญเต็ม(2536) กล่าวว่า บทบาทและหน้าที่ของครูศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา คือ

- 1.ด้านการสอน ได้แก่ การเตรียมการสอน การปฏิบัติการสอน การจัดสถานที่เรียน และการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีในการเรียนวิชาศิลปศึกษา การวัดผล และการประเมินผลศิลปศึกษา
- 2.ด้านการส่งเสริมการสอน ได้แก่ การส่งเสริมกิจกรรมทางด้านศิลปศึกษา การจัดแสดงผลงานของนักเรียน
- 3.ด้านการปฏิบัติงานที่นอกเหนือจากการสอน ได้แก่ งานธุรการ และงานบริการทางศิลปศึกษา

เทวินทร์ เอียนมี(2537)ได้กล่าวสรุปว่า ศิลปศึกษาตามหลักการสากล และ ศิลปศึกษาตามหลักสูตร มีความมุ่งหวังสอดคล้องกัน 3 ประการคือ

- 1 กระบวนการความคิดสร้างสรรค์
- 2 การแสดงออกอย่างเสรี
- 3 การพัฒนาการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ

การส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ เป็นการมุ่งให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในจิตใจ ซึ่งต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่ในเยาว์วัย เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคต กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ ควรมีกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติโดยเฉพาะกระบวนการ การวิจารณ์ นับว่าเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้มองศิลปะอย่างละเอียด และเกิดการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะได้

ในการเรียนการสอนศิลปศึกษาของไทย มีปัญหาอยู่หลายประการ เช่น กิจกรรมศิลปะถูกจัดตารางเรียนไว้ในชั่วโมงที่ไม่ใคร่จะสำคัญนักเพราะในระดับนักบริหาร อาจจะได้คิดว่ากลุ่มวิชาอื่นมีความสำคัญมากกว่า โรงเรียนบางแห่งไม่มีห้องศิลปะโดยเฉพาะ บางแห่งครูประจำชั้นทำหน้าที่สอนเด็กในชั้นทุกวิชา รวมทั้งศิลปะด้วย โดยใช้คู่มือครูสอนกันไปตามหลักสูตรที่วางไว้ เด็กๆก็เรียนไปตามหลักสูตรดังกล่าว ผลก็คือวิชาศิลปะที่ออกมาก็เป็นเพียงคะแนนที่ปรากฏให้เห็นว่าผ่านหรือไม่ผ่านแต่ไม่ค่อยจะมีการประเมินผลในเชิงวิเคราะห์หิวจี้ว่า เด็กได้พัฒนาชีวิตในส่วนลึกซึ่งไปมากน้อยเพียงใด

นวพรรณ ธรรมสิน (2536) กล่าวว่า หลักสูตร คือ โครงการที่ประมวลความรู้ และประสบการณ์ต่างๆที่จัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน และ เอกสารหลักสูตรที่เป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ ประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนในทุกๆด้าน ให้สามารถดำรงตน อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ไพโรจน์ พวงมณี (2540) ได้กล่าวถึง หลักสูตรศิลปะนั้น มีบทบาทและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนศิลปศึกษาให้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อกำหนดโครงสร้างของเนื้อหาและกิจกรรมของหนังสือเรียนโดยรวมให้มีความสอดคล้องและครอบคลุมของเขต จุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา เป็นองค์ประกอบให้ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนศิลปศึกษาใช้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการกำหนดภาพรวมของเนื้อหา ให้อยู่ในขอบเขตโครงสร้างของหลักสูตร และกล่าวถึงกิจกรรมศิลปะ ว่านับเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการตั้งสมประสงค์ ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเทคนิควิธีการในการปฏิบัติกิจกรรม และส่งเสริมให้เกิดรสนิยมเกี่ยวกับความงามได้เป็นอย่างดี การนำเสนอกิจกรรมจะต้องคัดเลือกกิจกรรมที่มุ่งเน้นถึงความหลากหลายในรูปแบบของเนื้อหา และกรรมวิธีในการปฏิบัติต้องมีความท้าทาย ความสามารถทางความคิด และสามารถใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆได้เป็นอย่างดี จุดสำคัญในการคัดเลือกกิจกรรมศิลปะ คือ ต้องพิจารณาถึงเป้าหมายและความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรศิลปศึกษา หลักการทางด้านจิตวิทยา วุฒิภาวะ วัย และความพร้อมในด้านต่างๆของผู้เรียนโดยลักษณะของกิจกรรมต้องแสดงถึงระดับความยากง่ายที่เหมาะสมกับผู้เรียนในการนำมาฝึกทักษะการปฏิบัติ และการแก้ไขปัญหาในการสร้างสรรค์

บันลือ พุกษะวัน(2534)กล่าวถึง ขอบข่ายของหลักสูตรและการเรียนการสอน ว่าจะได้ประโยชน์6ประการที่เกี่ยวข้องกับความสำนึกที่คิดเป็นดังนี้

1. เพื่อความรู้และความฉลาดหลักแหลมให้ได้แนวคิดที่ถูกต้อง
2. เพื่อที่จะเป็นสมาชิกของชุมชนและสังคม เพื่อเข้าใจในการติดต่อ อยู่ร่วม ตลอดจนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆได้ดี
3. เพื่อให้มีและเกิดความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต
4. เพื่อสร้างความมั่นคงทางใจ พร้อมทั้งจะผจญชีวิตและแก้ไขปัญหาต่างๆด้วยตนเอง อันได้จากการเลือกและการตัดสินใจต่างๆ
5. เพื่อความเข้าใจที่ดี อันจะก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีในการดำรงชีวิต และการปฏิสัมพันธ์
6. เพื่อสร้างนิสัยอันเป็นพื้นฐานที่พึงปฏิบัติตามหน้าที่ความรับผิดชอบ

จากหลักสูตร จะนำไปสู่การสร้างวัสดุหลักสูตรหลายรูปแบบ ที่จะนำไปสู่การใช้หลักสูตรดังนี้

1.แผนการสอน โครงการสอน หรือรายละเอียดการสอนที่จะแสดงรายละเอียดของเนื้อหาและกิจกรรม จุดประสงค์ สื่อการสอน และแนวการประเมินผลการเรียนการสอน (บางแห่งใช้ชื่อว่า คู่มือครู)

2. แบบเรียน ซึ่งถือว่าเป็นคู่มือของนักเรียน ผู้เรียน ที่ผู้เรียนจะใช้อ่านและทำความเข้าใจ หรือตรวจสอบ ทบทวน โดยใช้ภาษาและเทคนิคการแต่งให้เหมาะสมกับวัยที่เด็กผู้เรียนจะสามารถอ่านเอง ค้นคว้า หาความรู้ของเขาได้เอง เตรียมการเรียนเป็นการล่วงหน้าได้เอง

3. คู่มือการใช้หลักสูตร ที่เสนอแนะแนวการใช้หลักสูตร เพื่อให้ครูผู้ปฏิบัติการสอนได้เข้าใจ ตามเจตนารมณ์ที่ดี หลักสูตรกำหนดให้ความกระจ่างเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

4. ระเบียบวัดผลประเมินผล หรือคู่มือการใช้ระเบียบการวัดผลประเมินผลซึ่งจะกำหนดแนวที่จะประเมินผลการเรียนการสอนอย่างสอดคล้องและสนองจุดประสงค์

เสรี ชิวคำ(2540)ได้สรุปความมุ่งหมายของการเรียนวิชาศิลปศึกษา ไว้ดังนี้คือ เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะแขนงต่างๆ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในความสัมพันธ์ของศิลปะกับธรรมชาติ เกิดการพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออก อารมณ์และสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การมีรสนิยม ความซาบซึ้ง และความรู้คุณค่าของศิลปะวัฒนธรรมของมนุษยชาติ

กรมวิชาการ(2533)ได้กล่าวว่า วิชาศิลปศึกษามุ่งเน้นให้เกิดคุณลักษณะต่างๆที่จำเป็น ส่งเสริมทัศนคติที่ดี ค้นคว้าต่อไป ควรเสนอวิธีแนวคิดให้เกิดความน่าสนใจ แนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติ นำเสนออย่างย่อ และให้ง่ายในการเข้าใจ มีความประณีตทั้งการใช้ถ้อยคำ การดำเนินเรื่อง และคุณภาพของการจัดหน้า และภาพประกอบ ประกอบด้วยตัวอย่าง งานศิลปะท้องถิ่น และของชาติที่สื่อให้เข้าใจความงามของศิลปะ กิจกรรมที่เสนอแนะ ควรเอื้อต่อการแสดงออกเป็นขั้นตอน

เกษร ธิตะจารี (2530)กล่าวถึง จุดประสงค์เฉพาะของศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาไว้ดังนี้คือ

- ให้มีความคิดสร้างสรรค์
- ให้มีความสนใจและแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตนเอง
- ให้มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ ตลอดจนชนชาติสิ่งแวดล้อม
- ให้มีความสนุกสนานเพลิดเพลินและทำงานร่วมกับผู้อื่น
- ให้รู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี

เลิศ อานันทนนะ(2535)ได้กล่าวว่า ปัญหาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปศึกษาที่สืบเนื่องกันมี2ประการคือ

- ในอดีต "ครูวาดเขียน" มักชอบสอนให้นักเรียนลอกเลียนแบบครูบนกระดานดำ
- ปัจจุบัน"ครูศิลปะ"มักจะเดินรณแสวงหารางวัลมาประดับโรงเรียนจากการประกวดแข่งขันชิงรางวัลตามสถานที่ต่างๆ

ผลจากการสอนดังกล่าว ทำให้เด็กนักเรียนได้กลายเป็นผลผลิตที่มีคุณสมบัติไม่เพียง
ประสงค์ของหลักสูตร ดังนี้

-มีแต่ฝีมือ

-ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

-ไร้รสนิยม

สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะเกิดจากการสั่งสมปัญหาสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานจากสถาบันผลิต
ครูศิลปะและการคัดเลือกบุคคลที่ไม่เหมาะสมเข้าทำการสอนตามโรงเรียนต่างๆคือ

-ขาดครูศิลปะที่มีคุณภาพ

-เกิดจากความสับสนในด้านวิธีการสอน

-ประสบปัญหาขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์ศิลปะในรูปแบบต่างๆ
เป็นต้น

ข้อเปรียบเทียบระหว่างวิธีการสอนศิลปะเด็กแนวเก่ากับแนวใหม่

วิธีสอนแนวเก่า	วิธีสอนแนวใหม่
1 ครู คือ ศูนย์กลางของห้องเรียนที่เด็กทุกคนจะต้องเชื่อฟังและทำตามคำสั่ง	1 ถือว่าเด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้แสดงออกตามความสามารถของแต่ละคน
2 กำหนดเนื้อหาชนิดแน่นนอนตายตัว	2 เนื้อหาไม่แน่นอน อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความสนใจของผู้เรียน
3 วิธีการแสดงออกมุ่งส่งเสริมให้เด็กทำตามตัวอย่าง	3 ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกโดยวิธีการแก้ปัญหา จึงไม่นิยมทำตามตัวอย่างให้ดูทุกครั้ง นอกจากบางกรณีที่เป็นเป็นครั้งคราว
4 ถือเอาผลงานเป็นเป้าหมายปลายทางในการเรียนรู้	4 ไม่ถือว่าผลงานเป็นสิ่งสำคัญ แต่เน้นที่กระบวนการการเรียนรู้และวิธีการแสดงออก ผลงานจึงเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น
5 มีจุดหมายเพื่อฝึกคนให้เป็นศิลปินหรือช่างโดยเฉพาะ	5 มีจุดหมายเพื่อจัดเตรียมกำลังคนให้มีคุณภาพ โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นช่างศิลป์ อาจมีอาชีพอื่นก็ได้
6 เน้นการพัฒนาที่อวัยวะบางส่วนโดยเฉพาะ เช่น ความแม่นยำในการใช้สายตาและกล้ามเนื้อ นิ้วมือ	6 มุ่งพัฒนาเด็กตลอดทั้งชีวิต
7 วัดและประเมินผลโดยครูแต่เพียงผู้เดียว	7 วัดและประเมินผลโดยครูและนักเรียนร่วมกัน

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1975) เป็นนักการศึกษาทางศิลปะที่มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก ในวงการศิลปะศึกษาว่า เป็นผู้คิดค้นและวางทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะเด็ก ในช่วงอายุตั้งแต่แรกเริ่มของการแสดงออก คือ 2 ปี ไปจนถึงช่วงอายุวัยรุ่นตอนปลายคือ 17 ปี การศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็กของโลเวนเฟลด์ ได้อิงทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของเด็กโดยตลอด ทั้งยังศึกษาจากเด็กเป็นจำนวนมากที่มีเชื้อชาติแตกต่างกันออกไป และได้ศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก โดยแบ่งเป็น 6 ขั้น

1. ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stage) 2-4 ปี "The Beginnings of Self-Expression"
2. ขั้นก่อนสัญลักษณ์ (Pre-schematic Stage) 4-7 ปี "Representational Attempts"
3. ขั้นสัญลักษณ์ (Schematic Stage) 7-9 ปี "The Achievement of a Form Concept"
4. ขั้นเกาะกลุ่ม (The Gang Age) 9-12 ปี "The Dawning Realism"
5. ขั้นก่อนวัยรุ่น (The Pseudo-Naturalistic Stage) 12-14 ปี "The Age of Reasoning"
6. ขั้นวัยรุ่น (Adolescent Art High School) 14-17 ปี "The Period of Decision"

ในการศึกษา นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จะอยู่ในขั้นสัญลักษณ์ (The Schematic Stage) คืออายุ 7-9 ปีโดยเฉลี่ย เด็กวัยนี้ ใช้สัญลักษณ์แทนการวาดวัตถุเพื่อแสดงความคิดเห็นความรู้สึกได้มาก เขาสามารถวาดวัตถุต่างๆ มาสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จึงเหตุผลมากขึ้น เช่น คนอยู่บนต้นไม้ สนัขอยู่บนถนน การให้รายละเอียดของภาพ ทำได้มากขึ้น การให้ตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) ได้พัฒนาขึ้นทำให้เด็กมีความเป็นส่วนตัวสูงขึ้น (High Individualized) การวาดคนมักไม่ค่อยหันหน้าเข้าหากัน วาดตาจากจุดเป็นวงกลม ปากก็จะเพิ่มเส้นคู่ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

การวาดภาพของเด็กนี้มักจะให้ความสำคัญกับ 1 เส้นฐาน (Base Line) คือการเริ่มต้น โดยใช้เส้นฐานรองรับรูปต่างๆ ตลอดจนใช้ขอบกระดาษ ในการรองรับแสดงให้เห็นว่าเด็กเริ่มเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น 2 ภาพสิ่งของที่อยู่ภายในสามารถมองเห็นได้ คือภาพโปร่งใส หรือ เอกซ์เรย์ (X-Ray Picture) เป็นการวาดให้ปรากฏสิ่งที่เห็นแสดงรายละเอียดต่างๆ ภายใน เช่น ภาพในบ้านจะเห็นสิ่งของเครื่องใช้ทุกชิ้น แสดงให้เห็นว่า เด็กตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยอารมณ์ของตนเองเป็นสำคัญ และ 3 การวาดภาพมีเส้นทับกลาง คือ การเขียนภาพที่เด็กใช้เส้นฐานสองเส้นที่ขนานกับรูปต่างๆ จะอยู่บนเส้นฐานของแต่ละด้าน ภาพเหล่านี้จึงเป็นถนนหนทาง มีบ้านเรือนสองฟากทาง และต้นไม้อยู่สองฟากแม่น้ำเป็นต้น และในการวาดมีการให้สีเป็นธรรมชาติ มากขึ้น โดยมักจะมีคำถามเสมอว่า หญ้ามีสีอะไร ท้องฟ้าสีอะไร เป็นต้น โดยในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะแสดงออกเรื่องราวประสบการณ์ โดยมีตนเองเป็นหลักในการแสดงออก วาดสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว บ้าน กล้ามเนื้อไม่สัมพันธ์กันกับสายตา ควรให้กิจกรรมอื่นมีส่วนใน

ความสนใจ รักษาความสะอาด รับผิดชอบ ปลูกฝังความรู้สึกทางสุนทรีย์ภาพและการวิจารณ์งาน
 ในชั้นประถมศึกษาปีที่2 จะมีทักษะที่ดีขึ้น ประสบการณ์เรื่องราวในโรงเรียนมีมากขึ้นในงาน พอใจ
 และสนุกในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ภูมิใจเมื่อผลงานตัวเองได้รับการชมเชย ควรให้รู้จักใช้เหตุผล
 และรับความรู้สึกของผู้อื่นด้วย ในการปรับปรุงตนเองต่อไป ชั้นประถมศึกษาปีที่3 จะมีประสบ
 การณ์ทั้งที่บ้าน โรงเรียนและสิ่งแวดล้อมต่างๆมากขึ้น สามารถทำกิจกรรมและแสดงออกได้ดี และ
 นานขึ้น นำความรู้ในวิชาอื่นๆมาใช้และใช้วิชาศิลปะในวิชาอื่นๆด้วย มีความสนใจในด้านต่างๆทั้ง
 หญิงและชาย ควรส่งเสริมความรู้ในด้านอื่นๆประกอบด้วย เช่น หน้าที่ การมีระเบียบวินัย การ
 เคารพกฎจราจร

การวาดภาพ - สิ่งที่ได้กวาดซ้ำซากจะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ เด็กจะวาดสิ่งที่เขามีความรู้สึกนึก
 คิด และสรุปเอาเป็นความคิดรวบยอด โดยตัวของเขาเองออกมาเป็นภาพ ภาพที่ออกมายังเป็นภาพ
 ถ่ายทอดแบบสองมิติ แลดูแบนราบ แต่สิ่งที่เกิดได้มีพัฒนาการมากขึ้นก็คือ การมีปฏิริยาตอบ
 สอนกับสิ่งแวดล้อม แล้วพยายามถ่ายทอดออกมาเป็นภาพด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ

การจัดวางภาพ - เด็กในวัยนี้นิยมการเขียนเส้นฐาน(base-line)และเส้นแสดงขอบท้องฟ้า
 (sky line) ดังนั้น สิ่งต่างๆที่เด็กวาดจึงถูกจัดวางบนที่ว่าง ระหว่างเส้นพื้นฐานกับเส้นขอบฟ้า เด็ก
 ส่วนใหญ่จะยังคงเขียนภาพออกมาเป็น2มิติอยู่ แต่จะพัฒนาการขึ้นโดยการใช้การเขียนภาพที่มอง
 จากด้านข้างบ้าง จากด้านบนลงมาบ้าง แทนที่จะมองจากด้านหน้าเพียงด้านเดียว และด้วยขีด
 จำกัดทางความสามารถ ที่จะเขียนภาพ 3 มิติ ออกมาให้เหมือนจริงได้ ลักษณะของการจัดวางภาพ
 จึงเป็นการวาดภาพซ้ำซ้อน เขียนภาพไปร้อมมองเห็นทะลุ

การเขียนภาพคน - เด็กพยายามเขียนภาพคนด้วยการใช้สัญลักษณ์ต่างๆที่สื่อความหมาย
 มากยิ่งขึ้น การเขียนภาพคนจึงมักแสดงออกด้วยรูปทรงเรขาคณิต และแสดงรายละเอียดสำคัญที่
 ต้องการจะเน้นไว้มากที่สุด เด็กจะพยายามเขียนให้เหมือนความจริงทั้งขนาด สัดส่วน และตำแหน่ง
 ที่เป็นจริง เด็กที่มีโอกาสฝึกหัดทักษะอยู่เสมอ หรือเด็กที่มีประสบการณ์จึงมักถ่ายทอดมาเป็นภาพ
 ได้ดีกว่าเด็กคนอื่นๆในวัยเดียวกัน

ในการศึกษานักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 จะอยู่ในชั้นเกาะกลุ่ม (The Gang
 Age) โดยเด็กที่อยู่ในชั้นเกาะกลุ่มจะอยู่ในวัยที่พัฒนาเข้าสู่ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวัยเด็กกับวัย
 รุ่น การแสดงออก และการตอบสนองต่อสิ่งรอบตัว เป็นไปอย่างธรรมชาติแห่งความเป็นจริง มากขึ้น
 เนื่องจากเป็นวัยที่มีบุคลิกเด่นที่พบว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สังคมซึ่งมีสถานะเดียวกับเขา
 เด็กวัยนี้ จะสามารถทำงานเป็นกลุ่มอย่างตั้งอกตั้งใจ มีการเปิดเผย ทำสิ่งต่างๆร่วมกัน ความคิด
 ของเขาเติบโตพอที่จะสามารถทำงานกลุ่มได้ดีกว่า ทำงานคนเดียว อีกทั้งมีพลังอำนาจกว่าการ
 ทำงานคนเดียวโดด วัยนี้พัฒนาขึ้นจนเป็นอิสระจากผู้ใหญ่ ด้วยการเรียนรู้สังคมโดยตัวของเขาเอง
 สิ่งนี้เป็นหลักสำคัญของกระบวนการพัฒนา และก้าวที่สำคัญของปฏิริยาทางสังคมของเด็ก เนื่อง

จากความสนใจที่ต่างกันของเด็กหญิง และเด็กชาย โดยจะมีความแตกต่างกัน เด็กชายจะรวมกลุ่มออกไปเล่นกีฬา เด็กหญิงจะสนใจเสื้อผ้าสวยๆ จับกลุ่มเพื่อนคุยเรื่องรักๆ ใคร่ๆ และจะสนใจเด็กชายที่อายุมากกว่า โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นอิสระทางสังคม ที่มักจะขัดแย้งระหว่างความประสงค์ของพ่อแม่ หรือผู้ใหญ่ที่ยังอยากให้เด็กได้อยู่ในบังคับบัญชา ผู้ใหญ่ส่วนมากจึงเห็นเรื่องเหล่านี้ไม่เหมาะสมไม่ควร เข้าไปก้าวก่าย แม้ว่าครูจะเข้าใจ แต่ส่วนใหญ่ ยังไม่เข้าใจในพัฒนาการทางด้านต่างๆ ของเด็ก และไม่สบายใจต่อกิจกรรมต่างๆ ของเด็ก

ความเป็นอิสระทางสังคมนี้ แทนที่จะได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ผู้ปกครอง ในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นนั้น มักจะเป็นการต่อต้าน ขัดขวาง และควบคุมความประพฤติในทางการบังคับเสียมาก

การสร้างงานศิลปะ ก็จะสามารถให้รายละเอียด เช่น ความแตกต่างทางเพศ เสื้อผ้า เป็นต้น พวกเขาจะพัฒนาความรู้จากการมอง การวาดภาพจึงมีได้นั้นให้เกิดจริง และการบิดเบือนสิ่งต่างๆ เพื่อแสดงอารมณ์ของเขาอีกต่อไป เขาจะค่อยๆ ลดการเน้นเกินจริง มาเน้นเรื่องราวและรายละเอียดของภาพแทน เด็กหญิงมักเจาะจงวาดม้าวิ่ง อันเป็นการใส่ความรู้สึกลงไปในรูปแบบ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความอิสระเสรี ส่วนเด็กชายสนใจรถยนต์ พวกเขาจะคิดว่าพวกเขาเป็นรถยนต์เสียเอง ขณะวาด เขาก็จะทำเสียงรถไปด้วย เด็กวัยนี้หาทางออกทางอารมณ์และจิตวิทยาด้วยการสร้างภาพเหล่านั้นขึ้นมาทดแทน การใช้สีของท้องฟ้าแตกต่างจากสีฟ้าของแม่น้ำ และสีเขียวของต้นไม้ แตกต่างจากสีเขียวของต้นหญ้า เป็นต้น

การวาดภาพคน - การวาดรายละเอียดต่างๆ ของภาพมากขึ้น มีความสนใจที่จะวาดสิ่งต่างๆ มากยิ่งขึ้น เรียนรู้สิ่งแวดล้อมทางกายภาพได้ดีขึ้น มักจะเขียนภาพที่แสดงถึงเรื่องราวและเหตุการณ์

การจัดวางภาพ - เด็กจะเลิกเขียนเส้นพื้นฐานและเส้นแสดงระดับขอบฟ้า การจัดวางภาพมีพัฒนาการสามารถเขียนภาพที่แสดงทัศนียภาพ(perspective)ได้ เด็กวัยนี้ชอบการจัดวางภาพที่ซับซ้อนและแสดงความตื้นลึกหนาบาง

การเขียนภาพคน - เด็กชอบเขียนภาพคนที่แสดงการเคลื่อนไหวและมีรายละเอียดมากๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ทรงผม รองเท้า ถุงเท้า ตามสมัยนิยม จะระวังสัดส่วนของร่างกายมากขึ้น พยายามที่จะเขียนภาพให้ใกล้เคียงความเป็นจริง

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์(2541) กล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีของโลเวนเฟลด์

วัยร่างสักับ(the schematic stage) อายุ 7-9 ขวบ

ลักษณะของการวาด

-การวาดแสดงออกถึงพัฒนาการของการรู้คิดสร้างสิ่งสักับขึ้นในระบบการรู้คิด(cognitive development)เด็กจะวาดซ้ำๆหรือทำการเคลื่อนไหวในทิศทางซ้ำๆสู่ถึงการพยายามทำความเข้าใจของสักับเหล่านั้น

-การวาดแสดงให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจมากกว่าการเห็น(intellectual realism)

-รูปที่วาดมักวาดด้วยเส้นที่เฉียบขาดไม่ลัดเล ไม่มีการวาดเส้นประ แสดงออกในลักษณะ2มิติ

-รูปวาดของเด็กวัยนี้มักแสดงถึงความรู้ของเด็กเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวเด็ก

-สักับเปลี่ยนไปเมื่อมีความหมายพิเศษเกิดขึ้นแก่เด็ก

การใช้เนื้อที่ในการวาด(space representation)

-รูปที่วาดมักแสดงเส้นพื้นดิน-ท้องฟ้า-และอากาศอยู่ตรงกลาง

-รูปวาดมักแสดงถึงการจัดภาพอยู่ในลักษณะ2มิติ

-ไม่มีการแสดงมิติโดยการไขว้ทับซ้อนกัน(overlapping)หรือจะมีก็น้อยมาก

-สื่อความหมายในด้านเนื้อที่ พื้นที ในลักษณะที่ต้องการให้ผู้ดูเห็นเช่นที่คนเห็น โดยวิธีแสดงออกทางด้านแปลน(bird-eye-view)

x-ray

สลับด้านแบบจิตรกรรมอียิปต์

-มีการใช้เส้นพื้นดินมากกว่าหนึ่ง(multi-base lines)

-ใช้สัญลักษณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการแสดงออก

การแสดงออกด้านรูปคน(human figure representation)

-มักวาดรูปคนลักษณะหนึ่งๆซ้ำๆกันมากๆ

-รูปร่างของรูปคนที่วาดมักประกอบด้วยรูปร่างแบบเรขาคณิต

-ขา แขน เริ่มมีเนื้อที่มิใช่สักับแต่เป็นเส้นๆเหมือนวัยก่อนและบ้างวาดอยู่ถูกที่ทาง

-การวาดเกินความเป็นจริง หรือตัดทอนมีปรากฏให้เห็น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ที่เด็กได้รับเพิ่มขึ้น ขอมเปลี่ยนสักับที่เด็กมีอยู่เดิม

-สัดส่วนของรูปวาดแล้วแต่ความรู้สึกหรืออารมณ์ของเด็ก(ตัวคนเช่นตัวเองอาจใหญ่ ในภาพแล้ววาดพ่อแม่หรือน้องตัวนิดเดียว)

วัยเกาะกลุ่ม(The Gang Age)9-12ขวบ

ลักษณะของการวาด(drawing characteristics)

-เริ่มใส่ใจกับรายละเอียดมากขึ้น

-เริ่มพิถีพิถันกับงานวาด รู้ว่าตัววาดดีไม่ดีเช่นไร

-เริ่มใส่ใจถึงสิ่งแวดล้อมในภาพ

-บันทึกเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากกว่ามุ่งถ่ายถอดลักษณะตามธรรมชาติ

-ยังไม่มีความเข้าใจกับเรื่องของแสงและเงา

การใช้เนื้อที่ในการวาด(space representation)

-เส้นแสดงพื้นดิน(base line)เริ่มหายไปจากภาพเปลี่ยนเป็นพื้นที่แทน ท้องฟ้าเริ่มพบกับพื้นดินที่เส้นขอบฟ้า (horizontal line)

-เริ่มมีลักษณะที่สื่อว่ามีการบันทึกมิติโดยวิธีทับซ้อน(over lapping)

-เริ่มสื่อว่าวัตถุต่างๆในภาพมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน

-มีการวาดที่สื่อว่าแสดงมิติโดยขนาดที่เล็กใหญ่(สิ่งที่อยู่หน้าใหญ่กว่าสิ่งที่อยู่หลัง)

การแสดงออกด้านรูปคน(human figure representation)

-สิ่งก๊อปเกี่ยวกับรูปคนเริ่มเปลี่ยนไป

-มีการบันทึกรายละเอียดเช่นกระดูก ลายเส้น ฯลฯ

-มีการวาดเกินความเป็นจริง ตัดทอนน้อยลงนอกเสียจากเพื่อเหตุผลเพื่อการเน้นส่วนสำคัญส่วนใดส่วนหนึ่ง

-ส่วนต่างๆของร่างกายมีความหมายแม้ว่าส่วนนั้นอยู่ต่างหากไม่รวมอยู่กับร่างกาย

-ร่างกายอยู่ในลักษณะแข็งทื่อขึ้น เพราะเริ่มสำเนียงกว่าร่างมนุษย์มีโครงกระดูก หรือ มิฉะนั้นก็เริ่มระมัดระวังในการวาดมากขึ้น ไม่เฉียบขาดเชื่อมั่นเช่นเคย

หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุงพ.ศ.2533) มีหลักการสำคัญดังนี้

1. เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจุดหมายคือมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบสุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้
2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว
4. สามารถวิเคราะห์สาเหตุและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวได้อย่างมีเหตุผลด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
5. มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
6. มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
7. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
8. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านแลชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาดังแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมในชุมชนรอบๆบ้าน

เวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรประถมศึกษา ใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่แต่ละปีควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ ซึ่งกำหนดคาบละ 20 นาที (ชั่วโมงละ 3 คาบ) ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง และสำหรับป.5-6 ให้เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบการณ์พิเศษ อีกไม่ต่ำกว่า 200 ชั่วโมง

วิชาศิลปะศึกษาอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ป.1-2 ร้อยละ 25	750 คาบต่อปี
ป. 3-4 ร้อยละ 25	750 คาบต่อปี
ป.5-6 ร้อยละ 20	600 คาบต่อปี

แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม

2. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้สอดคล้องกับความสนใจและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ
3. จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงหรือบูรณาการ ทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์ และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด
4. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม
5. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ให้สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆอย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
9. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

วิชาศิลปศึกษาอยู่ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีจุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรม และบุคลิกภาพ เน้นการเป็นคนช่างคิด ช่างทำ และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ โดยใช้กิจกรรม จริยศึกษา ศิลปศึกษา พลศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ ลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์จึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะ ดังนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการเกี่ยวกับความดีความงาม การรักษาสุขภาพกายและจิต
2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจัยณ์ แก้ปัญหา มีความสามารถในการแสดงออกและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. มีความเสียสละ สามัคคี มีวินัย ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญูทบทวี รักการทำงาน เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย
4. มีความสนใจแสวงหาความรู้ และรูปแบบการทำงานใหม่ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ความรู้ในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาเพื่อการทำงาน และการดำรงชีวิต
5. ปรับปรุงตนเองให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหาและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้

จุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยใน ป.02 ชั้นประถมศึกษาปีที่1-2(การปฏิบัติงานศิลปะ ศึกษา พลศึกษา และดนตรี-นาฏศิลป์)

- บอกความหมาย หลักการ และวิธีการปฏิบัติงาน
- ระบุประเภท และวิธีการทำงานของผลงานหรือการแสดง
- บอกหลักการและเลือกวิธีการทำงานที่กำหนด
- ปฏิบัติงานที่กำหนดให้ตามคำแนะนำ
- ปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานตามคำแนะนำ
- นำรูปแบบที่สังเกตจากธรรมชาติไปทำงานตามความคิดของตน
- ยินดีเรียนรู้ปฏิบัติงาน
- ปฏิบัติงานด้วยความสนใจและสนุกสนาน
- นำผลงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไปใช้ในโอกาสต่างๆตามคำแนะนำ

จุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยใน ป.02 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 (การปฏิบัติงานศิลปะศึกษา พลศึกษา และดนตรี-นาฏศิลป์)

- อธิบายกระบวนการ และวิธีการปฏิบัติงาน
- อธิบายกระบวนการ และวิธีการทำงานของผลงานหรือการแสดง
- เสนอรูปแบบกระบวนการและวิธีการทำงานที่กำหนด
- ปฏิบัติงานที่กำหนดให้ด้วยตนเอง
- ปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานด้วยตนเอง
- ดัดแปลงรูปแบบจากธรรมชาติไปใช้ในการปฏิบัติงาน
- ชื่นชมยินดีที่จะปฏิบัติงาน
- ปฏิบัติงานด้วยความชื่นชอบ สนุกสนาน และชื่นชมผู้มีผลงานดีเด่น
- นำผลงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไปใช้ในโอกาสต่างๆด้วยตนเอง

จุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยใน ป.02 ชั้นประถมศึกษาปีที่5-6 (การปฏิบัติงานศิลปะศึกษา พลศึกษา และดนตรี-นาฏศิลป์)

- อธิบายหลักการ และวิธีการปฏิบัติงานที่จะนำไปใช้ในการทำงานที่กำหนดให้
- วิจารณ์ผลงานหรือการแสดง ตามหลักการเกี่ยวกับผลงานหรือการแสดงที่กำหนด
- วางแผนการปฏิบัติงานจากงานที่กำหนด
- ปฏิบัติงานที่กำหนดอย่างคล่องแคล่ว
- ปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานของตนเองและผู้อื่น
- ใช้จินตนาการในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม

- ปฏิบัติงานอยู่เสมอ และแนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติงานด้วย
- ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และชื่นชมผู้มีผลงานดีเด่น
- นำผลงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไปใช้ในโอกาสต่างๆ ตามแผนและสอดคล้องกับจุดประสงค์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีใจความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนการสอนดังนี้

มาตรา 4

ผู้สอน คือ ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่างๆ

ครู คือ บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 3) การพัฒนา สาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
- 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
- 4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
- 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ

กระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

- 6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

มาตรา 64 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิต และพัฒนา แบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิตและมีการให้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทั้งนี้โดยเปิดให้ไม่มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

มาตรา 69 รัฐต้องจัดให้มีหน่วยงานกลาง ทำหน้าที่พิจารณา เสนอนโยบาย แผนส่งเสริม และประสานการวิจัย การพัฒนา และการใช้ รวมทั้งการประเมินคุณภาพ และประสิทธิภาพของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

คำรณ หล้าเจริญสุข(2540) ได้จัดลำดับความสำคัญในองค์ประกอบทางการเรียนการสอน ศิลปศึกษาที่จะต้องทำการศึกษาในลำดับ จากความรู้ทั่วไปที่ครูศิลปศึกษาพึงรู้และองค์ประกอบในการเรียนการสอน ดังนี้ 1. หลักสูตร 2. ครู 3. นักเรียน 4. วิธีสอน 5. สื่อการสอน 6. การวัดและการประเมินผล

สรุปจุดประสงค์เฉพาะหลักสูตรศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่1-6 ไว้ดังนี้

1. ให้มีความ คิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ให้สนใจและแสดงออกตามความถนัดและตามความสามารถของตน
3. ให้มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. ให้มีความ สนุกสนานเพลิดเพลินและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. ให้รู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี

วิรัตน์ คุ้มคำ(2531)ได้กล่าวว่า หลักสูตรศิลประดับประถมศึกษา ให้เน้นคุณค่าของกิจกรรมศิลปะ ใน3ด้านคือ

- คุณค่าทางจิตใจ
- คุณค่าทางกาย
- คุณค่าทางสังคม

เกษร ธิตะจारी(2530)ได้กล่าวถึง หลักสูตรศิลปศึกษา ว่า หมายถึง การกำหนดขอบข่าย และทิศทางของลักษณะวิชา ให้กับครูผู้สอนศิลปะเพื่อเป็นแนวทางในการสอนของแต่ละระดับชั้น เรียนว่า ควรจะเรียนอะไร มากน้อยแค่ไหน และขอบข่ายของการทำกิจกรรม ควรจะทำอะไรจึงจะ สอดคล้องกับลักษณะรายวิชา ผลจากการปฏิบัติกิจกรรม จะช่วยประเมินผลความสามารถของนักเรียนและตัวผู้สอนด้วย ในวิชาศิลปะนักเรียน จำเป็นต้องฝึกปฏิบัติทั้งทางภาคทฤษฎี และ ภาคปฏิบัติ ควบคู่กันไป

การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา

กรมวิชาการ(2534)กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่จะเรียนและความรู้ที่มีอยู่แล้วของผู้เรียนมีความสำคัญมากในการวางแผนการเรียนการสอนและการสร้างหรือเลือกสื่อการเรียนการสอน ในความหมายนี้ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนก็คือ สถานการณ์ของการเรียนการสอนจะต้องมีการออกแบบเพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจสื่อการเรียนการสอนได้โดยนำไปสัมพันธ์กับความรู้ที่มีอยู่เดิม

แบบแผนการเรียนการสอน มีวิธีการกว้างๆ 3 วิธีที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้

- 1.การเสนอเนื้อหาความรู้ให้ผู้เรียนเป็นกลุ่ม (สื่อสารทางเดียวจากครูถึงผู้เรียน) เพื่อแนะนำหัวข้อใหม่ ปฐมนิเทศ กระตุ้นความสนใจ แสดงความสัมพันธ์หรือบูรณาการของหัวข้อสำคัญต่างๆ พัฒนาการและการประยุกต์ใช้ นำเสนอประสบการณ์ที่เด่นเป็นพิเศษ
- 2.การศึกษาเป็นรายบุคคล ผู้เรียนแต่ละคนทำงานตามลำพัง ต้องมีการกำหนดจุดประสงค์และระดับของความรู้ไว้ชัดเจน มีการประเมินผลก่อนเรียน มีการจัดประสบการณ์หลายๆอย่าง มีกิจกรรมที่ผู้เรียนทำเตรียมไว้ มีคำตอบที่ผู้เรียนทราบได้ว่าถูกหรือผิดหรือแก้ไขอย่างไรให้ตรวจสอบ มีแบบประเมินตรวจสอบความเข้าใจ ความก้าวหน้า และบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ และ ผู้ตัดสินใจว่าเมื่อไหร่ที่พร้อมจะให้ครูประเมิน

3. การมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มย่อยระหว่างครูกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน มีข้อได้เปรียบตรง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เกิดการพัฒนาทางสังคม พัฒนาความเป็นผู้นำ การยอมรับในกลุ่มเพื่อน ส่งเสริมให้กำลังใจ ช่วยเหลือ ให้ผู้เรียนวางแผนและผลิตสื่อ แล้วเสนอเพื่อน

กรมวิชาการ(2534)กล่าวถึง การพัฒนาการเรียนการสอน จากสามหัวข้อหลักคือ

1. นักเรียนจะต้องเรียนรู้อะไร – จุดประสงค์
2. มีวิธีการและแหล่งความรู้อะไรบ้างที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ – ยุทธศาสตร์การสอนและการเรียน
3. ท่านจะทราบได้อย่างไรว่าการเรียนรู้ที่ต้องการได้เกิดขึ้นแล้ว – การประเมินผล

สามารถพัฒนาแผนงานการออกแบบการเรียนการสอนซึ่งจะประกอบด้วยส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันดังต่อไปนี้

1. เลือกหัวข้อที่จะสอน
2. ระบุมุ่งหมายทั่วไปที่จะบรรลุได้
3. บอกลักษณะสำคัญของผู้เรียน ที่จะออกแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน
4. กำหนดเนื้อหาสาระที่จะใช้เป็นหนทางไปสู่จุดประสงค์
5. สร้างแบบทดสอบก่อนเรียน
6. เลือกกิจกรรมการสอนและการเรียน
7. อาศัยบริการสนับสนุนที่จำเป็น
8. ประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์ พร้อมแก้มคิดในการปรับปรุง

สุพิน บุญชูวงศ์(2535)กล่าวว่า การเรียนการสอน จะมีประสิทธิภาพได้ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆของการเรียนรู้และการสอน การตรวจสอบประสิทธิภาพของการเรียนการสอนจะทำได้โดยการประเมินผล การส่งเสริมที่ดีที่สุดต้องให้การศึกษที่เหมาะสมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม โดย ครูมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอน เป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนได้มีประสบการณ์ที่ดี มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จนสามารถดำรงชีพได้อย่างราบรื่นเป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม ซึ่งถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการศึกษา

หลักการพื้นฐานในการสอน

1. หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐาน
- ต้องมีความรู้เรื่องหลักสูตรในปัจจุบัน ในด้านหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลของหลักสูตรแต่ละระดับว่ามีแนวโน้มอย่างไร

-ต้องมีความรู้เรื่องปรัชญาการศึกษา จะสามารถ กำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา เลือกและจัด
เนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การบริหารโรงเรียน การจัดชั้นเรียน การวัดการ
ประเมินผล

-ต้องมีความรู้ด้านเนื้อหาวิชาดี

-ต้องมีทักษะการสอนที่ดี

-ต้องมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาการสอน

2. หลักการวางแผนและเตรียมการสอน

-ต้องเขียนแผนการสอนที่ครอบคลุมชื่อ เรื่องที่จะสอน หัวเรื่อง กำหนดความคิดรวบยอด จุด
ประสงค์ กิจกรรมการเรียน สื่อการสอนและการประเมินผล

-ต้องมีการรวบรวมข้อมูลและเนื้อหาสาระที่จะสอนกิจกรรมที่กำหนดไว้

-ต้องมีการวางแผนผลิตหรือจัดหาสื่อการสอนเพื่อกิจกรรมที่กำหนดไว้

-ต้องเตรียมแบบทดสอบ ก่อนและหลังเรียน

-ต้องซ้อมสอน เพื่อจัดลำดับการสอน และแน่ใจ

3. หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้

-ถ้ามีอุปกรณ์ช่วยสอน วางเงื่อนไขต่าง จะเป็นสิ่งเร้าให้เด็กเกิดการเรียนรู้

-ครูจะประยุกต์หลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

-ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา จิตวิทยาการเรียนรู้ รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักการ
เร้าความสนใจ หลักการให้ได้รับคำติชมหรือผลย้อน

4. หลักการประเมินผลและรายงานผล

-หลักการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

-หลักการสร้างและการใช้เครื่องมือประเมิน

-หลักการตีความหมายและรายงานผลการประเมิน

ลักษณะการสอนที่ดี

1. ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนด้วยการกระทำ

2. ส่งเสริมให้ทำงานเป็นกลุ่ม

3. ตอบสนองความต้องการของนักเรียน

4. สอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆในหลักสูตรด้วย

5. ใช้สื่อการสอน เร้าความสนใจ เข้าใจบทเรียนได้ง่าย

6. มีกิจกรรมให้ทำหลายอย่าง

7. ให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ

8. ส่งเสริมความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์

9. มีการจูงใจ ให้รางวัล ท้าทาย
10. ส่งเสริมประชาธิปไตย ให้แสดงความคิดเห็น
11. เราความสนใจก่อนสอนเสมอ
12. ประเมินผลตลอดเวลา สังเกต ซักถาม ทดสอบ

จุดประสงค์การเรียนการสอน คือ ข้อความที่ระบุคุณลักษณะการเรียนรู้อะไรและความสามารถที่ครูต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน หลังจากผ่านกิจกรรมหนึ่งๆ

พุทธิพิสัย - ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า

จิตพิสัย - การรับ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า การจัดรวบรวม การพิจารณาคุณลักษณะจากค่านิยม

ทักษะพิสัย- การเลียนแบบ การทำตามคำบอก การทำอย่างถูกต้องเหมาะสม การทำได้ถูกต้องหลายรูปแบบ การทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ

วิธีการสอน หมายถึง กระบวนการต่างๆที่ครูนำมาใช้สอนนักเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพในด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ

1. วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง เป็นการสอนทางเดียว สอนได้รวดเร็ว ไม่จำกัดจำนวนนักเรียน จัดเตรียมเนื้อหาการสอนง่าย จากยากให้เข้าใจง่าย สามารถสาธิตให้ดูได้ ทบทวนบทเรียนให้ฟังอีกครั้ง เข้าใจได้ แต่นักเรียนจะมีส่วนร่วมน้อย บางกลุ่มตามไม่ทัน ไม่เหมาะกับการสอนระดับประถมศึกษา

2. วิธีสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้นักเรียนมีประสบการณ์โดยตรง มีการทดลอง มีทักษะจากการใช้เครื่องมือต่างๆ ผ่านประสาทสัมผัสหลายด้าน แต่สิ้นเปลืองวัสดุและเวลาในการสอนมาก ไม่ว่าจะสอนแบบทำโครงการ แบ่งกลุ่ม และ แบบศูนย์การเรียน

จินตนา สุขมาก(2536)กล่าวว่า

การสอน คือ การทำให้ความรู้และทักษะเกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างดีที่สุด เป็นการจัดประสบการณ์ชีวิตให้กับผู้เรียน

การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตอบสนองหรือพฤติกรรมอันเนื่องมาจากบุคคลได้มีประสบการณ์ในขณะที่บุคคลนั้น มีสติสัมปชัญญะอันสมบูรณ์ แต่บางครั้ง อาจเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวก็ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างการสอนและการเรียนรู้

-การสอนและการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่แยกจากกันไม่ได้อย่างเด็ดขาด

- การสอนที่ดี ย่อมส่งเสริมให้การเรียนรู้ของนักเรียนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของการสอน
- การสอนที่ดี ย่อมส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เป็นอย่างดี คือ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ เป็นต้น
- การสอนที่ดี ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้เกิดขึ้นได้โดยสะดวกและง่ายดาย
- การสอนและการเรียนรู้ เป็นกระบวนการร่วมมือกันระหว่างครูกับนักเรียน จึงจะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จจนปรารถนา

บันลือ พฤกษะวัน(2534) กล่าวถึงขั้นตอนในการสอนทั่วไป ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ในการสอน

- เด็กผู้เรียนสามารถเพียงใด จะทำอะไรได้บ้าง
- ชุมชนเป็นอย่างไร มีความเชื่อ หรือแนวการประกอบอาชีพ ชนบประเพณี
- แหล่งวิชาและทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียนหรือท้องถิ่น
- สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาที่ยึดถือ
- สอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ เด็กควรจะเรียนรู้ได้อย่างไร
- จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ควรจะเรียงลำดับที่สอดคล้องกับการจัดลำดับเนื้อหา

2. ประเมินความสามารถของนักเรียนก่อนสอน

- สิ่งที่จะเรียนใหม่(เนื้อหา)มีรายการใดที่นักเรียนเคยเรียนมาแล้วบ้าง
- นักเรียนพร้อมที่จะเรียนเรื่องใหม่ได้หรือยัง(พื้นฐานพอหรือไม่)
- กิจกรรมที่กำหนดตามจุดประสงค์นั้นเป็นอย่างไร(ยากหรือง่ายเกินไป)

3. กระบวนการสอน

- จะต้องเลือกวิธีสอนที่สามารถช่วยให้นักเรียนส่วนใหญ่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดอย่างได้ผลที่สุด
- เลือกสื่อการสอนที่จะช่วยให้เข้าใจง่าย เรียนง่าย ประสบความสำเร็จง่าย
- จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะช่วยให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่กำหนดไว้ได้ และได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินมากที่สุดเท่าที่จะมากได้เป็นสำคัญ

4. การประเมินผลการสอน

- วัดความสามารถในการเรียนรู้ ว่าเด็กมีความสามารถเพียงใด
- วัดความสามารถหรือผลของการสอนของครูว่าสอนได้ดีหรือมีส่วนที่จะต้องตรวจสอบปรับปรุงการสอนของตน
- การวัดผล จะบ่งบอกถึงเครื่องมือที่ใช้วัด เช่น ข้อสอบยากง่ายเพียงใด การตรวจผลงานมีความละเอียดรอบคอบเพียงใด

หลักการจัดการเรียนการสอนที่ใจเย็น

1. เลือกเนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอน
2. จัดลำดับเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องเป็นอันดี
3. ส่งเสริมให้มีการเตรียมตัวนักเรียนก่อนที่จะสอน
4. ใช้การจูงใจที่จะชี้แนะให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน เพื่อมุ่งให้มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน โดยให้ตัวอย่างการให้ประโยชน์หลายลักษณะ
5. ให้แบบอย่างหรือตัวอย่างของผลงานในการปฏิบัติเมื่อจบบทเรียน
6. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนให้มากที่สุด
7. บทบาทของครูผู้สอน ครูเป็นผู้ชี้ช่อง ชี้แนะ มากกว่าบอก
8. การเรียนการสอนที่ดีต้องฝึกฝนหรือฝึกหัด
9. เด็กผู้เรียนย่อมต้องการทราบผลการเรียนของตนเอง
10. ความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสิ่งที่ควรพิจารณา

दनัย ไชยโยธา(2534) กล่าวว่า หลักสูตรนั้นผู้สอนจะต้องทำการศึกษาลักษณะให้เข้าใจแจ่มชัด ทั้งนี้เพราะหลักสูตร คือ แนวทางในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ได้กำหนดไว้ สำหรับการพิจารณาหลักสูตรในฐานะตัวป้อนของระบบการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนจะต้องพิจารณาในส่วนต่างๆคือ องค์ประกอบของหลักสูตร

-หลักสูตรแม่บท ได้แก่ ข้อกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์และแนวทางของการศึกษาโครงสร้างของเนื้อหาวิชา เช่น หมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา อัตราเวลาเรียน แนวทางการสอน และการประเมินผลการเรียน ซึ่งทั้งหมดนี้กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดทำ

-เอกสารและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ได้แก่ หนังสือเรียน คู่มือครู แผนการสอน โครงการสอน หนังสืออ่านเพิ่มเติม แบบฝึกหัด รูปภาพ แผนภูมิ บทเพลง นิทาน และสิ่งอื่นๆ กระทรวงศึกษาธิการมอบให้กรมวิชาการเป็นเจ้าของเรื่องดำเนินการและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ จัดทำเอกสารต่างๆในหัวข้อเหล่านี้ ส่วนเอกชนที่จัดทำเอกสารต่างๆขึ้นต้องเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาอนุมัติเพื่อใช้ในโรงเรียน

-กิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การดำเนินการต่างๆในโรงเรียน ทั้งโดยครู อาจารย์ และ นักเรียน เช่นการสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ การทำกิจกรรมต่างๆตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แม่บท

-การประเมินผลการเรียนการสอน ได้แก่ หลักการของการประเมินผลแบบต่างๆในการประเมินผลการศึกษา ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจระบบที่กำหนดให้และนำไปใช้ในการประเมินผลการเรียนการสอน หากผู้สอนไม่ประเมินในระบบที่กำหนดไว้จะก่อให้เกิดความสับสนระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และผู้บริหารอย่างมาก

การสร้างและการใช้สื่อการเรียนการสอน ดังนี้

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อทำให้ผู้สอนและผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดซึ่งกันและกันได้ผลดี และทำให้การเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ ดังนั้น สื่อการเรียนจึงหมายถึงวัสดุ คุรุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่างๆทั้งที่เป็นประเภททาวรและสิ้นเปลืองรวมทั้งวิธีการที่ผู้สอนใช้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน จำแนกได้เป็น 3 ประเภท

1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์ ได้แก่ สื่อใหญ่ประกอบด้วยกลไกไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์
2. วัสดุ ได้แก่ สื่อเล็กๆบางอย่างต้องอาศัยสื่อใหญ่สำหรับนำเสนอ
3. เทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ สื่อการสอนที่มีลักษณะเป็นกิจกรรม

ประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอน

1. ช่วยให้คุณภาพการเรียนรู้ดีขึ้น เพราะมีความจริงจังและมีความหมายชัดเจนต่อผู้เรียน
2. ช่วยให้เรียนรู้ได้มากขึ้นในเวลาที่กำหนดไว้
3. ช่วยให้ผู้เรียนจำ ประทับความรู้สึก เพราะทำอะไรเร็วและดีขึ้น
4. ช่วยให้ผู้เรียนสนใจและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการเรียนการสอน
5. ช่วยส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาในกระบวนการเรียนการสอน
6. ช่วยให้สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนได้สะดวก เพราะทำสิ่งที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้น ทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ดูช้าลง ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงช้าให้ดูเร็วขึ้น ทำสิ่งที่ใหญ่มากให้ย่อขนาดลง ทำสิ่งที่เล็กมากให้ขยายใหญ่ขึ้น นำอดีตมาศึกษาได้ นำสิ่งที่อยู่ไกลหรือลึกลับมาศึกษาได้
7. ช่วยให้ผู้สอนสามารถสอนได้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าและสอนเนื้อหาวิชาได้ง่ายขึ้น

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

1. เลือกสื่อและประสบการณ์ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน และพยายามเลือกสื่อที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างจริงจัง เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่จุดประสงค์ที่ต้องการ
2. เลือกสื่อและประสบการณ์ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีการตอบสนองและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่คาดหวัง

3. เลือกสื่อและประสบการณ์ในการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถและประสบการณ์เดิมของแต่ละคน การเลือกสื่อจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย
4. เลือกสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่พอจะหาได้ คำนึงถึงความสะดวกสบายในการนำมาด้วยและไม่จำเป็นต้องราคาแพงเสมอไป
5. เครื่องมือและเครื่องอำนวยความสะดวกนั้นต้องสอดคล้องกับวัย ความสนใจ และความสามารถที่มีอยู่ต่าง ๆ กันของผู้เรียน เหมาะกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในหัวข้อที่เรียน เหมาะกับประสบการณ์ที่เลือกแล้ว เลือกลงจากสิ่งที่มีอยู่และเหมาะกับเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก
6. ควรจะได้ศึกษาคุณสมบัติ หน้าที่ และประโยชน์ของสื่อเป็นอย่างไรไป เพื่อความสะดวกในการใช้

ขั้นตอนและหลักการใช้สื่อการเรียนการสอน

1. ขั้นเลือก การที่จะเลือกใช้สื่อการเรียนประเภทใดนั้น ควรเตรียมความพร้อมในเรื่องของกิจกรรมก่อนที่จะสอน โดยพิจารณาตามหลักการเลือกสื่อ เช่น ต้องเลือกสื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหา กิจกรรม และเหมาะกับวัยของผู้เรียน
2. ขั้นเตรียม เป็นการเตรียมตัวผู้สอนตลอดจนการทดลองใช้สื่อการเรียนนั้นๆ สื่อบางชนิด จำเป็นต้องเตรียมตัวผู้เรียนด้วย เพราะบางครั้งจะต้องให้ผู้เรียนมีพื้นฐานในเรื่องที่จะเรียนก่อน
3. ขั้นใช้ การใช้สื่อ ควรใช้ให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการใช้สื่อและให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมในการใช้สื่อด้วย การใช้สื่อการเรียนอาจใช้ได้หลายลักษณะดังนี้
 - นำเข้าสู่บทเรียน
 - เสริมกิจกรรมการเรียน
 - สรุปบทเรียน
 - ผู้สอนเป็นผู้ใช้สื่อ ผู้สอนและผู้เรียนใช้ร่วมกัน
 - สื่อการเรียนเมื่อใช้แล้วต้องเก็บรักษาเพื่อใช้ในครั้งต่อไปด้วย

การสร้างและการใช้สื่อการเรียนการสอน บางชนิดอาจหาได้ด้วยการซื้อ บางชนิดอาจผลิตหรือสร้างขึ้นใช้ได้โดยคำนึงถึงวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น บางชนิดอาจหาได้จากแหล่งวัสดุที่มีอยู่ในโรงเรียนหรือชุมชนนั้น สื่อการเรียนที่ผู้สอนสามารถผลิตได้มีอยู่หลายอย่างเป็นต้นว่า รูปภาพ บัตรคำ บัตรลข และแผนภูมิ ทั้งยังควรคำนึงถึงต่อไปนี้

- ประโยชน์ คือ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี และคุ้มค่ากับการลงทุน
- ประหยัด ราคาถูก คือ ประหยัดเงิน ประหยัดเวลา ประหยัดแรงงาน และแข็งแรงทนทาน
- ประยุกต์ คือ นำไปใช้ได้หลายเนื้อหา ใช้ได้ตรงจุดประสงค์การเรียนรู้
- ประณีต คือ มีความเรียบร้อย สวยงาม ได้รับความสนใจ

การสอนศิลปศึกษาและจุดประสงค์ทั่วไปในการสอนศิลปศึกษา ศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทุกคนและมีอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ศิลปะจึงช่วยเสริมสร้างเสริมภาพ ในการสร้างสรรค์และสนุกสนานเพลิดเพลิน โดยมีจุดประสงค์ทั่วไปดังนี้

1. ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ให้สนใจและแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตน
3. ให้มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา
4. ให้มีความสนุกสนานเพลิดเพลินและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. ให้รู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี

แนวทางการสอนศิลปศึกษา

1. ครูควรศึกษาแผนการสอนล่วงหน้าทุกๆแผน และควรปรับแผนการสอนให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่นหรือเหตุการณ์ที่ประสบอยู่ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนสนุกสนานเพลิดเพลินทำหายความคิดและการแสดงออกของนักเรียน
2. ครูควรให้นักเรียนได้แสดงออกตามความสามารถและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตนเองได้มากที่สุด
3. ครูควรสร้างบรรยากาศที่ดี มีความเป็นกันเองกับนักเรียน แสดงความสนใจในตัวนักเรียนให้ทั่วถึง ให้นักเรียนได้ทำงานอย่างอิสระและใช้ความคิดของตนเอง ไม่บังคับให้นักเรียนทำงานทุกอย่างตามครู
4. ครูพึงระลึกอยู่เสมอว่าการสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาไม่ได้มุ่งหมายให้นักเรียนเป็นศิลปิน แต่เป็นการมุ่งปูพื้นฐานให้นักเรียนมีความสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี
5. ครูควรเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ในการฝึกงานให้เหมาะกับท้องถิ่น พยายามหลีกเลี่ยงการเสียเงินซื้อให้มากที่สุด
6. ครูควรให้โอกาสนักเรียนชี้แจงผลงาน อภิปรายและแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียนและควรฝึกให้รู้จักคิดและรู้จักวิจารณ์อย่างมีเหตุผล ฝึกการยอมรับความจริงและมารยาทในการแสดงออก ฝึกให้มีความยุติธรรมและรู้จักยอมรับผลงานของผู้อื่น
7. ครูควรฝึกให้นักเรียนทำความสะอาดที่ทำงานและเก็บเครื่องมือเครื่องใช้หลังจากเสร็จงานทุกครั้ง
8. การประเมินผลงานด้านศิลปะ ครูควรดูความคิดสร้างสรรค์เป็นอันดับแรก ไม่ควรนำความสามารถของครูไปวัดกับความสามารถของนักเรียน พึงระลึกเสมอว่าคะแนนไม่ใช่เครื่องตัดสินว่าถูกผิด คะแนนเป็นเพียงเครื่องมือกระตุ้นให้นักเรียนมีกำลังใจในการทำงานและใช้ความคิด

9. ครูควรพยายามจัดแสดงผลงานของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ชื่นชมผลงานของตนเองและ
เพื่อเป็นแนวความคิดต่อผู้อื่น

ประกอบ ไจมัน (2539) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งต่างๆที่ผู้สอนและ/หรือผู้
เรียน นำมาใช้เป็นตัวกลางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้
บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มิ่งขวัญ กิตติวรรณกร (2534) กล่าวว่า สื่อการสอนหมายถึง สิ่งต่างๆที่ผู้สอนนำมาใช้เป็น
สื่อกลางถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ

บรรลือ กุลโชติ (2534) กล่าวว่า ศิลปศึกษา เป็นวิชาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้
มีความเจริญงอกงามในพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยการส่งเสริม
ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกที่เหมาะสม เพื่อสร้างลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่ดี ศิลปศึกษา
เป็นศาสตร์ที่มีความละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง ความสำคัญของการเรียนการสอนศิลปศึกษาจึง อยู่ที่ครูผู้
สอนที่ควรจะทำหน้าที่ให้ถูกต้องสมบูรณ์

มะลิฉัตร เอื้ออนันท์(ม.ป.ป.) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนของ Greer (1984) โดยใช้
หลักเกณฑ์พื้นฐาน (Discipline Based Art Education) ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในสหรัฐ
อเมริกามากระทั่งปัจจุบัน ประกอบด้วยเนื้อหา 4 ด้านดังนี้ คือ

1. สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) การสอนความซาบซึ้งในศิลปะ หรือ ศิลปวิจารณ์ เป็นการส่งเสริม
ทัศนคติของเด็กต่อการทำงาน นำไปสู่การยอมรับในลักษณะเฉพาะของการแสดงออกในงาน
ศิลปะ สร้างการรับรู้ในความงาม เป็นบทบาทของการรับรู้ทางสุนทรียะ ซึ่งเป็นพื้นฐานของ
ศิลปะทุกๆด้าน
2. ศิลปะปฏิบัติ (Studio Art) การสอนทักษะของศิลปินในการใช้สื่อที่หลากหลาย สร้าง
จินตนาการ ความคิดในการวาดภาพ ระบายสีที่แสดงความรู้สึกเกี่ยวกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
ล้อม โดยเฉพาะเทคนิค ความคิดหรือการรับรู้ที่ได้รับ ได้ผ่านการทดลองจากศิลปินมาแล้ว
3. ประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) ผลงานศิลปะเป็นที่ยอมรับว่าบางส่วนถูกสร้างขึ้นมาจาก
ประวัติศาสตร์ หรือปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม ผลงานศิลปะเป็นเสมือนการบันทึกเหตุการณ์
ต่างๆด้วยการนำเสนอเป็นระบบสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของผลงานศิลปะ
4. ศิลปวิจารณ์ (Art Criticism) สามารถบรรยายและตีความผลงานศิลปะ พัฒนาความสามารถ
ในการวิพากษ์วิจารณ์ สามารถแสดงเหตุผลในการเลือก และตัดสินเกี่ยวกับคุณค่าทางศิลปะ

ขวลิต ดาบแก้ว (2535) กล่าวว่า วิธีการสอนศิลปะศึกษามีหลายวิธี ครูอาจเลือกวิธีสอนตามลักษณะของกิจกรรมนั้นๆและควรมีขั้นตอนดังนี้

- 1) **ขั้นเตรียม** ก่อนที่ครูจะทำการสอน ควรเตรียมสื่อการเรียนให้พร้อมและเพียงพอแก่นักเรียน การจัดห้องเรียน ควรจัดโต๊ะเป็นรูปต่างๆเพื่อสะดวกแก่การจัดกิจกรรมและการใช้สื่อ จัดสื่อ ฝักัน เปื้อนรักษาความสะอาด
- 2) **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** ครูอาจใช้วิธีใดวิธีหนึ่งได้ เช่น ชักถามเรื่องที่จะสอน อ่านตามหัวเรื่อง ให้นักเรียนเล่ากิจกรรม ให้ดูของจริง ภาพถ่าย ผลงานสำเร็จรูป ใช้สไลด์หรืออุปกรณ์ ทั้งนี้เพื่อเร้าและกระตุ้นให้เกิดสนใจ
- 3) **ขั้นประกอบกิจกรรม** ควรดำเนินการดังนี้ ให้ดูผลงานสำเร็จรูป พร้อมทั้งอธิบายวิธีดำเนินการนั้นๆ สาธิตให้เข้าใจ แล้วจึงเริ่มทำกิจกรรม โดยให้แสดงออกอย่างเสรี คอยสังเกตและช่วยเหลือตามสมควร
- 4) **ขั้นสรุปการสอน** ให้นักเรียนอภิปรายผลงาน เปรียบเทียบกับคนอื่น เลือกผลงานที่ดีจัดแสดง รักษาความสะอาด

กนก จันทร์ขจร(2534)ได้กล่าวถึง กระบวนการกิจกรรมการเรียนการสอน

- 1.วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา,จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
- 2.พิจารณาพฤติกรรมเบื้องต้นของผู้เรียน แล้วเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- 3.เลือกยุทธศาสตร์การสอน เลือกรูปแบบการจัดการเรียนการสอน
- 4.จัดกลุ่มผู้เรียน กำหนดเวลา สถานที่
- 5.จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน
- 6.บันทึกการสอนรายคาบนั้น
- 7.ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน โดยวัตถุประสงค์
- 8.การประเมินผลการเรียน
- 9.การวิเคราะห์ผลย้อนกลับ

อาภรณ์ ใจเที่ยง(2540) กล่าวว่า การเรียนและการสอน มักใช้รวมกันว่า การเรียนการสอน โดยครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอน ทั้งในด้าน ความหมาย ลักษณะ องค์ประกอบ หลักการสอน หลักการเรียนรู้

องค์ประกอบของการเรียนการสอน

- 1.การตั้งจุดประสงค์การสอน

-สอนเพื่ออะไร ให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใด มีเป้าหมายใด เตรียมเนื้อหา วิธีสอน สื่อการสอน การวัดผล ได้สอดคล้องกัน

2.การกำหนดเนื้อหา

-การเลือกและจัดลำดับเนื้อหา จะสอนอะไรก่อนหลัง มากน้อยเพียงใด ระยะเวลา นักเรียนจะได้รับ

3.การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

-จะสอนอะไร วิธีใดจะสอนเนื้อหา ประสบการณ์ วิธีใดเหมาะสมในแต่ละครั้ง ลักษณะเนื้อหา สภาพแวดล้อม ผู้เรียน

4.การใช้สื่อการสอน

-ช่วยให้เข้าใจชัดเจน เร็วขึ้น ได้รับความสนใจได้ดี สอนได้ราบรื่น คล่องตัว

5.การวัดผลประเมินผล

-ได้ทราบว่าที่ผ่านมามีบรรลุผลหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ใดบ้าง แก้ไขข้อบกพร่อง เป็นประโยชน์ทั้งครูและนักเรียน

หลักพื้นฐานในการสอน

1.ก่อนการสอน

-ศึกษาหลักสูตร คู่มือครู เอกสารต่างๆ ศึกษาพื้นฐานผู้เรียน เขียนแผนการสอน(จุดประสงค์ ,เนื้อหาสาระสำคัญของบทเรียน,วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน, สื่อการเรียนการสอน, การวัดผลประเมินผล) เตรียมสื่อให้พร้อม สะดวก

2.ขณะสอน

-ให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ใช้ทักษะเหมาะสม อธิบาย พูด เขียนกระตือรือร้น ส่งเสริมการเรียนรู้ ให้ร่วมกิจกรรม ใช้หลักจิตวิทยาที่ถูกต้อง ชม ตี บรรยายภาคสะอาด ประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์

3.หลังการสอน

-พิจารณาผลการสอนว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ปรับปรุงสาเหตุข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น

ลักษณะของการสอนที่ดี

1.เตรียมการสอนมาอย่างดี ครอบคลุมองค์ประกอบการสอน

2.ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ทั้ง4ด้าน

3.จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับองค์ประกอบการสอน

4.ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเองและมีส่วนร่วม

5.สอดคล้องเจตนารมณ์หลักสูตร

6. ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและตลอดไป
7. เราความสนใจผู้เรียน นำสนใจตลอด
8. มีบรรยากาศการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมและจิตใจ
9. ใ้ใจจิตวิทยาได้อย่างเหมาะสม
10. ส่งเสริมด้านประชาธิปไตย แสดงความคิดเห็น
11. มีลำดับขั้นกระบวนการ
12. มีการวัดประเมินผลก่อน ระหว่าง และหลังเรียน
13. สอนด้วยวิถึญาณครู ตั้งใจ เต็มใจ มั่นใจ บุคลิกภาพที่ดี

การสอนคือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

การเรียนรู้คือ กระบวนการที่ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเนื่องมาจากประสบการณ์

เป้าหมายการสอนคือ การมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ดังนั้น เพื่อให้การสอนบรรลุผลตามเป้าหมาย ผู้สอนต้องจัดการสอนอย่างมีกระบวนการ และให้ครบองค์ประกอบของการสอน อันได้แก่ การตั้งจุดประสงค์การสอน การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล

การนำระบบการสอนไปใช้

1. ก่อนสอน
 - ศึกษาผู้เรียน กำหนดจุดประสงค์ จัดเลือกเนื้อหา เลือกใช้วิธีสอน เตรียมสื่อการสอน เตรียมสภาพแวดล้อม กำหนดวิธีการวัดผลประเมินผล เขียนแผนการสอน
2. ระหว่างการสอน
 - ช้้นนำบทเรียน ช้้นดำเนินการสอน ช้้นสรุป วัดผล
3. หลังการสอน
 - ประเมินผล ปรับปรุงแก้ไข

สุวัฒน์ มุทธเมธา(2523) กล่าวว่า ศาสตร์และศิลป์ที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน คือ การที่ครูสามารถวิเคราะห์ผลสุดท้ายที่จะให้เกิดแก่ผู้เรียนชัดเจนออกมาเป็นส่วนๆ ในแต่ละส่วนนั้นผู้เรียนสามารถบรรลุผลตามที่กำหนดได้ ผลที่เกิดจากการวิเคราะห์กำหนดขั้นนั้น จะต้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า ครูต้องสามารถกำหนดจุดประสงค์ของการเรียนการสอนให้

เหมาะสมกับผู้เรียน ผู้สอนสามารถเลือกสรรวิธีการหาแนวทางให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนที่กำหนดได้ดีที่สุด ในเวลารวดเร็วที่สุด นำผลจากการประเมินมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนได้ดีขึ้น

จุดประสงค์การสอน เป็นสิ่งที่กำหนดแนวพฤติกรรมการสอนของครู และบ่งชี้ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน การกำหนดจุดประสงค์การสอน จะมีจุดมุ่งหมายการศึกษาระดับต่างๆคือ จุดมุ่งหมายระดับชาติ จุดมุ่งหมายแต่ละระดับการศึกษา จุดมุ่งหมายในหลักสูตร จุดมุ่งหมายในระดับหมวดวิชา จุดมุ่งหมายในระดับที่ใช้สอน และสามารถแยกเป็น จุดมุ่งหมายทั่วไป จุดมุ่งหมายเฉพาะหรือจุดประสงค์การสอน จุดประสงค์การเรียนรู้ โดยอาศัยพื้นฐานว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แบ่งเป็น

- 1.ทางพุทธิพิสัย – ความรู้ (จดจำข้อความ ข้อเท็จจริง กระบวนการ) ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล
- 2.จิตพิสัย – การยอมรับ การแสดงปฏิกิริยาตอบสนอง การสร้างค่านิยม การจัดรวบรวม ค่านิยมต่างๆ
- 3.ทักษะพิสัย – การเคลื่อนไหวทางกาย สัมพันธสัมพันธ์กับระบบประสาท

การประเมินผลการสอน เป็นกระบวนการต่อเนื่องกับการเรียนการสอน ต้องจัดให้เป็นระบบ และชัดเจนเหมาะสม ซึ่งครอบคลุมไปถึงการวัดผลด้วย หลักการประเมินผลคือ

- 1.กำหนดจุดประสงค์ของการวัดผลให้ชัดเจน
- 2.เลือกเครื่องมือ และกลวิธีให้สอดคล้องกับจุดประสงค์
- 3.พิจารณาเลือกใช้เครื่องมือและกลวิธี
- 4.ใช้เครื่องมือและกลวิธีอย่างรอบคอบ

การพิจารณาผลของการประเมินผล จะแสดงให้เห็น ผลการเรียนรู้ว่าไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ผลของจุดมุ่งหมายระยะสั้นและระยะยาว แนวทางที่จะช่วยเหลือผู้เรียน ผลการจัดกระบวนการของครู ผลของสิ่งแวดล้อมต่างๆ การบริหารของโรงเรียนและชุมชน เทคนิควิธีการประเมินผล

วิธีการประเมินผล

- 1.ให้ข้อทดสอบให้เขียนตอบ – วัดผลทั้งพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย
- แบบอัตนัย เขียนตอบแบบเรียงความ
-แบบปรนัย ตอบถูกหรือผิด ตอบสั้นๆ เติมคำ เลือกตอบ จับคู่

2. ใช้ข้อทดสอบปฏิบัติ

- การสังเกต บันทึกการเปลี่ยนแปลง ศึกษาค้นคว้า

บุญชม ศรีสะอาด(2537) กล่าวถึงความหมายของการสอนว่า เป็นการดำเนินการของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้อาจอยู่ในรูปความเข้าใจ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การประเมินผล การจัดดำเนินการสอนอาจอยู่ในรูป การบรรยาย อธิบาย สาธิต ปฏิบัติ ให้อ่าน เนื้อหาสาระ อภิปราย ให้ทำแบบฝึกหัด ศึกษาจากสื่อต่างๆ

ระบบการเรียนการสอน

1. ตัวบ่อน – ครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร สิ่งอำนวยความสะดวก
2. กระบวนการ – การดำเนินการสอน การตรวจสอบและเสริมพื้นฐาน การสร้างความพร้อมในการเรียน การใช้เทคนิคการสอนต่างๆ
3. ผลผลิต – ผลการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย

จุดประสงค์ในการเรียนการสอน คือ จะสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดอะไร ต้องมีจุดประสงค์ชัดเจนและเหมาะสม

การเลือกเนื้อหาและกิจกรรมที่ ถูกต้องทันสมัย ความสำคัญในเรื่องความรู้ ความสนใจในการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ได้ เรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก จัดตามพื้นฐานที่จำเป็น จัดเนื้อหาให้มีความต่อเนื่อง จัดให้เนื้อหาสัมพันธ์กัน รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (ใช้สื่อต่างๆ, เน้นรายบุคคล, เรียนด้วยตนเอง, ใช้แบบฝึกหัด, ใช้กิจกรรม, ใช้แบบสืบสวนสอบสวน, ใช้การแก้ปัญหา)

การวางแผนการสอนและเตรียมการสอน ต้องกำหนดว่า จะสอนใคร สอนอะไร สอนเมื่อใด สอนอย่างไร เพื่อให้เกิดอะไร และกำหนดหลักๆว่า สอนเนื้อหาใด จุดประสงค์ใด ดำเนินการสอนเช่นใด ใช้สื่ออะไร มีการประเมินผลอย่างไร

-ด้านจุดประสงค์การสอน ควรเขียนในรูปจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ถ้ามีการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนไว้แล้ว ไม่ว่าจะมาจากคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร หรือจากฝ่ายอื่นๆก็ตาม ควรพิจารณาปรับปรุงให้เหมาะสมกับที่ผู้สอนจะใช้จริง โดยให้ครอบคลุมพฤติกรรมในด้านต่างๆ ทั้งพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย

-ด้านเนื้อหาวิชา สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนการสอน ยกง่ายเหมาะกับระดับความสามารถในการเรียน พิจารณาเกณฑ์เลือกเนื้อหาวิชา จัดเนื้อหา ความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์การเรียนและกิจกรรม

-ด้านการดำเนินการสอน ระบุชัดเจนว่าการสอนจะสอนเช่นใด วิธีการสอน รูปแบบการ
สอน กิจกรรมใด ใช้คำถามอะไร

-ด้านสื่อการเรียนการสอน เป็นหนังสือเรียน เอกสาร รูปภาพ แผ่นใส เทปบันทึกเสียง วิดี
ทัศน์ สไลด์ ของจริง

-ด้านการประเมินผล ควรใช้หลายวิธี ทั้งสังเกต ถามคำถาม ทดสอบย่อย เพื่อตรวจ
ความรู้ความเข้าใจ

การประเมินผลการสอน เป็นเทคนิคที่ใช้ในการพิจารณา ตัดสิน ลงความเห็นเกี่ยวกับสภาพ
การจัดการเรียนการสอน ความเหมาะสมของเนื้อหาสาระ กิจกรรม และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ใน
การเรียนการสอน คุณค่าหรือประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนการสอนนั้น ซึ่งจะต้องพิจารณา
ในแง่มุมต่างๆประกอบกัน

दनय ไซโยธา(2534) กล่าวถึงการวัดและประเมินผลการศึกษา ว่ามีลำดับขั้นดังนี้

1. กำหนดโครงสร้างให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร
2. เปลี่ยนจุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรให้เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้หรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
จุดประสงค์ในหลักสูตรยังเป็นนามธรรม จะต้องกำหนดจุดประสงค์เหล่านั้นให้ชัดเจนว่าเป็น
อย่างไร
3. กำหนดสถานการณ์ ประสบการณ์ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนแสดงออกตามจุดประสงค์
แล้วคัดเลือกเครื่องมือวัดและวิธีวัดให้สอดคล้องเหมาะสมกับข้อมูลที่จะวัดนั้น
4. ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ และจัดบันทึกไว้เพื่อการเปรียบเทียบ
5. สรุปผลตัดสิน ขั้นนี้เป็นการผสมผสานข้อมูลต่างๆของทุกรายการที่วัดได้ แล้ววินิจฉัยชี้บ่งลงไป
ว่าผลที่ประเมินนั้นเป็นอย่างไร

รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์(2529)ได้กล่าวว่า กิจกรรมที่มักจะนำมาใช้ในการเรียนการสอนระดับ
ประถมศึกษาคือ

- การเล่นนิทานและการเล่าเหตุการณ์
- การศึกษานอกสถานที่
- การเชิญวิทยากร
- การสังเกต การใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ
- การทดลอง และการสาธิตการทดลอง
- การบรรยาย
- การอภิปราย

เทียนชัย เสาจินดารัตน์(2535) ได้กล่าวว่า วิชาศิลปะศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีกิจกรรมศิลปะมากมายหลายประเภท ซึ่งแต่ละกิจกรรมสามารถสนองความต้องการในการแสดงออกของผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ เท่าที่แต่ละคนจะมีศักยภาพที่จะพัฒนาได้ อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพต่อไป การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา

แนวทางการสอนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษาให้ประสบผลสำเร็จนั้น ในเบื้องต้น ครูควรจะได้ศึกษา และพิจารณาถึงวัตถุประสงค์เฉพาะของวิชาศิลปะศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และชัดเจน เพื่อที่จะได้มองเห็นแนวทางจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของการเรียนศิลปะศึกษา นอกจากนั้นครูควรคำนึงถึงรูปแบบต่างๆที่จะจูงใจความสนใจผู้เรียนให้เกิดความกระตือรือร้น และตั้งใจที่จะทำงานศิลปะ ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนมีปัญหาจากการทำงาน โดยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนอย่างถูกต้องวิธี และตรงกับปัญหา คำนึงถึงวิธีการที่จะไม่ทำให้เกิดการวิตรอนความคิดสร้างสรรค์และบุคลิกส่วนตัวของผู้เรียน

การวางแผนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพจะก่อให้เกิด ประโยชน์ทั้งต่อตัวครูและผู้เรียน คือ ครูจะได้เตรียมเนื้อหา กิจกรรม วิธีสอน สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบทเรียน ทั้งยังช่วยให้ครูมีความมั่นใจที่จะสอน ทางด้านนักเรียน จะได้เตรียมตัว เตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์การเรียนได้อย่างเหมาะสม ทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่วางไว้

ปราโมทย์ บุญเต็ม(2536)กล่าวว่า ลักษณะของการสอนศิลปะศึกษา สรุปเป็น 3 ลักษณะคือ

1. การสอนศิลปะศึกษาที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง - ครูกำหนดกิจกรรม สภาจิตให้ดู ให้ทำตามแบบ
2. การสอนศิลปะศึกษาที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง - ครูศิลปะศึกษาดูความสนใจของผู้เรียนแล้วจึงกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและพัฒนาการ เช่น สอนแบบให้อิสระ ศูนย์การเรียน
3. การสอนศิลปะศึกษาที่ยึดหลักเกณฑ์เป็นศูนย์กลาง- ครูให้นักเรียนฟังตนเอง ครูกระตุ้นนักเรียนสอนแบบกำหนดเรื่อง แบ่งกลุ่มอภิปราย แบ่งกลุ่มปฏิบัติงาน

การใช้สื่อในการเรียนการสอน สื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน แบ่งเป็นสื่อวัสดุการสอน และอุปกรณ์การสอน ซึ่งจะช่วยเหลือเสริมสร้างหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องที่ทำการสอนได้ง่ายขึ้น โดยครูผู้สอนจะต้องเลือกใช้สื่อการสอนอย่างเหมาะสม ตรงตามเนื้อหาที่จะทำการสอน เหมาะสมกับวัย และการรับรู้ของนักเรียน มีรูปแบบที่น่าสนใจ คุ่มค่ากับเวลา และการลงทุน คำนึงถึงการประหยัด และใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งสิ่งที่

สำคัญคือ ครู จะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถที่มีอยู่ในอาคารที่จะใช้สื่อการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การวัดผลการประเมินผลศิลปศึกษา เป็นการกระทำของครูผู้สอน เพื่อที่จะได้ทราบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายและปรัชญาการสอนศิลปศึกษา และพึงเข้าใจว่า ผลงานศิลปะของนักเรียนแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไป ตามประสบการณ์ การรับรู้ และความคิด การวัดผลและการประเมินผลวิชาศิลปศึกษา จึงแตกต่างไปจากวิชาสามัญอื่นๆ เพราะต้องคำนึงถึง พัฒนาการทางด้านต่างๆของเด็ก ซึ่งในการวัดผลประเมินผลสามารถทำได้ 3 ระยะคือ การประเมินผลก่อนเรียน เพื่อสำรวจความรู้ และทักษะพื้นฐานของผู้เรียน การประเมินผลระหว่างเรียน เพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียน และการสอนของครู การประเมินผลปลายภาคเรียน เพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียน และการสอนของครู ประเมินผลปลายภาคเรียนเพื่อตัดสินผลการเรียน โดยอาจจะใช้เครื่องมือในการวัดผล และประเมินผล ได้แก่ แบบสำรวจ แบบจัดอันดับคุณภาพ และแบบทดสอบ

ปัญหาการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียน เกิดจากปัจจัยสำคัญต่างๆ ดังนี้

1. ปัญหาจากตัวครูศิลปศึกษา ทั้งครูที่มีความรู้ทางศิลปศึกษาและครูที่ไม่มีความรู้ทางศิลปศึกษา ซึ่งขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร ปรัชญาการสอนศิลปศึกษา และจุดมุ่งหมายในการสอน รวมทั้งปัญหาเรื่องเวลาในการปฏิบัติงานของครู
2. ปัญหาจากผู้บริหารที่ไม่เห็นความสำคัญและไม่สนับสนุนศิลปศึกษาเท่าที่ควร
3. ปัญหาจากการบริหารหลักสูตร อันเนื่องมาจากการขาดคู่มือครู ตำรา เอกสารประกอบการเรียนการสอนศิลปศึกษา
4. ปัญหาจากตัวนักเรียนที่ไม่เห็นความสำคัญของวิชาศิลปศึกษา ทำให้ความสนใจลดน้อยลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนศิลปศึกษาในระดับสูงขึ้น
5. ปัญหาจากผู้ปกครองที่ไม่สนับสนุนให้นักเรียนเรียนวิชานี้ ทำให้เด็กมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อศิลปศึกษาในที่สุด

จำนง พรายแถมแซ(2529) ได้ให้ความหมายของการทดสอบการวัดและการประเมินผล ว่า

1. การทดสอบ-หมายถึง การกำหนดหรือหาปริมาณแทนพฤติกรรมหรือสมรรถภาพของบุคคลโดยใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือ
2. การวัดผล-หมายถึง กระบวนการในการกำหนดหรือหาปริมาณแทนคุณลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือแทนพฤติกรรมหรือสมรรถภาพของบุคคลโดยใช้เครื่องมือ ช่วยในการวัด และผลของการวัดจะออกมาเป็นตัวเลขหรือคะแนนว่ามีจำนวนหรือปริมาณเท่าใด

3. การประเมินผล-หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจหรือวินิจฉัยเพื่อตีราคา หรือสรุป คุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือพฤติกรรมของคนใดคนหนึ่งอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์หรือการทดสอบ ประกอบการพิจารณา และในการประเมินผลแต่ละครั้งต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

- ผลของการวัด
- เกณฑ์การพิจารณา
- การตัดสินใจ

มาลียา กองสุข (2534) กล่าวถึงการวัดและการประเมินผลว่า

การวัดผลการศึกษา – กระบวนการกำหนดจำนวน ปริมาณ อันดับ ความถี่ หรือรายละเอียดของคุณลักษณะ หรือ คุณสมบัติของพฤติกรรมบุคคล ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้ โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการวัด เพื่อให้ได้ผลจากการวัด ในแง่ปริมาณ เป็นตัวเลขคะแนน หรือข้อมูล รายละเอียดต่างๆที่ชี้แทนจำนวน หรือคุณลักษณะที่วัดนั้น

การประเมินผลการศึกษา – กระบวนการนำคะแนนหรือข้อมูลที่ได้จากการวัดอย่างเป็นระบบไปใช้พิจารณา เพื่อการตกลงใจ ตัดสินคุณค่า คุณภาพ เกี่ยวกับคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติ ว่าได้บรรลุเป้าหมายการศึกษาเป็นอย่างดีเพียงใด โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน

สรุป หลักการประเมินผลทางศิลปศึกษา ครูศิลปะควรเริ่มวางโครงการประเมินผลโดยกำหนดจุดประสงค์ของการประเมินผลอย่างชัดเจน แล้วจึงพิจารณาเลือกวิธีการและเครื่องมือประเมินผลที่เหมาะสม โดยเน้นประเมินผลพัฒนาการความเจริญของงานของนักเรียนในทุกๆด้าน ได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านสุนทรียภาพ ด้านการรับรู้ ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านร่างกาย ด้านสังคม และควรประเมินผลด้วยความสุ่มรอบคอบ มีความยืดหยุ่น ในการประเมินผลให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนหรือสถานการณ์ ควรรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเพื่อการประเมินผลจากบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ ครูศิลปะศึกษา ครูประจำชั้น ครูประจำวิชาอื่นๆ ผู้ปกครอง และนักเรียน จึงจะช่วยให้ได้ผลการประเมินตรงตามสภาพความเป็นจริง และน่าเชื่อถือ ซึ่งผลการประเมินที่ถูกต้องมากที่สุด จะช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษา ต่อไปได้เป็นอย่างดี

รณรงค์ รื่นกิจ (2539) กล่าวถึงครูศิลปะศึกษาและการเรียนการสอนศิลปศึกษา ศิลปะศึกษา หมายถึง วิชาที่วัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก โดยให้เด็กได้แสดงออกซึ่งความสามารถทางด้านความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ ที่ได้รับจากประสบการณ์ทั้งภายนอกและเกิดจากจินตนาการอย่างอิสระของเด็ก ซึ่งสามารถแสดงออกได้หลายลักษณะ ในการ

ทำกิจกรรมศิลปะศึกษาประเภทต่างๆ เช่น การเขียนภาพระบายสี การปั้น แกะสลัก การพิมพ์ภาพ ออกแบบสร้างสรรค์ การสาน ถักทอ ตลอดจนรู้จักคุณค่าทางศิลปะ โดยครูเป็นผู้จัดประสบการณ์ ด้านการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับวุฒิภาวะ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ มีความสุขในชีวิต และเป็นพลเมืองที่ดี ของประเทศชาติ

กิจกรรมศิลปะศึกษา มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก มีคุณค่าในการส่งเสริมพัฒนาการ ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา การรับรู้ การสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ ตลอดจนการส่งเสริม ลักษณะนิสัยที่ดี เมื่อส่งเสริมให้เด็กมีความสมบูรณ์ในทุกๆด้าน และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี และมีคุณค่าในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

เลิศ อานันทนนะ(2535)กล่าวว่า ศิลปะศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในหมู่นักจิตวิทยาและนักการศึกษา ว่า มีบทบาทสำคัญในการช่วยส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งทาง สติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคมอย่างกว้างขวางที่สุด และได้สรุปลักษณะและการแสดงออกของนักเรียนในระดับชั้นต่างๆดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

เด็กวัยนี้เป็นระยะแรกที่เข้าสู่โรงเรียนระดับประถมศึกษา ภายหลังจากที่เคยมีประสบการณ์จาก โรงเรียนอนุบาลมาบ้างแล้ว การแสดงออกส่วนใหญ่จึงมักเป็นเรื่องราวจากประสบการณ์ทางบ้าน แล้วจึงค่อยๆเชื่อมโยงมาถึงโรงเรียน โดยมีตนเองเป็นตัวเอกในการแสดงออก อาจมีภาพสิ่งแวดล้อม หรือบุคคลที่ใกล้ชิดเป็นส่วนประกอบด้วย เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง เพื่อนๆ ตุ๊กตา ของเล่น บ้าน ต้นไม้ ฯลฯ ถ้าเป็นภาพทิวทัศน์ สิ่งที่เด็กมักไม่ลืมวาดเลย ก็คือ ดวงอาทิตย์ ลักษณะการแสดงออกโดยทั่วไป กล่าวเนื้อมือและประสาทตายังไม่สัมพันธ์กันดีนัก ทักษะการทำงานจึงไม่คล่องแคล่วรวดเร็ว ขาดความแม่นยำและถูกต้องในสัดส่วนต่างๆ การแสดงออกจึงเป็นเพียงรูปรอยที่เปะปะและยุ่งเหยิง ส่วนในการแสดงออกอื่นๆนั้น มีความต้องการความอิสระและการเรียนรู้เพื่อทดลองค้นคว้ากับวัสดุ แปลกๆใหม่ด้วยตนเอง หรือเป็นกลุ่มกับเพื่อนๆ เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ยังมีความกระตือรือร้น อย่างสูงในการที่จะได้รับการยกย่องชมเชย และการยอมรับนับถือจากเพื่อนๆหรืออาจารย์ ถึงความสามารถในสิ่งที่ตนเองแสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ

ข้อเสนอนแนะ เด็กประถมปีที่ 1 มักมีช่วงความสนใจระยะสั้น โดยทั่วไปอยู่ระหว่างเวลา 10-25 นาที ดังนั้นในชั่วโมงศิลปะจึงควรเตรียมจัดกิจกรรมพิเศษอื่นๆ เข้าแทรกเอาไว้ในระยะเวลาที่เด็กเปลี่ยนความสนใจด้วย เช่น ดินน้ำมัน ฉีกกระดาษ พับกระดาษ ฯลฯ นอกจากนี้ การปลูกฝังทัศนคติให้รู้จักชื่น

ชมนิยามในคุณค่าสุนทรียภาพ รู้จักรักษาความสะอาดเรียบร้อย การรับผิดชอบ และการวิจารณ์ ผลงานเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำ

ชั้นประถมศึกษาปีที่2

เด็กวัยนี้มีพัฒนาการโดยส่วนรวมดีขึ้นกว่าเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่1 ประสบทา และมือมีความสัมพันธ์กันดีขึ้น การบังคับมือในการปฏิบัติงานสามารถทำได้คล่องแคล่ว แต่ยังไม่พร้อมที่จะทำงานที่มีรายละเอียด ปลีกย่อยซับซ้อนได้มากนัก เริ่มมีความคุ้นเคยกับการไปโรงเรียน รวมทั้งได้รับประสบการณ์จากที่บ้านและโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการแสดงออกของเด็กจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง มีความพอใจและสนุกสนานกับการสร้างสรรค์ใหม่ๆ ชอบการแข่งขันและวิพากษ์วิจารณ์ตัวเองให้ผู้อื่นได้รับรู้ เด็กจะรู้สึกภาคภูมิใจและเป็นสุขอย่างมาก ถ้าผลงานที่กระทำชิ้นนั้นได้รับการกล่าวขวัญยกย่องชมเชยจากครูอาจารย์หรือเป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ

ข้อเสนอแนะ ควรมีการวิจารณ์และประเมินผลการปฏิบัติงาน ของนักเรียนตอนท้ายๆชั่วโมง เพื่อส่งเสริมให้มีการแสดงความคิดเห็น รู้จักใช้เหตุและผล แลกเปลี่ยนทัศนคติ ตลอดจนยอมรับความสามารถของผู้อื่น และพยายามปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น

ชั้นประถมศึกษาปีที่3

เด็กได้รับประสบการณ์จากโรงเรียน ทางบ้าน และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ดังนั้น การแสดงออกของเด็กวัยนี้จึงสามารถทำได้ได้ดี มีความกระตือรือร้นสนใจต่อกิจกรรมต่างๆ และมีความอดทนในการปฏิบัติได้นาน เริ่มรู้จักนำความรู้ในวิชาอื่นๆมาช่วยสนับสนุนการเรียนศิลปะ และในขณะเดียวกันก็นำความสามารถทางศิลปะไปใช้ประโยชน์ในการเรียนวิชาอื่นๆในหลักสูตรด้วย เช่น วาดภาพประกอบคำอธิบายในวิชาสังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ ในระยะนี้เด็กเริ่มเรียนอย่างเอาใจจริงเอาใจ มีความพยายามและไม่ฝืน บางครั้งรุ่มร้อนจนขาดความอดทน เด็กหญิงสนใจเรื่องความสวยงาม ดอกไม้ บ้าน ทะเล ความรักและความสงสาร ฯลฯ เด็กชายชอบการผจญภัย การต่อสู้ที่โลดโผนและรุนแรง เช่น ภาพสงคราม การสู้รบ การประดิษฐ์อาวุธร้ายแรงใหม่ๆ สัตว์ประหลาด เรื่องราว จากภาพยนตร์และโทรทัศน์ กีฬา การท่องเที่ยว ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ กิจกรรมที่ให้นักเรียนปฏิบัตินอกเหนือจากประสบการณ์ที่บ้าน และโรงเรียนแล้ว ควรจะกว้างไกลออกไปถึงแหล่งชุมชนและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ โดยเน้นถึงภาระที่รับผิดชอบต่อสังคมด้วย เช่น รู้จักระเบียบวินัย สิทธิและหน้าที่ การรักษาบ้านเมืองให้สะอาด เคารพกฎจราจร และการเป็นพลเมืองที่ดี ฯลฯ

ชั้นประถมศึกษาปีที่4

เป็นวัยที่เด็กสามารถแสดงออกในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และทักษะได้อย่างสูงยิ่ง มีความแหลมคมทางปัญญาและความสามารถในการปฏิบัติงาน รู้จักเตรียมแผนงานล่วงหน้า ปรัชญาหรือ แลกเปลี่ยนทัศนคติทางศิลปะ สามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มหรือเฉพาะตัวได้ดี พอใจที่จะได้รับการเรียนรู้ด้วยวิธีการ เครื่องมืออุปกรณ์ และวัสดุใหม่ๆ พยายามที่จะปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนให้ดีขึ้นเสมอ กระตือรือร้นในการแสดงออกและปรารถนาให้ทุกคนยอมรับในความสามารถของตน

ข้อเสนอแนะ ควรจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อตอบสนองความต้องการอย่างกว้างขวางที่สุด โดยส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการไปตามความสามารถของแต่ละคน

ชั้นประถมศึกษาปีที่5

การผลงอกทางศิลปะของเด็กวัยนี้จะเริ่มหยุดซังก้างเล็กน้อย สาเหตุเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของวัยที่เริ่มเข้าสู่ระยะก่อนวัยรุ่น มีความแตกต่างระหว่างเพศ วุฒิภาวะ และสภาพแวดล้อม ฯลฯ หลังจากที่ได้ครุ่นคิดคำนึงอยู่ชั่วระยะหนึ่ง เด็กจะเริ่มหันเหทัศนคติเข้าสู่แบบอย่างที่เป็นเหมือนจริง (REALISTIC) ระยะนี้เด็กมักสนใจสิ่งประดิษฐ์ที่เป็น 3 มิติ สามารถจับต้องทำการค้นคว้าและทดลองพิสูจน์ได้ เด็กประถมศึกษาปีที่5 จึงเริ่มสนใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่อาศัยแบบอย่างให้ดูชอบค้นหาความจริงในสิ่งที่ยังไม่รู้ มีความสนใจงานช่าง(CRAFTS)มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ เด็กวัยนี้กำลังหันหลังให้กับการไฝ่ฝันอย่างเลื่อนลอยและเริ่มต้นค้นหาความจริงมากขึ้น บางครั้งยังมีความขัดแย้งภายในใจตนเองอยู่เสมอ การจัดกิจกรรมศิลปะจึงควรยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้เลือกได้มากยิ่งขึ้น

ชั้นประถมศึกษาปีที่6

ในระยะนี้เด็กมีความสนใจกับการสร้างสรรค์ผลงานที่มีลักษณะเหมือนจริงมากขึ้น และไม่สามารถหวนกลับไปสร้างผลงานตามความคิดจินตนาการเหมือนเมื่อวัยเด็กเล็กอีกแล้ว เพราะสภาพร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประสบทาและมือมีความสัมพันธ์กันดีขึ้น สามารถทำงานที่มีความละเอียดประณีตและอาศัยความคล่องแคล่วทางทักษะได้มากขึ้น ตลอดจนได้รับการเรียนในสิ่งใหม่ๆอย่างกว้างขวาง เด็กวัยนี้จึงมักครุ่นคิดถึงความจริงและความถูกต้องอยู่เสมอ บางครั้งรู้สึกผิดหวังที่ไม่สามารถสร้างสรรค์ผลงานตามที่ต้องการหรือคาดหวังได้ ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและทอดถอยได้ง่ายๆ ลักษณะการแสดงออกโดยทั่วไป มักขาดความมั่นคงในตนเอง มีแนวโน้มในการเลียนแบบ ผลงานประณีตเรียบร้อย มีความรู้ลึกสูงต่อความยุติธรรม ความไม่สมหวัง ถ้อยสิทธิของตนเอง ไม่พอใจกับการใช้อำนาจ ชอบประเมินผลตนเองและผู้อื่น ความคิดฝันและจินตนาการจะเป็นไปในรูปของเหตุและผล

ข้อเสนอแนะ: ควรจัดกิจกรรมศิลปะให้สอดคล้องสัมพันธ์กับเหตุการณ์ของสังคม ด้วยการยึดหลักเหตุและผล เน้นคุณค่าความงามของธรรมชาติ มีกทัดใหม่มีการวิจารณ์และประเมินผลการทำงานของตนเองและผู้อื่น วางปัญหาให้คิดค้น กล้าเผชิญความจริง เพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพ ความเชื่อมั่นในตนเอง และรสนิยมที่ดี

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์(2531)ได้กล่าวถึงศิลปะในระดับชั้นประถมดังนี้
ศิลปะในชั้นประถมปีที่1-2

เด็กในชั้นประถมศึกษาปีที่1-2 ชอบที่จะปฏิบัติงานด้วยตนเอง การที่เด็กได้มีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระตามความสนใจ จะเป็นการให้เด็กมีความเพลิดเพลิน เป็นสุข และสนุกสนานในการสร้างสรรค์ พัฒนาการทางด้านศิลปะของนักเรียนวัยนี้ จะสนใจในการเขียนภาพทรงเรขาคณิต และสร้างสรรค์รูปร่างต่างๆมาต่อเติมตามวัย โดยเฉพาะเรื่องความประทับใจ ส่วนปีที่2มักจะแสดงออก รูปร่างชัดเจนขึ้น เช่นรูปร่างและการแต่งกายของชายและหญิง แสดงระยะใกล้ไกล เด็กวัยนี้จะเขียนภาพตามจินตนาการและอารมณ์ของเด็ก แม้จะดูของจริงแต่วาดไม่เลียนแบบของจริง เช่น ระบายสีหน้าคนเป็นสีแดง

กิจกรรมสำหรับเด็กในชั้นนี้ ควรจัดให้สัมพันธ์กับความสนใจของเด็กในขณะนั้น และสัมพันธ์กับระยะเวลาที่เด็กสนใจด้วย ควรประกอบด้วย การเขียนภาพระบายสี การปั้น การพิมพ์ การออกแบบ และการสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ การจัดประสบการณ์ศิลปะ ควรเพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้แสดงออก สร้างสรรค์งานตามความสนใจ ความสามารถ ความถนัด สำนึกคุณค่าทางธรรมชาติ ศิลปวัตถุ มีความเพลิดเพลินในความงามของสิ่งแวดล้อม พร้อมกับปลูกฝังรสนิยมที่ดีงาม ความสามารถในการแก้ปัญหา การใช้วัตถุเครื่องมือ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ศิลปะในชั้นประถมปีที่3-4

ลักษณะของเด็กนักเรียนชั้นนี้ มีความเจริญทางกาย มีความคล่องและแม่นยำขึ้น โดยเฉพาะความสามารถในการใช้สายตาและมือได้ประสานสัมพันธ์กันดีขึ้น ระวังในการแสดงส่วนต่าง รายละเอียดของแต่ละคนมากขึ้น มักทำงานกลุ่มกับเพศเดียวกัน ระยะเวลาสนใจนานกว่าเดิม สนใจสิ่งต่างๆรอบตัว เช่น พฤติกรรมสัตว์เลี้ยง การเจริญเติบโตของพืช

พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กวัยนี้ โดยรวมเด็กจะเริ่มมองโลกในแง่ความจริง เขียนภาพเหมือนจริงขึ้น ใกล้เคียงธรรมชาติ ใช้เส้นขอบฟ้าเป็นหลัก แสดงระยะใกล้ไกล ขนาดใหญ่เล็ก เทียบด้วยความสูงมากน้อยต่างกัน โดยจุดประสงค์การเรียนรู้ระดับชั้นนี้ คือ ให้มีความสามารถใน

การสร้างสรรค์งานศิลปะ ใช้วัสดุเป็นเครื่องมือ อธิบายลักษณะและคุณค่าทางศิลปะของงานที่ทำ กิจกรรมที่ทำมุ่งส่งเสริมทัศนคติ ความเป็นระเบียบ รสนิยม ความชื่นชม และนิยมในงานศิลปะ สนุกสนานเพลิดเพลินในการสร้างสรรค์และแสดงออกอย่างอิสระ ประสบการณ์เพื่อพัฒนาพฤติกรรม ด้านศิลปะคือ สนใจในกิจกรรมทางศิลปะกว้างขวางขึ้น ใช้เครื่องมือได้คล่องแคล่วกว่าเดิม ครูควรมอบงานที่ใช้จินตนาการมากขึ้น เด็กควรได้โอกาสทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อเรียนรู้ในการเก็บรายละเอียดของงาน บางครั้งจะวาดภาพใหญ่กว่าขนาดของสมุด เป็นการดี ที่จะได้สร้างสรรค์ออกมาจากจินตนาการอย่างเต็มที่

ศิลปะในชั้นประถมปีที่5-6

ลักษณะของเด็กในชั้นประถมปีที่5-6 ความรับผิดชอบของเด็กวัยนี้สูงขึ้น เข้าใจในสิ่งถูกผิดมากขึ้น สร้างสรรค์งานตามความสนใจของตนเอง แสดงออกสัมพันธ์กับอารมณ์และความเจริญทางร่างกาย แม่นยำในการปฏิบัติงาน นักเรียนหญิงจะพัฒนาเร็วกว่าเด็กนักเรียนชาย สนใจใช้เวลาว่างทำกิจกรรมต่างๆเป็นงานอดิเรก ตระหนักในงานที่รับผิดชอบของตน ชอบทำงานกับกลุ่มเพื่อน ระยะเวลาในการทำงานมากขึ้น เลือกเพื่อนที่คล้ายคลึงเข้ากลุ่ม

พัฒนาการด้านศิลปะนั้น จะสนใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ได้แรงดลใจในการคิดสร้างสรรค์งานศิลปะ ความสนใจในเรื่องสังคม ชุมชน สนใจการทดลอง ความใกล้ไกล เป็นจริงเหมือนจริงมากขึ้น แต่บ่อยครั้งที่ประสบปัญหาในเรื่องเทคนิคไม่สามารถทำได้ตามต้องการ ครูต้องเป็นผู้ช่วยและแนะนำ สามารถจัดองค์ประกอบซับซ้อนได้ รูปทรงซ้อนกัน

เลิศ อานันทนนะ(2535)ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะศึกษาและจุดมุ่งหมายสำคัญของกิจกรรมศิลปะศึกษา คือ การส่งเสริมและพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ และการเสริมสร้างศิลปะนิสัยที่ดีงามให้แก่เด็กนักเรียนตั้งแต่เยาว์วัย บทบาทของครูและผู้ปกครองจึงควรคำนึงถึงแนวความคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

- สอนด้วยความรัก
- ยอมรับนับถือในความสามารถของนักเรียนแต่ละคนที่แตกต่างกัน
- หลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงล้อเลียน เสียดสี หรือตำหนิติเตียนโดยตรง
- ไม่จำเป็นต้องรีบร้อนแก้ไขผลงานศิลปะของนักเรียนแต่ควรพุดจาให้เกิดความคิดด้วยตัวเอง
- อย่างแทรกแซงความคิดหรือตัดสินใจแก้ปัญหาแทนนักเรียน ทางที่ดีควรส่งเสริมให้กล้าคิดกล้าทำ และกล้าแสดงออกให้มากที่สุด
- ใช้คำพูดช่วยและทำท่ายให้แสดงออกแทนการออกคำสั่ง

-วางแผนการจัดเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์เอาไว้ล่วงหน้า เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ

ศิลปะเด็กนั้นคือ "ภาษาสากล"เช่นเดียวกับ ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง ที่สามารถสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย กิจกรรมศิลปะจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อความเข้าใจระหว่างเด็กทั่วโลก โดยไม่มีการจำกัดในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา สัทธิทางการเมือง หรือแบ่งชนชั้นใดๆ ด้วยเหตุผลดังกล่าว กิจกรรมศิลปะจึงนับว่ามีคุณค่ามรดกต่อการพัฒนาเด็กในขอบเขตที่กว้างขวางครอบคลุมพัฒนาการด้านต่างๆ คือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และ สังคม

ทินกร บัวพูล(2535)ได้กล่าวว่า ประโยชน์และคุณค่าของกิจกรรมเกมศิลปะที่เด่นชัดพอจะสรุปได้ดังนี้

- 1 สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชาศิลปะ
 - 2 สร้างความเชื่อมั่นในการแสดงออกทางศิลปะ
 - 3 เสริมความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
 - 4 กระตุ้นการสังเกตและจดจำสิ่งของต่างๆที่อยู่รอบตัว
- แต่คุณสมบัติบางอย่างที่ต้องการให้เกิดขึ้นอาจจะหายไปในเรื่องดังต่อไปนี้
- 1 ความประณีตเรียบร้อยในการทำงานน้อยลงเพราะเกมศิลปะไม่มีลักษณะการปลูกฝังในด้านนี้
 - 2 ถ้าการเรียนการสอนที่เน้นเกมศิลปะมากเกินไป เด็กๆอาจขาดความอดทน ความตั้งใจทำงานศิลปะ เพราะมีความสนใจจะเล่นแต่เกมส์เพียงอย่างเดียว
 - 3 ห้องเรียนเกิดความวุ่นวายไม่เรียบร้อย เด็กต้องเคลื่อนไหวเพื่อนทำกิจกรรมและอารมณ์ของเด็กได้รับการปลูกฝัง อาจแสดงออกด้วยท่าทางและส่งเสียงอย่างไร้การควบคุม

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร(2525)กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนวิชาศิลปะศึกษา อาจแบ่งได้เป็น 7 ประเภท คือ

1. การเรียนรู้เรื่องความงาม
 - ได้เห็นผลงานศิลปะของผู้อื่น
 - ได้รับรู้ความงามของ เส้น สี แสง เงา พื้นผิว รูปทรง องค์ประกอบ ของงานที่ทำอยู่
 - ได้คุ้นเคยกับสิ่งที่มีความงามทั้งแง่การเห็นและการลงมือทำ
2. การเรียนรู้ทางปัญญา
 - เกิดจากการเรียนรู้เป็นขั้นตอนต่อเนื่องเหมือนขึ้นบันได
 - ชนิดสลับซับซ้อนต้องใช้ความรู้หลายๆทางผสมกัน
3. การเรียนรู้ทางอารมณ์
 - เรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองให้อยู่ในสภาพปกติ

- ทำงานโดยอิสระ มีเสรีภาพ ให้ความสุขแก่ตน
- ขจัดอารมณ์ติดปกติ ระบาย ถ่ายเทเป็นงานศิลปะโดยไม่กระทบใคร
- ได้รับความสำเร็จและงานที่สวยงาม พึงพอใจ
- 4. การเรียนรู้ทางเทคนิควิธี
- 5. การเรียนรู้ทางการควบคุมการใช้เครื่องมือ
- เทคนิควิธีการทางการผลิตงานศิลปะและความสามารถส่วนตัว
- 6. การเรียนรู้ทางสังคม
- เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างสันติมีความสุข
- 7. การเรียนรู้ทางการสร้างสรรค์

อำไพ ตีรณสาร(2535)กล่าวเรื่อง ลักษณะการเรียนรู้ศิลปะ ว่า การเรียนศิลปะโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษา ในประเทศไทยนั้น มีวิวัฒนาการมาอย่างช้าๆ หมายถึงว่า ถึงแม้ว่าจะมีการนำเสนอแนวคิดใหม่ๆแต่ในความเป็นจริงแล้ว แนวคิดแ่งก็ยังคงคล้ายกับสิ่งที่ผ่านมาเมื่อ 30-40ปีที่แล้ว กล่าวคือ เรียนโดยยึดครูเป็นจุดศูนย์กลาง ครูจะเป็นผู้กำหนดเรื่องที่จะเรียน วิธีการทำงาน ตลอดจนเกณฑ์การประเมินผล ทั้งนี้ โดยยึดจากความพึงพอใจของครูเป็นสำคัญ นอกจากนี้แล้วสิ่งที่สำคัญ และจะเป็นประเด็นสำคัญในบทความนี้ คือลักษณะการเรียนรู้ศิลปะเท่าที่ผ่านมา นั้น กิจกรรมการเรียนเกือบทั้งหมดเน้นเรื่องการให้นักเรียนแสดงออก หรือ ให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเป็นต้นว่า ให้นักเรียนวาดภาพ ปั้นดินเหนียว หรือแกะสลักผลไม้

การเรียนรู้ด้วยการแสดงออกของนักเรียน ผู้เขียนคิดว่ามีประโยชน์ และช่วยส่งเสริมสร้างพัฒนาการและความพร้อมของนักเรียน โดยเฉพาะทางด้านอารมณ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงแล้ว องค์ประกอบของศิลปะยังมีส่วนอื่นที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าการแสดงออก ซึ่งได้แก่ การรับรู้ หมายถึง บทบาทของการเป็นผู้เสพ หรือเป็นผู้รับงานศิลปะ ลักษณะการเรียนรู้ประการหลังนี้ สังคมเรายังไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร ในเมื่อเราเน้นในเด็กเป็นผู้สร้างแล้ว ก็ควรเสริมเรื่องการเป็นผู้บริโภคด้วย ในสังคมจริงนั้น กลุ่มที่จะเป็นผู้สร้างงานหรือศิลปินนั้น จะมีอยู่เพียงส่วนเล็กๆเท่านั้น เด็กส่วนใหญ่จะโตขึ้นและก้าวเข้าสู่อาชีพต่างๆอย่างกว้างขวาง แต่ลักษณะที่ได้เรียนรู้ในการแสดงออกนั้น เป็นสิ่งเฉพาะตัว และมีอาจหาส่วนเชื่อมโยงสู่การได้สร้างความสัมพันธ์ หรือชื่นชมงานของผู้อื่นมากนัก

การเรียนรู้ศิลปะกับครูประถมศึกษา มีข้อเสนอแนะดังนี้

- 1 ควรมีโอกาสกว้าง พร้อมที่จะยอมรับแนวคิดใหม่ๆที่ตนเห็นว่าจะสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับนักเรียนที่ยิ่งขึ้น

- 2 ควรจัดประสบการณ์ให้ครอบคลุมการเรียนรู้ ทั้งการด้านการแสดงออก และด้านการรับและยกระดับพัฒนาการเด็กให้สูงขึ้นเรื่อยๆ
- 3 ควรส่งเสริมให้เด็กรักการคิดอย่างเป็นระบบ และด้วยเหตุผล
- 4 ควรรักษาความก้าวหน้า และไขว่คว้าหาความรู้ใหม่เสมอ เช่น การติดตามข่าวทางศิลปศึกษา ทางหนังสือพิมพ์ หรือวารสารต่างๆ

วิรุณ ตั้งเจริญ(2526)ได้กล่าวถึงกิจกรรมศิลปะว่า กิจกรรมศิลปะเป็นสิ่งสำคัญสุดยอดในการเรียนรู้ เพราะการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะของเด็กจะช่วยให้ได้ทดลองใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการทำงาน กระบวนการทำงานและการทำงานร่วมกันด้วย และส่งเสริมคุณค่าด้านต่างๆ เช่น ด้านประสาทสัมผัส จินตนาการ การแสดงออก สร้างสรรค์สุนิยม นอกจากนี้ยังสะท้อนความรู้สึกนึกคิด ความสามารถในการแสดงออก สร้างความภาคภูมิใจและความมั่นใจ

กิจกรรมศิลปะส่งเสริมการสร้างสรรค์

1. กิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้มีความรู้สึกไวต่อปัญหาต่างๆ ต่อสภาพแวดล้อม ต่อความรู้สึกนึกคิด
2. กิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้มีความคล่องตัวในการแสดงความคิดเห็น
3. กิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้รู้จักยืดหยุ่นและปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพการณ์
4. กิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้มีความคิดเห็นเป็นของตัวเอง
5. กิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้สามารถดัดแปลงและประดิษฐ์สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นได้
6. กิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้สามารถลดสกดตัดตอนประสบการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม
7. กิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้เป็นผู้รับรู้สิ่งต่างๆ อย่างกว้างขวาง

กิจกรรมศิลปะเด็กสรุปได้เป็น4ลักษณะคือ

1. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเวลาและบริเวณว่าง(Time and Space)
2. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส(Sensory-Perception)
3. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์คิดค้น(Imaginary Invention)
4. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารที่มองเห็น(Visual Communication)

วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์(2531)กล่าวถึง การจัดประสบการณ์ทางศิลปะ เพื่อส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีทักษะและความรู้สำหรับการสอนและการสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะในระดับชั้นที่ตนเองสอน ว่าสมควรส่งเสริมเพราะกิจกรรมศิลปะในระดับชั้นประถมนอกจากจะหลากหลายแล้วยังต้องจัดความยากง่ายให้เหมาะสมด้วย โดยอ้างคำกล่าวของ วอลเตอร์ ฮาร์ตอเวย์(Walter Hathaway, 1972) ว่า "ความรับผิดชอบอีกประการของครูศิลปะคือ การจัดประสบการณ์สร้างสรรค์

ที่นักตื่นเต้นสำหรับเด็ก ทั้งนี้หมายความว่า ครรสอนศิลปะต้องชอบศิลปะและต้องเตรียมและทำงานร่วมกับเด็ก มีความสนใจในเนื้อหาที่จะสอนอย่างแท้จริง มีความรักและสามารถให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือเมื่อเด็กมีปัญหา ทดลองค้นคว้าตามควร

หนังสือเรียนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาและการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ(2535)ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษาว่า วิชาศิลปศึกษามีขึ้นครั้งแรกในหลักสูตร พ.ศ.2438 โดยใช้ชื่อว่า "วิชาวาดเขียน" แต่ก็ยังไม่พบหลักฐานหนังสือเรียนศิลปศึกษาแต่อย่างใด จนกระทั่งปี พ.ศ.2456 เจ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีคำสั่งให้พระยาเมธาธิบดี สืบหาหนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ตั้งแต่ พ.ศ.2425-2456 ว่ามีหนังสือเรียนใดอยู่บ้าง จากผลการสำรวจครั้งนี้ พบว่ามีหนังสือเรียนศิลปศึกษาอยู่เพียงเล่มเดียวคือ "ตำราวาดเขียน" ในปี พ.ศ.2455

คณีย์ ไชยโยธา(2534)กล่าวว่า หนังสือเรียนเป็นสื่อสำคัญมากที่สุด ด้านประโยชน์และการเลือกใช้มีดังนี้

ประโยชน์

1. สามารถให้ข่าวสารเป็นเชิงนำหรือเตรียมตัวผู้เรียน เพื่อศึกษาเรื่องใหม่หรือทบทวนเรื่องที่ผู้สอนได้สอนไปแล้ว

2. สามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง และได้รับรายละเอียดมากยิ่งขึ้นกว่ารับฟังจากการสอนในชั้นของผู้สอน

การรู้และการเลือกใช้

1. มีเนื้อหาสาระตรงกับเรื่องที่สอนอยู่
2. ลักษณะรูปเล่ม กระดาษ และตัวพิมพ์น่าสนใจ
3. มีภาพวาด ภาพถ่าย แผนที่ประกอบอยู่ในเล่มบ้าง
4. มีส่วนประกอบครบถ้วน เช่น สารบัญ หนังสืออ้างอิง
5. ผู้สอนอาจกำหนดหัวข้อเรื่องให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าเพื่อทำรายงานหรือนำมาอภิปรายในชั้นเรียน โดยค้นคว้าจากหนังสือต่างๆที่ผู้สอนกำหนดให้
6. ผู้สอนควรสำรวจและศึกษาความถูกต้องของหนังสือเหล่านั้นก่อน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนที่จะได้อ่านค้นคว้าสาระสำคัญจากหนังสือที่น่าเชื่อถือได้

เทพศิริ สุขโสภา(2533)กล่าวถึงหนังสือเด็กว่าเป็นสื่อที่ถูกละเลยในแง่ที่ว่าหนังสือที่ผู้ใหญ่อ่านดังเช่นวารสารแพชชั่นทั่วไป พิมพ์อย่างดี แพงแค่ไหนก็ซื้อ แต่ลืมไปว่าหนังสือเด็ก เช่นนิทาน ภาพวาดการ์ตูน นิยายภาพ เราไม่เคยนึกถึงที่จะซื้อให้เด็กๆ บ้างก็ว่าแพง ทั้งดูเหมือนอยู่คนละโลกกับเด็ก ทั้งๆที่ผู้ใหญ่ทุกคนเคยเป็นเด็กมาก่อน และยังยุคที่เทปเพลงออกใหม่กว้างขวาง ส่วนหนังสือเรื่องสั้น บทกวี นิยายดีๆ ยี่สิบปีก่อนพิมพ์แค่นั้น ตอนนั้นก็พิมพ์แค่นั้น(ราวๆ2000เล่ม)ขายหมดก็ถือว่าโชคดีสองชั้น ยกเว้นพวกนิตยสารแพชชั่นที่มีหน้าโฆษณา และทางรัฐก็ไม่สนับสนุนคนไทยและไม่เห็นปัญหา ทำให้เด็กไทยติดการ์ตูนต่างชาติดองมแนม ไม่มีใครสนใจปัญหา กลับซื้ออาวุธจัดเลี้ยงสิ้นเปลือง ซื้อมูขี้หมูซื้อสวรรค์

กองแก้ว เจริญอักษร(2517)ได้กล่าวถึงความสนใจและรสนิยมของเด็กวัยรุ่นที่มีต่อการอ่านหนังสือ ว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการอ่านหนังสือของวัยรุ่นคือ บ้านหรือครอบครัว เป็นแหล่งแรกที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการอ่านหนังสือของเด็ก ฉะนั้นเมื่อต้องการปลูกฝังให้เด็กมีทัศนคติที่ดี มีรสนิยมในการอ่านที่ถูกต้อง รักการใฝ่หาความรู้ มีความรู้รอบตัวดี จึงควรจัดสรรหนังสือที่มีคุณภาพดีไว้ในบ้าน

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์(2527) กล่าวว่า หนังสือแบบเรียน คือ หนังสือที่ใช้สอนเป็นหลักในวิชาที่เรียนของเด็ก แต่ระดับชั้น หนังสือแบบเรียนจะต้องมีการจัดลำดับเนื้อเรื่องให้เหมาะสมและถูกต้องเพื่อเป็นอุปกรณ์การเรียนอันสำคัญสำหรับวิชาที่กำหนดให้

วิรุณ ตั้งเจริญ(2527) ได้ศึกษาเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษาในประเทศไทย และได้จัดประเภทหนังสือเรียนศิลปศึกษาออกเป็น3ประเภท คือ

1 หนังสือเรียนศิลปศึกษาในเชิงลอกเลียนแบบ ใช้ช่วงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้พบหลักฐานหนังสือศิลปศึกษา ในปีพ.ศ.2472 ซึ่งอยู่ในช่วงหลังสูตร พ.ศ.2462 ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้คือ

-พ.ศ.2472 พบหนังสือชื่อ แบบฝึกหัดวาดเขียน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของ พระยาวรววิทย์พิศาล (ศุข นิโสดม) แต่ละแบบฝึกหัด จะเป็นรูปเหลี่ยมง่ายๆ บรรจุอยู่ในตารางเพื่อให้ลอกแบบตามแบบ

-พ.ศ.2475 พบหนังสือชื่อ สมุดวาดเขียน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของ ช่วง สเลตานนท์ มีลักษณะเป็นแบบฝึกหัดแต่ละหน้าประกอบไว้ด้วย ภาพตัวอย่างเป็นลวดลายเหลี่ยมรูปทรงง่ายๆในตารางด้านบน และตารางด้านล่างสำหรับลอกภาพลงไป

-พ.ศ.2477 พบหนังสือชื่อ สมุดฝึกหัดวาดเขียน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่1-3 ของพระยาวรววิทย์พิศาล มีลักษณะเป็นภาพรูปทรงเรขาคณิต ภาพตัวอักษร ภาพลวดลาย ภาพสัตว์ และภาพอื่นๆ

โดยจะมีความยากขึ้นไปตามระดับชั้น นอกจากนี้ยังพบหนังสือชื่อ สมุดฝึกหัดวาดเขียน สำหรับชั้นประถมปีที่ 4 อีกด้วย โดยมีลักษณะเป็นแบบฝึกหัดที่มีลวดลายอยู่ข้างบน และเว้นช่องว่างไว้สำหรับลวดลายลงมา

-พ.ศ.2478 พบหนังสือชื่อ หนังสืออ่านวาดเขียน สำหรับชั้นประถมศึกษา ของกองวิชาการ กระทรวงธรรมการ มีลักษณะเป็นหนังสืออ่านประกอบการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยให้ใช้ฝึกหัดอ่านควบกันไปกับแบบสอนอย่างอื่น

-พ.ศ.2478 พบหนังสือของ สง่า รัศมีหัต ซึ่งมียหลายเล่มได้แก่ หนังสือชื่อ ตำรวาดเขียน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-4 มีลักษณะเป็นแบบฝึกหัด คือ ด้านซ้ายเป็นภาพในตาราง ด้านขวาเป็นตารางว่างไว้สำหรับให้ลอกเลียนภาพจากทางซ้ายลงไป หนังสือชื่อ แบบวาดเขียน ชั้นประถมศึกษาปีที่3-4 เป็นแบบฝึกหัดมีลักษณะให้ลอกภาพเหลี่ยมจากตารางด้านบนหรือด้านซ้าย ลงในตารางด้านล่างหรือด้านขวา

หนังสือชื่อ ตำราแบบวาดเขียน สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นแบบฝึกหัดที่มีภาพตัวอย่างแสดงการเขียนภาพตามขั้นตอน จากโครงร่างเรขาคณิตต่างๆ ไปถึงขั้นสำเร็จ และมีพื้นที่ว่างไว้ให้เขียนภาพตามตัวอย่างที่กำหนดไว้

-พ.ศ. 2488 พบหนังสือชื่อ สมุดวาดเขียน ของกองวิชาการ กระทรวงธรรมการ เป็นแบบฝึกหัดที่มีกิจกรรมหลายอย่าง เช่น ลากเส้นตามเลขให้เกิดเป็นภาพ เขียนภาพตามเส้น ตัดกระดาษตามแบบ ลวดลาย สานกระดาษตามภาพตัวอย่าง เป็นต้น

-พ.ศ. 2489 พบหนังสือชื่อ แบบเรียนวาดเขียน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-4 มีลักษณะเป็นแบบฝึกหัดหน้าทางด้านซ้ายเป็นภาพในตาราง หน้าทางด้านขวาเป็นตารางสำหรับให้ลอกเลียนภาพจากหน้าด้านซ้าย

-2490 พบหนังสือชื่อ แบบฝึกหัดวาดเขียน ของ สิริเดช อินทุประภา เป็นแบบฝึกหัดที่มีทั้งหน้าซ้ายเป็นภาพตัวอย่างในตาราง ส่วนหน้าขวาเป็นกระดาษว่างสำหรับเขียนภาพ

2 หนังสือเรียนศิลปศึกษาในเชิงศิลปะนามธรรม ในปี พ.ศ.2503 ซึ่งเป็นปีที่ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาฉบับใหม่ ก็พบว่าหนังสือเรียนศิลปศึกษามีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับปีดังนี้

-พ.ศ. 2503 พบหนังสือชื่อ การวาดและการระบายสี สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของ ชวลิต ดาบแก้ว เป็นแบบฝึกหัดหลายชนิด เช่น วาดภาพตามตัวอย่างภาพง่ายๆระบายสีในรูปทรงนามธรรมโดยกำหนดสีไว้ให้ การออกแบบโดยใช้เส้นหวัด เขียนภาพตามขั้นตอน การหยดสีและทูปสี การพิมพ์ภาพด้วยหัวตะปู การพิมพ์ลวดลาย การพิมพ์ใบไม้ เป็นต้น

-พ.ศ. 2506 พบหนังสือชื่อ ศิลปศึกษา สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของ ขวลิขิต ดาบแก้ว เป็นแบบฝึกหัดหลายชนิด เช่น ออกแบบรูปทรงเรขาคณิต ตัดกระดาษเป็นรูปสัตว์ การทำต้นไม้เปลี่ยนใบ การพับกระดาษ ตัดกระดาษเป็นรูปและลวดลายเป็นต้น

-พ.ศ. 2513 พบหนังสือชื่อ ศิลปศึกษา สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของ ขวลิขิต ดาบแก้ว เป็นกิจกรรมลักษณะต่างๆ เช่น การเขียนภาพรูปทรงมูลฐาน การร่างภาพ การเขียนภาพแสงและเงา การวาดภาพต้นไม้ การวาดภาพสัตว์ พืชพันธุ์และการผสมสี การออกแบบ การเขียนภาพเปอร์สเปกตีฟ การขยายแบบ การระบายภาพสีน้ำ และความรู้เกี่ยวกับศิลปะ เป็นต้น

3 หนังสือเรียนศิลปศึกษาในเชิงศิลปะร่วมสมัย มีลักษณะเป็นการเสนอกิจกรรมทางศิลปศึกษาในเชิงศิลปะร่วมสมัยอย่างเด่นชัด เป็นระบบ มีความหลากหลาย และเสนอความรู้ความเข้าใจอย่างกว้างขวาง โดยมีรายละเอียดตามลำดับปีดังนี้

-พ.ศ. 2513 พบหนังสือชื่อ แบบเรียนศิลปศึกษา สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของอารีย์ สุทธิพันธุ์ มีการเสนอกิจกรรมศิลปะที่เริ่มจากง่ายไปหายากตามลำดับ โดยให้นักเรียนได้ฝึกเกี่ยวกับ เส้น รูป ร่าง สี การระบายสี การพิมพ์ด้วยสีตามวิธีต่างๆ จนถึงการทำพิมพ์แบบสเตนซิล กิจกรรมส่วนใหญ่มุ่งเสนอแนะให้นักเรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์มากที่สุด

-พ.ศ. 2521 พบหนังสือชื่อ หนังสือเรียนวิชาศิลปะศึกษา ทัศนศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหนังสือเรียนที่ให้ความรู้ ความเข้าใจทางศิลปะ และมีกิจกรรมเสนอแนะในแต่ละบท โดยต้องปฏิบัติกิจกรรมนอกหนังสือเรียน สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 บท คือ การวาดเขียน การปั้นการแกะสลัก การพิมพ์ภาพ การสร้างสรรคงานศิลปะ และศิลปะพื้นบ้าน สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบ่งเนื้อหาออกเป็น 10 บท คือ การวาดเขียน การพิมพ์ภาพ การปั้นการแกะสลัก ศิลปะไทย ศิลปสากล องค์ประกอบศิลป์ การออกแบบ การสร้างสรรคงานศิลปะ นิทรรศการทางศิลปะ และ ศิลปวิจารณ์

-พ.ศ. 2522 พบหนังสือชื่อ แบบเรียนศิลปศึกษา สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จัดทำขึ้นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของ เลิศ อานันทนะ เป็นหนังสือเรียนในลักษณะแบบฝึกหัดให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมในเล่ม โดยเริ่มต้นด้วยข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ และแบ่งกิจกรรมเป็นกลุ่ม เช่น การฝึกเขียนอย่างอิสระ เรื่องตัวเรา การปั้น การพิมพ์ภาพ บ้านที่น่าอยู่ การออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ เป็นต้น

-พ.ศ. 2523 พบหนังสือชื่อ แบบเรียนทัศนศิลปศึกษา สำหรับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ของ เฉลิม นาศิริรักษ์ และคณะ เป็นหนังสือเรียนที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ ทางศิลปศึกษา และมีกิจกรรมเสนอแนะแต่ละบท โดยต้องปฏิบัติกิจกรรมนอกหนังสือเรียน สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 บท คือ เครื่องมืออุปกรณ์และการใช้ การวาดเขียน การพิมพ์ภาพ การสร้างสรรคงานศิลปะ การปั้นการแกะสลัก ศิลปะพื้นบ้าน สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบ่งเนื้อหาออกเป็น 9 บท

คือ วาดเขียน การปั้นการแกะสลัก การพิมพ์ภาพ ศิลปะไทย ศิลปสากล องค์ประกอบแห่งศิลปะ การออกแบบ การสร้างสรรค์งานศิลปะ ศิลปวิจารณ์ และ นิทรรศการทางศิลปะ

-พ.ศ. 2523 พบหนังสือชื่อ แบบเรียนกิจกรรมศิลปะศึกษา สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของวิรุณ ตั้งเจริญ และคณะ มีลักษณะเป็นแบบฝึกหัดมีพื้นที่ว่างให้ทำกิจกรรม โดยเสนอกิจกรรมหลากหลาย ได้แก่ การเขียนภาพ งานออกแบบและสร้างสรรค์ งานพิมพ์ และงานปั้น

-พ.ศ. 2525 พบหนังสือชื่อ แบบเรียนศิลปะศึกษา สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของ เฉลิม นาคีรักษ์ และคณะ เป็นหนังสือที่มีพื้นที่ว่างให้ทำกิจกรรม คัดลอกกิจกรรมเป็นหน่วยการเรียนรู้ และการระบายสี หน่วยการปั้นและการแกะสลัก หน่วยการพิมพ์ภาพ หน่วยงานจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ และหน่วยงานสาน

-พ.ศ. 2526 พบหนังสือชื่อ แบบเรียนศิลปะศึกษา สำหรับระดับชั้นประถมศึกษา ของ ขวลิต ดาบแก้ว เป็นหนังสือเรียนที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ บูรณาการกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกิจกรรม เฉพาะเนื้อหาวิชาศิลปะศึกษา โดยมีพื้นที่ว่างให้ทำกิจกรรม

จากการสำรวจหนังสือเรียนศิลปะศึกษาที่จำหน่ายในปัจจุบัน พบว่า มีหลากหลายสำนักพิมพ์และมีทั้งรวมเล่มทุกรายวิชาในหมวดสร้างเสริมลักษณะนิสัย และแยกเล่มเป็นวิชาศิลปะศึกษา ดังนี้

1. สำนักพิมพ์ครูสภา หนังสือชื่อ ศิลปะศึกษาแนวใหม่ (1-6) เป็นเล่มแยกเฉพาะวิชาศิลปะศึกษา ราคา 100,95,75,90,100,100 บาทตามลำดับ ผู้เขียนคือ อ.ผดุง ศิริรัตน์ , ผศ. จันทนา สุรัสวดี , รศ. เลิศ อานันทนะ , อ.ยศนันท์ แย้มเมือง , อ.ประพันธ์ บุญเลิศ โดยด้านวัตถุประสงค์ หนังสือได้บอกวัตถุประสงค์ที่อ้างอิงจากหลักสูตรในตอนต้นของเล่ม ด้านเนื้อหาและกิจกรรม มีเนื้อหาเล็กน้อยแต่แนะนำให้ครูเพิ่มเติมได้ มีกิจกรรมหลากหลายและเน้นกิจกรรมมาก ด้านวิธีการสอน แคะแนะวิธีทำลงในหนังสือ ครูจึงต้องปรับเป็นวิธีสอนเอง ด้านสื่อ แนะนำให้ครูเพิ่มเติมตามกิจกรรม ด้านการประเมินผล มีตาราง ดีมาก, ดี, พอใช้, ควรปรับปรุง มีการวัดผลทุกกิจกรรม ด้านองค์ประกอบหนังสือเรียน มีพื้นที่ว่างให้ทำลงในเล่ม ภาพประกอบเป็นรูปผลงานเด็ก และภาพเด็กนักเรียนขณะปฏิบัติงาน ประถมปลายมีภาพประกอบมากขึ้น กิจกรรมลดลง แต่มีรายละเอียดของเนื้อหามากขึ้น หนังสือมีสีสวยงาม กระดาษปอนด์ขาวและหนา รูปเล่มขนาดใหญ่ ภาพปกเป็นภาพหลากหลายทั้งผลงานเด็กและภาพเด็กนักเรียนขณะทำงาน

2. สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช (ทวพ.) หนังสือชื่อ ศิลปะศึกษา (1-6) เป็นเล่มแยกเฉพาะวิชาศิลปะศึกษา ราคา 19,19,24,24,28,28 บาทตามลำดับ ผู้เขียนคือ ขวลิต ดาบแก้ว โดย

ด้านวัตถุประสงค์ หนังสือได้อ้างอิงตามหลักสูตร แต่อ้างหลักสูตรปีพศ.2521 และเชิงวิชา สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต(ลปช.)ด้วย แต่กลับพิมพ์ในปี พศ.2535 และยังจำหน่ายอยู่ในปัจจุบัน ด้านเนื้อหาและกิจกรรม มีเนื้อหาอธิบายน้อยมาก แต่เน้นกิจกรรมให้ทำมาก บอกกิจกรรมเป็นขั้นตอน

ด้านวิธีการสอน บอกวิธีทำให้นักเรียนทำตามขั้นตอนที่กำหนดไว้เป็นระบบ

ด้านสื่อ บอกรายการสื่อการสอนให้ทุกกิจกรรม

ด้านการประเมินผล ไม่มีการประเมินผล

ด้านองค์ประกอบหนังสือเรียน เป็นกระดาษปรูฟขาว พิมพ์ขาวดำ มีสีเฉพาะหน้าคู่กลาง ภาพประกอบเป็นผลงานเด็กนักเรียน แต่เป็นขาวดำไม่ชัดเจน แบ่งช่องว่างกระดาษเพียงครึ่งหน้าแนวนอนให้นักเรียนทำงานลงในเล่ม เล่มลักษณะบาง ภาพปกเป็นผลงานเด็กนักเรียน ประถมปีที่ 4-6 มีเนื้อหามากขึ้น พื้นที่ว่างเต็มหนึ่งหน้า ภาพประกอบมากขึ้น

เล่มกิจกรรมแยกออกมาต่างหากอีกเล่ม ชื่อ แบบฝึกหัดศิลปะศึกษา (1-6) โดยเพิ่มรายละเอียดด้านการจัดเตรียมสื่อ เนื้อหาและกิจกรรมละเอียดขึ้น ภาพสีเพิ่มขึ้น และมีหน้าว่างเต็ม1หน้าให้ทำงานกระดาษปรูฟขาว

4. สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชย์ (วพ.) หนังสือชื่อ ศิลปะศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) เป็นเล่มแยกเฉพาะวิชาศิลปะศึกษา ราคา 50 บาททุกเล่ม ผู้เขียนคือ รศ.เลิศ อานันท์นะ โดย

ด้านวัตถุประสงค์ บอกวัตถุประสงค์โดยละเอียด อิงตามหลักสูตร

ด้านเนื้อหาและกิจกรรม มีมากพอสมควร มีตัวอย่างงาน และมีข้อมูลด้านกิจกรรมเอียด เป็นขั้นตอน

ด้านวิธีการสอน เน้นไม่ให้สอนแบบยัดเยียดหรือยึดรูปแบบกฎเกณฑ์ แต่ให้สอนลักษณะเรียบง่ายยืดหยุ่นได้

ด้านสื่อ บอกการจัดเตรียมสื่อทุกครั้ง รวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อม

ด้านการประเมินผล เป็น ดีมาก,ดี,ปานกลาง,ควรปรับปรุง เป็นทุกหน้าที่ทำกิจกรรม และท้ายเล่มเป็นประเมินผลรวม

ด้านองค์ประกอบหนังสือเรียน เป็นภาพสีทั้งเล่ม ขนาดรูปเล่มน่าสนใจน่าใช้ คล้ายสีเหลี่ยมจตุรัส ภาพปกเป็นภาพนักเรียนขนาดใหญ่ ภาพประกอบเป็นสีเป็นผลงานเด็กนักเรียนขณะทำงาน สวยงาม และมีภาพประกอบมาก รวมถึงภาพผลงานของศิลปินระดับโลกด้วย พื้นที่ว่างเต็ม1หน้าให้ทำงานลงในหนังสือ กระดาษปอนด์ขาวเนื้อหนา

หนังสือชื่อ หนังสือสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชื่อ สลน.(1-6) สื่อเสริมการเรียนการสอน ราคา 85 บาททุกเล่ม ผู้เขียนคือ สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ และคณะ โดย

ด้านวัตถุประสงค์ หัวข้อตามหลักสูตร

ด้านเนื้อหาและกิจกรรม มีเนื้อหาพอสมควร กิจกรรมเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดและให้ทำ

PORTFOLIO

ด้านวิธีการสอน บอกเป็นขั้นตอน มีคำถามและข้อสอบมาก

ด้านสื่อ ไม่มีรายละเอียด

ด้านการประเมินผล เป็นขั้นตอนและเป็นข้อตามลำดับขั้น มีแยกพิมพ์เล่มเป็นการประเมินผลของครูโดยเฉพาะ

ด้านองค์ประกอบหนังสือเรียน เป็นกระดาษปรู๊ฟ พิมพ์ขาวดำ โดยรวมน้อยมากเมื่อเทียบกับวิชาอื่นๆในเล่ม ภาพปกไม่ดึงดูดไม่น่าสนใจ

5. สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์(อจท.) หนังสือชื่อ สร้างสรรค์ศิลปะ(1-6) ผู้เขียนคือ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ , อำนวย เย็นสบาย ราคา 30 บาททุกเล่ม โดย

ด้านวัตถุประสงค์ บอกเป็นขั้นตอนตามกระบวนการ

ด้านเนื้อหาและกิจกรรม มีเนื้อหาน้อยมาก ให้ทำกิจกรรมเป็นขั้นตอน

ด้านวิธีการสอน บอกขั้นตอนเตรียมการสอนและการเรียนการสอน กระบวนการสร้างสรรค์

ด้านสื่อ บอกการจัดเตรียมสื่อ

ด้านการประเมินผล บอกวิธีประเมินผลและให้เสนอแนะ

ด้านองค์ประกอบหนังสือเรียน เป็นกระดาษปอนด์ ภาพประกอบเป็นสี มีทั้งภาพจริงและผลงานนักเรียน รูปเล่มบาง ภาพปกไม่ดึงดูดไม่สื่อวิชาศิลปะ มีพื้นที่ว่าง1หน้าเต็มให้ทำแต่ละกิจกรรม

หนังสือชื่อ ศิลปศึกษา(1-6) ผู้เขียนคือ เฉลิม นาศิริรักษ์ และคณะ ราคา 32 บาททุกเล่ม โดย ด้านวัตถุประสงค์ ไม่ค่อยกล่าวถึง ด้านเนื้อหาและกิจกรรม มีเนื้อหาน้อย กิจกรรมน้อยมาก ด้านวิธีการสอน มีวิธีทำเป็นขั้นตอนและแนะนำวิธีสอนของครู ด้านสื่อ ไม่กล่าวถึง ด้านการประเมินผล แต่ละกิจกรรมเป็น ผ่าน,ควรแก้ไข ด้านองค์ประกอบหนังสือเรียน ภาพปกไม่สวยและไม่ดึงดูด พื้นที่ว่างให้ทำกิจกรรมเล็กมาก ไม่เหมาะ รูปเล่มเท่าสมุดวาดเขียนเล่มเล็ก บาง ภาพประกอบเล็กมาก เป็นวิธีทำและผลงานเด็กนักเรียน

หนังสือชื่อ แนวหน้าลดน.(1-6) ผู้เขียนคือ ดร.รุจิรั ภู่อสาระ และคณะ ราคา 78,78,78,85,85,85 บาทตามลำดับ โดย

ด้านวัตถุประสงค์ กล่าวถึงน้อยมากในตอนต้น

ด้านเนื้อหาและกิจกรรม เนื้อหาดีพอสมควร กิจกรรมบอกเป็นขั้นตอน แต่ไม่มาก

ด้านวิธีการสอน มีวิธีทำและขั้นตอนปฏิบัติ

ด้านสื่อ บอกสื่อแต่ละกิจกรรม

ด้านการประเมินผล มีข้อสอบและกลับหัวด้านหลังของเล่มเป็นการประเมินผลตามตาราง และยังมีแยกเล่มเป็นทั้งแบบประเมินผลของครู , เล่มPORTFOLIO

ด้านองค์ประกอบหนังสือเรียน ภาพปกไม่สวยไม่สื่อถึงรายวิชา เป็นภาพนางรำและมีสื่อ ภาพประกอบเป็นवाद้าและน้อยมาก

6. สำนักพิมพ์สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ(พว.) หนังสือชื่อ สลน.(1-6)

ราคา 72,72,70,72,75,70 บาทตามลำดับ โดย

ด้านวัตถุประสงค์ บอกไม่ชัดเจน

ด้านเนื้อหาและกิจกรรม เนื้อหาน้อยมาก เน้นแต่กิจกรรม

ด้านวิธีการสอน เป็นขั้นตอนการปฏิบัติงานและให้เติมลงในช่องว่าง

ด้านสื่อ ไม่มี

ด้านการประเมินผล เป็นตาราง รวมอยู่ท้ายเล่มน้อยมาก มีข้อคำถามท้ายบทให้นักเรียนร่วมอภิปราย

ด้านองค์ประกอบหนังสือเรียน ภาพประกอบเป็นवाद้าและจำนวนน้อยมาก ช่องว่างให้ทำกิจกรรมลงในเล่มน้อย กระดาษปรู๊ฟ ตัวหนังสือและการจัดหน้าไม่ดึงดูด ภาพปกไม่สื่อไม่น่าสนใจ

6. สำนักพิมพ์แม็ค(MAC) หนังสือชื่อ สลน.(1-6) ราคา 70 บาททุกเล่ม ผู้เขียนคือ วิจัย ลพเกิด โดย

ด้านวัตถุประสงค์ มีขั้นตอนกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านเนื้อหาและกิจกรรม มีคำใหม่ใคร่รู้ ค่ายาก บอกประเด็นรวบยอด แนวคิด กิจกรรมหลากหลาย

ด้านวิธีการสอน มีขั้นตอนการทำงาน และเรารู้ใหม่ เป็นแบบเพิ่มเติมให้เหมาะสม

ด้านสื่อ บอกวัตถุประสงค์ อูปรกรณ์

ด้านการประเมินผล มีแบบวัดจุดประสงค์ แบบฝึกหัด ข้อสอบ และยังมีแยกเล่ม เป็นแบบประเมินผล โดย ดร.ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช ราคา 30 บาททุกเล่ม

ด้านองค์ประกอบหนังสือเรียน ภาพประกอบน้อยมาก และไม่ชัดเจน กระดาษปรู๊ฟ ภาพปกเป็นภาพนักเรียนในกิจกรรมต่างๆและผลงานต่างๆ สื่อสวยพอใช้ ช่องว่างให้ทำกิจกรรมลงในเล่มเล็ก และไม่เหมาะสม

รวมถึงสำนักพิมพ์อื่นๆที่วางจำหน่ายไม่ครบและไม่ชัดเจน หรือทันสมัย มีจำนวนน้อยและไม่เป็นที่นิยมใช้ เช่น ประสานมิตร ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ ฟิสิกส์เซ็นเตอร์ เป็นต้น

หนังสือ พุทธชะวัน (2536) กล่าวว่าหนังสือเรียนเป็นสื่อการสอนที่สำคัญในการเรียนการสอน ทั้งครูและนักเรียนจำเป็นต้องใช้เนื้อหาในการเรียนการสอน หลักสูตร และกิจกรรมปฏิบัติจากหนังสือเรียนเป็นสื่อกลางระหว่างครูและนักเรียน หนังสือเรียนทำให้ครูเข้าใจในขอบเขตเนื้อหาวิชา จัดระเบียบและแนะแนวทางการสอนของครู ให้บรรลุได้ตามวัตถุประสงค์ของวิชานั้นๆ

หนังสือเป็นเครื่องมือในการเรียนที่สำคัญในทุกๆวิชา และแม้ว่าการพัฒนาทางเทคโนโลยีก้าวไปไกล การใช้หนังสือเรียนยังเป็นที่ใช้อย่างกว้างขวางและแพร่หลาย ในท้องที่ห่างไกล ครูผู้สอนสามารถกำหนดกิจกรรม จัดเนื้อหา เตรียมการสอน และนักเรียน สามารถศึกษาค้นคว้า เตรียมการเรียนการสอนล่วงหน้า ทบทวนตามลำพัง

ศักดิ์ศรี ปาณะกุล(2523) กล่าวว่า แบบเรียนมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้การศึกษาสำเร็จผลดังมุ่งหมาย แบบเรียนที่ดีจะช่วยเสริมบทเรียนให้ครูได้ และช่วยให้นักเรียนเรียนดีขึ้น มีสติปัญญาเฉียบแหลม เกิดความคิดสร้างสรรค์ ช่วยผ่อนคลายครูในการสอน

ธวัช ตราชู (2532) กล่าวว่า ในวิชาศิลปะตำราเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ต้องใช้ทั้งการเรียนด้านเนื้อหา และการปฏิบัติควบคู่ไปด้วย คือ การเขียนภาพระบายสี การปั้นและแกะสลัก การพิมพ์ เป็นต้น ทั้งประสบการณ์ความรู้จากแหล่งอื่นๆและแนวทางจากภาพประกอบในหนังสือเรียนที่ตีพิมพ์ประกอบไว้

กระทรวงศึกษาธิการ(2538)ได้อธิบายว่า หนังสือเรียน คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับเรียน มีลักษณะตรงตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร อาจมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่นหรือเป็นชุดก็ได้

ไกรยุทธ อีรตยาสินันท์(2528)ได้กล่าวว่า ตำราเรียน เป็นหนังสือที่รวบรวมและอธิบายหลักการและทฤษฎีต่างๆที่จัดเป็น สารมาตรฐาน สำหรับรายวิชาหรือแขนงวิชาหนึ่ง ตำราเรียนมีคุณสมบัติลักษณะหนึ่ง เป็นการเฉพาะ ไม่ใช่หนังสืออะไรก็ได้ที่อาจารย์ผู้สอนนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน และมาตรฐานตำรา แบ่งเป็น รูปแบบของการนำเสนอเรื่องราว และวิธีการนำเสนอ คือ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้ายเล่ม และรูปแบบของเนื้อหาสาระ มีองค์ประกอบคือ ความถูกต้อง ความครอบคลุม ความลึกซึ้ง ความมีเอกภาพ และความเข้าใจง่าย

จินตนา ไบกาชฎี(2534) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุหรือเครื่องมือที่จัดทำขึ้น ซึ่งมีข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์เรียนรู้ สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ให้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง ที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหา เกิดทักษะกระบวนการ และ ความรู้สึกนึกคิดต่างๆ อันจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร

หนังสือเรียน คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน มีสาระตรงตามทีระบุนิเวินหลักสูตรอย่างถูกต้องและครบถ้วน อาจจะมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่น หรือเป็นชุดก็ได้ หนังสือเรียนแต่เดิมอาจเรียกชื่อต่างๆกัน เช่น แบบเรียน แบบสอนอ่าน หนังสืออ่าน หนังสือประกอบการเรียน

ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์(2515) ได้พูดถึงบทบาทและความสำคัญของแบบเรียนไว้ 7 ประการ

- 1 ช่วยจัดลำดับและรวบรวมเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอน
- 2 เป็นอุปกรณ์ที่มีเนื้อหาวิชาครบตามแนวหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ได้ครบถ้วนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 3 เป็นคู่มือแนะนำการทำกิจกรรมเพิ่มเติมและช่วยวางโครงการทำงานของนักเรียนในห้องเรียน
- 4 ช่วยให้ครูตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม
- 5 กระตุ้นให้นักเรียนคิดหาเหตุผล วิจาร์ณเปรียบเทียบ
- 6 ช่วยแนะแนวทางให้นักเรียนได้ทดลอง ทบทวนบทเรียนที่เรียนมาแล้วว่าเป็นความจริงหรือไม่
- 7 ช่วยเสริมให้มีแหล่งความรู้

ประทีป จรัศรุ่งรวีวร (2514)ได้ให้ความสำคัญของแบบเรียนไว้ดังนี้

- 1 แบบเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนสำคัญชนิดหนึ่งที่มีบทบาทต่อการรวบรวมเนื้อหาวิชา จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน
- 2 ช่วยแนะนำกิจกรรมและวัสดุประกอบการสอนที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียน
- 3 ช่วยเสริมสร้างนิสัยรักการศึกษาด้วยตนเองและฝึกทักษะในการอ่านเพิ่มเติมและฝึกนักเรียนให้รู้จักคิดหาเหตุผล วิจาร์ณเปรียบเทียบ สรุปความจริงที่ค้นคว้าและเข้าใจว่า ส่วนใดของแบบเรียนเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้แต่ง ส่วนใดเป็นความจริง
- 4 เป็นศูนย์กลางให้นักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ได้ร่วมเรียนเรื่องเดียวกันและเข้าใจเรื่องราวในแนวเดียวกัน
- 5 เป็นอุปกรณ์ที่มีเนื้อหาวิชาตรงตามหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ได้ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรและตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ดังนั้นแบบเรียนจึงมีบทบาทช่วยส่งเสริมการปรับปรุงหลักสูตร
- 6 ช่วยสื่อความหมายให้ครูและนักเรียนเข้าใจเนื้อหาเรื่องเดียวกันได้ตรงกัน เพื่อดำเนินการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จ

เทวินทร์ เอี่ยมมี(2537)ได้สรุปว่า แบบเรียนมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ยิ่งเป็นแบบเรียนที่จัดทำอย่างปรารถนา โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะตามระดับของผู้เรียน ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ดี อย่างไรก็ตาม แบบเรียนก็มีข้อจำกัด และมีข้อเสีย การใช้แบบเรียนจึงต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ทางการเรียน และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยมีครูคอยดูแลกำกับการใช้แบบเรียนอย่างใกล้ชิด จึงจะเกิดผลดีอย่างแท้จริง สิ่งที่สำคัญของแบบเรียนอันดับแรก ควรมีเนื้อหาที่สอดคล้องหลักสูตรกับเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร แบบเรียนควรมีรูปแบบน่าสนใจ การนำเสนอเป็นเรื่องราว มีภาพประกอบสวยงาม ใช้ตัวอักษรที่พอเหมาะแก่กับระดับอายุของเด็ก ให้สอดคล้องกับความสนใจตามวัย และ ส่งเสริมด้านการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ ทั้ง 5 องค์ประกอบคือ ความงาม ความรู้สึกซาบซึ้ง ความรู้ การรับรู้ และ กระบวนการเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ทั้งหมดนี้จะสามารถเป็นสื่อนำไปสู่การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีได้

ศักดิ์ศรี ปาณะกุล(2521)ได้กล่าวว่าแบบเรียนมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ แบบเรียนเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะแบบเรียนเป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการเรียนการสอน เป็นแหล่งสาระรายละเอียดต่างๆ สำหรับครูและนักเรียน เป็นข้อมูลน่าเชื่อถือ เพราะผู้แต่งต้องมีความรู้ด้านนั้นๆ เป็นอย่างดี แบบเรียนจึงเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ต่างๆ มีอุปกรณ์ต่างๆ รูปภาพ กิจกรรม แบบฝึกหัด บทสรุป และสิ่งต่างๆ ที่บรรจุไว้ในแบบเรียน นับว่าเป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ในการสอนที่เป็นประโยชน์มากสำหรับครูทุกคน เพราะครูสามารถนำไปใช้ในการตั้งจุดมุ่งหมายในการสอน และนำไปใช้มอบหมายให้นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัด ให้นักเรียนอ่านเพื่อเตรียมตัว และนำไปอ้างอิงได้

บทบาทของแบบเรียนตามที่กล่าวมา แบบเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนที่รวบรวมเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอน ตลอดจนจุดมุ่งหมายของการเรียน และช่วยแนะนำกิจกรรม รวมทั้งโครงการสอนของครู ที่จะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ มีเหตุผล สามารถสรุปเป็นความจริงด้วยตนเองได้ว่า ทฤษฎีที่เรียนมาเป็นความจริงหรือไม่ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่ช่วยสื่อความหมายให้ครูและนักเรียนเข้าใจเนื้อหาในเรื่องเดียวกันได้ตรงกัน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปและประสบผลสำเร็จ

สรุปโดยรวม แบบเรียนยังมีความต้องการคุณภาพด้านเนื้อหาและวิชาการในแบบเรียนและคุณภาพด้านการจัดทำรูปแบบของแบบเรียน โดยในโรงเรียนบางแห่งยังใช้แบบเรียนเอกชนที่ไม่ได้คุณภาพเพียงพอ เพราะ กระทรวงไม่พิมพ์ พิมพ์ไม่พอจำหน่าย ออกช้ากว่ากำหนด ไม่ทันสมัย ไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมอยู่เสมอ และครูมักใช้เล่มเดียวสอนจนจบและเรียงไปตามหน้า ไม่มีการปรับปรุง เพิ่มพูนความรู้ใหม่ๆ ควรให้แบบเรียนเป็นเครื่องมือที่จะช่วยเหลือ มิใช่เป็นหลักสูตรที่จะยึดหลักสมบูรณในการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียวอย่างคับแคบ ครูผู้สอนไม่ควรยึดเล่มใดเล่ม

หนึ่งในการสอน เพื่อสำรวจความถูกต้องและได้ประโยชน์ในการเรียนการสอน ควรปรับเนื้อหา จากสิ่งแวดล้อมต่างๆในปัจจุบันมาปรับใช้ด้วย ครู ควรมีความรู้ในการจัดทักษะและประสบการณ์ ในการใช้แบบเรียน ให้นักเรียนได้ใช้ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ครูควรมีหลักการพิจารณาลักษณะ ต่างๆของแบบเรียนที่ดี เพื่อการเลือกใช้ ครูควรศึกษาคู่มือครูประกอบด้วย

ดังนั้น คุณภาพของแบบเรียนมีความสำคัญมาก ยิ่งในวิชาศิลปศึกษาที่เนื้อห็นี่คือแบบเรียนจึง เป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาทักษะในการอ่านของนักเรียน ซึ่งจะเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาและเรียนรู้สิ่งต่างๆต่อเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด และสามารถปรับ ตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม(ศักดิ์ศรี ปาณะกุล,2521) ส่วน ไพโรจน์ พวงมณี (2540) ได้อธิบายว่า คำว่าหนังสือเรียนตรงกับในภาษาต่างประเทศว่า TEXTBOOK เป็นคำที่นักการศึกษาและนักวิชาการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยมีความหมายใน ลักษณะเดียวกันคือ เป็นหนังสือที่ครูและนักเรียนนำมาเป็นเครื่องมือประกอบการเรียนการสอนใน โรงเรียน การเขียนมีรูปแบบเฉพาะ เนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตร วัย และระดับชั้นของนักเรียน และ หนังสือเรียนศิลปศึกษา คือ หนังสือเรียนที่มีการรวบรวมแนวความคิด เนื้อหา เทคนิควิธีการที่ เป็นข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการศึกษาและการสร้างสรรค์งานศิลปะได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบ ทั้ง เนื้อหาทางด้านศิลปศึกษา กิจกรรมการสร้างสรรค์งานศิลปะ และเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ ที่สอดคล้อง กับจุดมุ่งหมายหลักสูตร และดังที่ เดล (Edgar Dale, 1969) กล่าวถึงความสำคัญของ แบบเรียนไว้ว่า "หนังสือแบบเรียนเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญและเป็นแกนกลางในด้านความคิด" ซึ่งสอดคล้อง กับความคิดเห็นของ ดร. ก่อ สวัสดิพานิชย์(2532)ได้กล่าวไว้ว่า"แบบเรียนเป็นอุปกรณ์การ สอนที่สำคัญที่สุด แทบจะกล่าวได้ว่า การสอนวิชาต่างๆแทบทุกวิชาต้องอาศัยแบบเรียนเป็นคู่มือ" และในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ครูส่วนใหญ่ยังไม่มี ความชำนาญ และความสามารถในการสอนในด้านต่างๆอย่างเพียงพอ จึงอาศัยแบบเรียนเป็นสำคัญที่จะช่วยลด ภาระของครูและเป็นบรรทัดฐานที่จะให้ความรู้แก่นักเรียน โดยครูจะถือว่าแบบเรียนเป็นตัวแทน หลักสูตร จะสอนเนื้อหาได้ครบหลักสูตร ก็สอนให้ครบทุกหน้า ครูยึดมั่นหนังสือมากเพราะเชื่อว่า ผ่านการตรวจสอบมาแล้ว และให้ความรู้แก่นักเรียนจากแบบเรียนโดยไม่คำนึงการจัดกิจกรรมหา การเรียนและกิจกรรมการสอนมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และจะเป็นแนวทางหลัก จึงควรที่จะ มีการตรวจสอบ ปรับปรุง และมีการวางระบบระเบียบในการวางเนื้อหาและกิจกรรมให้ดีพอ อย่าง ระมัดระวัง สามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ได้ เสริมให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในศิลปะ

ในหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา นักการศึกษาหลายท่านต่างให้ ความเห็นว่าแบบเรียนของไทยยังต้องปรับปรุงอีกมาก ทั้งทางกระทรวงศึกษาธิการไม่พิมพ์แบบ เรียนในวิชาศิลปศึกษา (หมวดวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย (ส.ล.น.)รวมทั้งวิชาจริยศึกษา พลศึกษา

ลูกเสือเนตรนารี(ยุวกาชาด))นักเรียนจึงเลี้ยงมาใช้หนังสือเสริมการเรียนรู้แทนแบบเรียน ซึ่งเน้น การท่องจำและการทำแบบฝึกหัดมาก และการปฏิบัติจะเป็นการให้ลอกภาพในหนังสือเรียนและใช้ ได้ครั้งเดียวเนื่องจากการทำกิจกรรมและข้อสอบลงในหนังสือเรียน เป็นการมุ่งทางธุรกิจของทางผู้ พิมพ์เอกชน และได้กรุณาต่อไปจึงต้องซื้อใหม่ทุกปี(เทวินทร์ เอี่ยมมี.2537)

(ไพโรจน์ พวงมณี.2540) ความสำคัญของหนังสือเรียนศิลปศึกษา สามารถแบ่งองค์ ประกอบของหนังสือเรียนศิลปศึกษาออกเป็น6ด้านดังนี้

1. ด้านความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรศิลปศึกษา
2. ด้านเนื้อหา
3. ด้านกิจกรรม
4. ด้านภาพประกอบ
5. ด้านภาษาเขียน
6. ด้านการออกแบบจัดวางรูปเล่ม

จากในหลักสูตร วิชาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่1 เนื้อหาไม่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ทาง คุณค่าสุนทรียะทางศิลปะ ที่เป็นหัวใจหลัก กลับเน้นเพียงการปฏิบัติงานมากกว่า และการเรียนการสอนครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในเนื้อหาและหลักสูตร ดีพอ (พีระศักดิ์ เทพไตรรัตน์.2534)อาจสอนวิชาอื่นๆและก็มาสอนศิลปะด้วย สิ่งที่จะช่วยในการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่ง หมายได้ส่วนหนึ่งคือสื่อการเรียนรู้ การสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา จำเป็นต้องการสื่อ การสอนจำนวนมาก แบบเรียน ก็เป็นสื่อหนึ่งในการเรียนการสอนที่จะช่วยครูได้มาก และถ้าแบบเรียนมี คุณภาพพอ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าแบบเรียนขาดคุณภาพก็ทำให้ไม่บรรลุจุดประสงค์ที่แท้จริง

ธวัช ตราชู(2532) ได้กล่าวว่า ตำราเรียนจัดเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลของ การศึกษามากขึ้น เพราะวิชาศิลปศึกษาเป็นรายวิชาที่ต้องการศึกษาทั้งเนื้อหาและการแสดงออก ทางด้านฝีมือควบคู่กันไป

เสรี ชิวคำ(2540) ได้สรุปว่า หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา คือ สื่อการเรียนรู้การสอนที่ใช้หลัก สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในชั้นเรียน มีเนื้อหาสาระครอบคลุมจุดประสงค์ของหลัก สูตร มีการลำดับเนื้อหาอย่างถูกต้อง เหมาะสม ผู้แต่งอาจเป็นคนเดียว เป็นกลุ่ม หรือเป็นผู้ทรงคุณ วุฒิ ที่กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งขึ้นก็ได้ อาจมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่นหรือเป็นชุด และผ่านการ ตรวจสอบและอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือเรียนจากกระทรวงศึกษาธิการ

และได้สรุปภาพรวมของหนังสือเรียนศิลปศึกษาของประเทศญี่ปุ่นไว้ว่า มีลักษณะที่เน้น คุณภาพการพิมพ์ โดยพิมพ์สี่สี กระดาษคุณภาพดี ส่วนภาพประกอบผลงานศิลปะก็มีหลากหลาย ทั้งภาพผลงานของศิลปินยุโรป ญี่ปุ่น รวมทั้งผลงานของเด็กที่เหมาะสมกับวัย ส่วนเนื้อหาที่มีทั้งวิธี การสร้างสรรค์งานศิลปะ ส่วนหนังสือเรียนศิลปศึกษาของสหรัฐอเมริกาจะมีเนื้อหาศิลปะหลากหลาย ทั้งการสร้างสรรคงานศิลปะ องค์ประกอบศิลป์ การออกแบบ สุนทรียศาสตร์ การประเมินผล

งานศิลปะ เป็นต้น นอกจากนี้ในแต่ละบทเรียนจะมีภาพประกอบผลงานศิลปะชั้นนำมากมายทั้ง สี และขาวดำ และมีข้อนำสังเกต ก็คือ ในส่วนท้ายเล่มยังมีการรายการอ้างอิง การอธิบายคำศัพท์ ประวัติผลงานศิลปิน อันเป็นแหล่งค้นคว้าเพิ่มสำหรับนักเรียนที่มีความสนใจที่จะศึกษาเพิ่มเติมได้ กรีกอรี(Gregory, 1989) ได้ศึกษาลักษณะหนังสือเรียนศิลปะ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในสหรัฐอเมริกา คือ Art In Action , Art talk และ Understanding And Creating ได้ผลคือ จะมีภาพ ประกอบขาวดำในทุกบทเรียน และมีภาพถ่ายสีธรรมชาติ ผลงานศิลปะเด็กหรือผลงานศิลปินชั้น เยี่ยมของโลก และยังได้แทรกกิจกรรมเสริมเช่น เทคนิคทางศิลปะปฏิบัติ ศิลปวิจารณ์ ทักษะการคิด ประวัติศิลปินที่เด่นๆ จะมีแผนภูมิ แผนภาพ และยังมีตอนของผลงานศิลปะ เข้าใจเนื้อหา

และได้สรุปเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนว่า ครูผู้สอนสามารถใช้หนังสือเรียนให้เกิดประโยชน์ ในการเรียนการสอนได้หลายวิธีด้วยกัน ซึ่งทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของครูในการเลือก จะใช้วิธีการแบบใด แต่ข้อสำคัญที่สุดก็คือ ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกหนังสือเรียน และวิธีการใช้หนังสือเรียนอย่างถูกต้องชัดเจน จึงจะสามารถตัดสินใจเลือกวิธีการใช้หนังสือเรียนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนตามที่ต้องการ

ไพโรจน์ พวงมณี (2540) กล่าวว่า ครูศิลปศึกษาจะใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาเป็นแนวทาง ในการเรียนการสอน การเตรียมเนื้อหาความรู้และการกำหนดให้นักเรียนศึกษาองค์ประกอบต่างๆ จากหนังสือเรียน เช่น ภาพประกอบเนื้อหา กิจกรรม คำศัพท์ทางวิชาการ โดยลักษณะของการใช้ หนังสือเรียนนั้น ครูศิลปศึกษาจะศึกษาเฉพาะบทเรียนที่น่าสนใจ และสามารถนำมาประยุกต์เป็นกิจกรรมอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม และนำมาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

หนังสือเรียนศิลปศึกษา คือหนังสือเรียนที่มีการรวบรวมแนวความคิด เนื้อหา เทคนิควิธีการ ที่เป็นข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการศึกษาและการสร้างสรรค์งานศิลปะได้อย่างถูกต้องเป็นระบบ ทั้งเนื้อหาทางด้านศิลปศึกษา กิจกรรมการสร้างสรรค์งานศิลปศึกษาและเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ที่ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหลักสูตร โดยหลักสูตรศิลปศึกษาเป็นองค์ประกอบที่ผู้เรียบเรียงหนังสือ เรียนศิลปศึกษาใช้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการกำหนดภาพรวมของเนื้อหาให้อยู่ในขอบเขตโครงสร้างของหลักสูตร

หนังสือการวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน ของศักดิ์ศรี ปาณะกุล ,ประพิมพ์พรรณ สุธรรมวงศ์ ,นพคุณ คุณาชีวะ(2521) ได้กล่าวถึงความเป็นมาและปัญหาเกี่ยวกับแบบเรียน พอสรุปได้ดังนี้ ความสำคัญและประโยชน์ของแบบเรียน การอ่านหนังสือทำให้คนเป็นคน โรงเรียนจึงต้องสอนให้เด็กเรียนเพื่ออ่านและอ่านเพื่อเรียนด้วย แบบเรียนจึงเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ในการเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาทักษะในการอ่าน

ของนักเรียน ซึ่งจะเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาและเรียนรู้สิ่งต่างๆต่อเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม หนังสือแบบเรียนยังมีบทบาทสำคัญในด้านเป็นเครื่องมือช่วยให้ครูเข้าใจถึงขอบข่ายของเนื้อหาวิชา ช่วยจัดระเบียบของเนื้อหาวิชาและแนะแนวทางการสอนแก่ครู แม้ว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านวิธีสอนหรือมีการผลิตอุปกรณ์ใหม่ๆเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่หนังสือแบบเรียนก็ยังคงมีความสำคัญช่วยให้ครูได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสอน และเป็นวัสดุการสอนที่ใช้กันอย่างกว้างขวางซึ่งขาดเสียมิได้ นอกจากนี้ ปัญหาการขาดแคลนแบบเรียนได้มีผลต่อเนื่องทำให้คุณภาพการเรียนของนักเรียนด้อยกว่าที่ควร นักเรียนที่มีแบบเรียนเครื่องเขียนครบบริบูรณ์ มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาต่างๆสูงกว่าที่ไม่มีแบบเรียนเครื่องเขียน และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างมาก

ครูส่วนใหญ่ยังไม่มี ความชำนาญในการสอน จึงต้องอาศัยแบบเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งแบบเรียนจะช่วยลดภาระของครูสูง เป็นแหล่งให้รายละเอียดของเนื้อหา และให้นักเรียนค้นคว้าด้วยตัวเอง ครูจึงยึดแบบเรียนเป็นบรรทัดฐาน โดยมีทัศนคติของบทบาทของแบบเรียน โดย ครูถือว่าแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ คือ ตัวแทนของหลักสูตรเพราะได้ผ่านการตรวจแก้ไขมาแล้ว ถ้าครูได้สอนครบทุกหน้า ก็จะได้เนื้อหาครบหลักสูตร ครูยึดมั่นในตำราแบบเรียนอย่างแน่นแฟ้น เพราะเชื่อว่าตรวจมาดีแล้ว และครูพยายามให้ความรู้แบบอ่านเอาเรื่องแก่นักเรียนจากแบบเรียน โดยไม่คำนึงถึงกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้แบบอื่นๆเลย

จึงกล่าวได้ว่า หนึ่งในหลายตัวแปรซึ่งควบคุมคุณภาพของการศึกษาในโรงเรียน คือคุณภาพของแบบเรียน แบบเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในอันที่จะช่วยให้การศึกษาสำเร็จดังจุดหมาย แบบเรียนที่ดีจะช่วยเสริมบทเรียนของครูได้ และช่วยให้นักเรียนเรียนดีขึ้น มีสติปัญญาเฉียบแหลม เกิดความคิดสร้างสรรค์ ทั้งยังช่วยผ่อนแรงครูในการสอน

สุวัฒน์ มุทรมเมธา(2523)กล่าวถึงสิ่งที่ต้องพิจารณาในการใช้แบบเรียน ว่า แบบเรียนไม่สามารถให้ความคิดความเข้าใจ การค้นพบตามลำพังได้ ผู้เรียนต้องอ่านโดยคิดพิจารณา แบบเรียนไม่ใช่คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ ในการพัฒนาความคิด ต้องประกอบด้วยหลายๆอย่าง แบบเรียนไม่ใช่ดัชนีที่จะบอกว่าครูต้องสอนอย่างไรเท่านั้น แบบเรียนไม่ใช่การตัดสินใจเรียนซ้ำเรียนเร็ว เพราะต้องอาศัยสิ่งต่างๆประกอบ

หนังสือแบบเรียนจะเป็นแนวทางให้ครูในการเตรียมการสอน ทำแผนการสอน ช่วยการเรียนการสอนให้ผลดีขึ้น รวมเนื้อหาวิชา หลักฐานวิชาการ แบบฝึกหัด ประหยัดเวลา และนักเรียนสามารถศึกษาได้เอง ครูต้องแนะนำให้นักเรียนรู้จักวิธีการอ่าน ค้นคว้าเรื่องต่างๆ ว่ายากรู้เรื่อง

อะไร ให้อ่านจับใจความสำคัญ และใช้หนังสือให้ถูกต้อง ครูต้องพิจารณาหนังสือ และหนังสืออ่านประกอบ ช่วยการเรียนรู้ตามจุดประสงค์

นพวรรณ สรรพสิน (2538) ได้กล่าวถึง สื่อ และอุปกรณ์ ว่า มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน เพราะช่วยให้นักเรียน สนใจและตั้งใจเรียน ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดี เกิดการเรียนรู้ที่คงทน ตลอดจนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นครูจึงควรจัดหา หรือผลิตสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนให้มากที่สุด และเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียน และกิจกรรมจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตรงตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนด

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์(2527)กล่าวว่า ความสามารถและความสนใจการอ่านหนังสือของเด็กแตกต่างกัน เนื่องจากสาเหตุหลายประการคือ

1.ด้านสติปัญญา เด็กที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด จะอ่านหนังสือได้เร็วกว่า มีความสามารถในการเลือกอ่านหนังสือที่น่าสนใจ กว่าเด็กในวัยเดียวกัน จะข้ามไปอ่านหนังสือของเด็กวัยถัดไปได้สบายมาก และสามารถมีความคิดรวบยอดได้ดี และเร็วกว่าเด็กวัยเดียวกัน เช่น เด็กอายุ7-8 ขวบสามารถอ่านหนังสือเด็กก่อนวัยรุ่น 12-14 ขวบได้ และเข้าใจได้ตลอด สามารถอ่านหนังสือผู้ใหญ่ เช่น สี่แผ่นดิน รามเกียรติ์ และกำลังภายในได้ สามารถเล่าเรื่องราวได้ดีด้วย

2.เด็กอายุต่างกัน แม้เพียงปีเดียว ก็มีความสามารถในการอ่านต่างกัน ที่เห็นได้ชัดคือ เด็กวัย5-6ขวบ จะต่างกับวัย 6-8ขวบมาก เมื่อเรื่องก็ชอบต่างกัน เด็กวัย5-6ขวบยังอ่านหนังสือไม่แตกฉาน ดังนั้น ความสามารถในการอ่านจึงช้า แต่อายุ6ขวบกว่าๆจะสามารถอ่านได้เร็วขึ้นมาก

3.เพศของเด็ก เมื่อโตขึ้น เด็กชายสนใจหนังสือแตกต่างกับเด็กหญิง เด็กหญิงจะชอบเกี่ยวกับความงาม การแต่งกาย เด็กชายชอบทดลอง ชอบวิทยาศาสตร์ เครื่องยนต์กลไก การผจญภัย คณิตศาสตร์ แต่ตอนเด็กเล็กๆ จะชอบเหมือนกัน

4.ความถนัดตามธรรมชาติเช่น เด็กเก่งคณิตศาสตร์ จะอ่านเรื่องคณิตศาสตร์ เก่งภาษา การแต่งกลอน จะชอบโคลงกลอน

5.สิ่งแวดล้อม

-สิ่งแวดล้อมที่บ้าน ถ้าพ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนการอ่าน เลือกหนังสือดีๆและซื้อหนังสือให้เด็กบ่อยๆ พ่อแม่ชอบอ่านหนังสือ มีชั้นหนังสือให้เด็กเป็นส่วนตัว เด็กก็จะชอบอ่าน

-สิ่งแวดล้อมทางโรงเรียน ถ้าโรงเรียน ครู บรรณารักษ์ ส่งเสริมการอ่าน มีหนังสือดีๆมากมายในห้องสมุด เด็กก็จะได้อ่านหนังสือดีๆและอ่านเก่ง

-เพื่อนฝูง ถ้าเพื่อนชักชวนอ่าน คั่นคว่ำ เด็กก็พลอยอ่านเก่งด้วย

หนังสือสำหรับเด็กแบ่งออกเป็นประเภทดังนี้

1. หนังสือสารคดี
2. หนังสือที่ให้ความเพลิดเพลิน(นิทาน, หนังสือภาพ, นวนิยาย, โคลงกลอน)
3. หนังสือแบบเรียน
4. หนังสืออ่านเพิ่มเติมเสริมประสบการณ์ต่างๆ
5. หนังสืออ้างอิง
6. หนังสือแปล
7. หนังสือการ์ตูน
8. วารสาร
9. หนังสือพิมพ์รายวัน

วารี ธีระจิตตร(2544) กล่าวถึง ทศนคติของครูต่อหนังสือแบบเรียนดังนี้

1. ครูคิดว่าการมีหนังสือแบบเรียนก็สามารถสอนหนังสือได้เนื้อหาครบตามที่กำหนดไว้ ฉะนั้นจึงมักมองเห็นความสำคัญของแบบเรียนมากกว่าหลักสูตร
2. การที่ใช้แบบเรียนเป็นคู่มือประกอบการสอนจึงทำให้ครูให้ความสนใจรายละเอียดเนื้อหาในแบบเรียน จนบางครั้งลืมคำนึงถึงกิจกรรมต่างๆที่ควรสอน สอดแทรกให้กับนักเรียนไป
3. ครูมักคิดว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เขียนลงในหนังสือแบบเรียนเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แก้ไขไม่ได้ เพราะถือว่าได้ผ่านการตรวจแก้จากกรมวิชาการมาแล้ว ซึ่งความจริง รายละเอียดบางอย่างในหนังสือแบบเรียนบางเล่ม อาจจะได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องก็ได้ และสามารถแก้ไขได้
4. ครูมักจะไม่ให้ความสนใจและความสำคัญต่อเอกสารหลักสูตร ประมวลการสอน เพราะคิดว่ามีแบบเรียนก็ใช้ได้ และสามารถสอนไปได้
5. การเน้นแต่เฉพาะเนื้อหาในแบบเรียนมาก จึงทำให้การวัดผลไม่ได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ควรจะเป็น การวัดผลจึงจะวัดจากแบบเรียนเป็นหลัก

องค์ประกอบด้านต่างๆของหนังสือเรียนศิลปศึกษา

ลักษณะรูปเล่ม

ส่วนหน้า

1หน้าปก ปกหน้า

2ปกหลัง

3สันปก

- 4หน้าปกใน
- 5หน้าลิขสิทธิ์
- 6หน้าคำนิยม คำอุทิศ
- 7หน้าคำนำ
- 8หน้าสารบัญ

เนื้อหา กิจกรรม ภาพประกอบ

เนื้อหา

ไพโรจน์ พวงมณี (2540)กล่าวว่า หลักเกณฑ์ในการนำเสนอเนื้อหาทางด้านศิลปศึกษาต้องอาศัยแบบแผนทางด้านทฤษฎีจากหลักสูตรและคำอธิบายรายวิชา เพื่อให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มนักเรียน โดยมุ่งหวังให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ของหลักสูตรเป็นสำคัญ และการลำดับเนื้อหาในหนังสือเรียน ต้องลำดับจากเรื่องที่ย่างและนักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ก่อน เช่น หลักการ กฎเกณฑ์ ทฤษฎี ไว้ในตอนต้น จากนั้นจึงจัดเนื้อหาที่ยากและซับซ้อนขึ้น เช่น เนื้อหาที่เกี่ยวกับกิจกรรมหรือเนื้อหาที่เป็นทฤษฎีที่ยากขึ้นไว้ ในส่วนท้ายหรือลำดับไปเป็นระยะๆ

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์(2527) กล่าวว่า หนังสือ เป็น สื่อช่วยพัฒนาเด็ก ความคิดของเด็กให้กว้างขวางฉลาดรอบรู้ เสริมสร้างจินตนาการ ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หนังสือจะเป็นอุปกรณ์การเรียนที่ดี ให้กับเด็กทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และเมื่อเวลาที่เด็กจบการศึกษาออกไปแล้ว การอ่านหนังสือนั้น นอกจากเพิ่มพูนประสิทธิภาพความรู้ความสามารถทางสติปัญญาให้กับเด็กแล้ว ยังทำให้เด็กรู้จักเวลาว่างให้เป็นประโยชน์

หนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ควรมีลักษณะดังนี้

1.เนื้อหา ตรงกับความสนใจของเด็กแต่ละวัย ซึ่งเนื้อหาหนังสือที่ตรงกับความสนใจของเด็กได้แก่

- หนังสือคำประพันธ์ไม่สลับซับซ้อน มีความสอดคล้องจูงกัน บทกลอนง่าย ๆ
- เนื้อหาไม่จริงจังมากนัก แต่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
- เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว
- เป็นเรื่องที่ซดเชยอารมณ์และสนองความอยากรู้อยากเห็นของเด็กแต่ละวัย

2.เนื้อหาสาระให้ข่าวสารกับเด็ก พร้อมทั้งการอธิบายที่ง่าย ให้ความรู้ ช่วยพัฒนาทัศนคติ และคำนิยมส่งเสริมความเข้าใจตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ขยายการรับรู้ สร้างความสำนึก และตื่นตัวอยู่เสมอ นอกจากนั้น ก็จะทำให้ความบันเทิง อันเป็นเครื่องมือเร่งเร้าให้เกิดความสนใจ กระตุ้นจินตนาการเพื่อสร้างความคิดริเริ่ม ก่อให้เกิดความตลใจที่ใคร่รู้ ช่างคิดช่างถาม เป็นการช่วยให้ เด็กสร้างจินตนาการ ได้อย่างถูกต้อง อยู่ในโลกของความเป็นจริง ไม่ใช่เรื่องเพ้อฝัน หลงใหล

3. ลักษณะของเรื่องและวิธีการเรียน ต้องเดินเรื่องจับใจทีละทีละเรื่อง เนื้อเรื่องไม่ซับซ้อน วาดจนแสดงความสามารถของตัวเองของเรื่อง มีการชิงไหวชิงพริบ ให้ความรู้แปลกใหม่ ตื่นเต้น ผจญภัย เศร้าสลด ตลกขบขัน โดยไม่มุ่งด้าน สารคดีและคติธรรมให้มากเกินไป ภาษาที่เขียนควรใช้ภาษาต่างๆตัวสะกดการันต์ถูกต้อง

4. ขนาดรูปเล่มต้องกะทัดรัด เหมาะสมกับการจับถือของเด็กแต่ละวัย ขนาดรูปเล่มของหนังสือสำหรับเด็กไม่แน่นอน แต่ไม่ควรเล็กเกินไปหรือใหญ่เกินไป

5. ตัวอักษรตัวโตชัดเจน เหมาะสมกับสายตาของเด็ก

6. ภาพมีความสดใสชัดเจน ดึงดูดความสนใจ มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา

7. การวางรูปหน้า การจัดความ การเว้นช่องว่างของด้านข้างทั้ง 2 ข้าง และด้านบนด้านล่างของหนังสือได้อย่างเหมาะสม

8. ปกสีสวย ตรงต่อความเป็นจริง ดึงดูดความสนใจของเด็ก

9. ตัวละครอยู่ในวัยเดียวกัน หรือวัยใกล้เคียงกับเด็ก

กิจกรรม

ไพโรจน์ พวงมณี(2540)กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าสำหรับนักเรียนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ สติปัญญา กิจกรรมศิลปะในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาจึงควรเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะหลากหลายในรูปแบบและเนื้อหาสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดทักษะทางความคิด การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และสามารถนำไปใช้ให้สอดคล้องกับสภาพของชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมกับวัย และประสบการณ์ของนักเรียน

ภาพประกอบ

ไพโรจน์ พวงมณี(2540)ได้กล่าวสรุปว่า ภาพประกอบมีหน้าที่สำคัญตามความมุ่งหมายของการนำมาประกอบเนื้อหาหนังสือเรียนคือ

1. เพื่อแสดงให้เห็นเทคนิค วิธีการ และขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ

2. เพื่อแสดงให้เห็นเนื้อหาเฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะตอนที่มีความสำคัญจากเนื้อหาเรื่องราวอัน

ภาพประกอบ(illustration)หมายถึง ภาพที่จัดทำหรือผลิตขึ้นมาด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ เช่น การวาด หรือการถ่ายภาพเพื่อเป็นตัวแทนในการอธิบายเนื้อหาให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น และช่วยตกแต่งหนังสือให้สวยงาม ภาพประกอบในหนังสือต้องมีความหลากหลายในรูปแบบ การนำเสนอเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาเรื่องราวและเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความพอใจในการศึกษา โดยใช้เทคนิคของการวาด การถ่ายภาพ และการพิมพ์ เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งมีรูปแบบที่ปรากฏให้เห็นได้โดยทั่วไปคือ รูปแบบเหมือนจริง รูปแบบจินตนาการหรือสร้างสรรค์ และรูปแบบสัญลักษณ์ ภาพประกอบที่ดี จะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาเรื่องราว สื่อความหมายได้ชัดเจน มี

ความสวยงามสะดุดตาและชัดเจน นอกจากนี้ ภาพประกอบควรมีขนาดใหญ่ เป็นภาพในแนวนอนและแนวตั้งและมีภาพหลายมุมที่ช่วยให้เห็นรายละเอียดของภาพชัดเจนขึ้น อาจมีลักษณะเป็นภาพถ่ายหรือภาพเขียนก็ได้ และสามารถสรุปแนวทางการคัดเลือกภาพประกอบหนังสือเรียนศิลปศึกษาได้ดังนี้คือ

- 1 สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ของการเรียนรู้
- 2 ภาพและสีมีความถูกต้องทั้งเทคนิคของการใช้สีและการไล่สีที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจ
- 3 มีความแปลกใหม่สามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
- 4 มีการเน้นรายละเอียดและชัดเจน
- 5 ขนาดของภาพเหมาะสมกับระดับการเรียนรู้ของนักเรียน และประเภทของเนื้อหาวิชา

วรางคณา ศิริปโชติ(2542) ได้กล่าวถึงภาพประกอบสรุปได้ว่า ภาพประกอบคือ รูปภาพที่ใช้ประกอบเนื้อหา เพื่อช่วยอธิบายให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น รวมไปถึงสิ่งช่วยตกแต่งให้หนังสือดูสวยงามและน่าสนใจ

ธวัช ตราชู(2532)กล่าวว่า ภาพประกอบ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจูงใจให้เกิดการรับรู้ ภาพจะรวบรวมให้เกิดความรู้ความคิดอย่างรวดเร็ว หากตำราไม่มีภาพประกอบ ผู้อ่านอาจต้องอ่านอย่างตั้งใจซ้ำแล้วซ้ำอีกจึงจะเข้าใจเรื่องราวได้ดี ภาพจึงเป็นองค์ประกอบของตำรา ที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้เร็วขึ้น ภาพประกอบถือเป็นหัวใจสำคัญของหนังสือนอกเหนือไปจากข้อความ ช่วยเสริมสร้างจินตนาการให้แก่ผู้อ่าน ทำให้เกิดความเข้าใจ ชี้อธิบายให้เกิดความสนใจอยากดูอยากอ่านหนังสือ ทั้งนี้เพราะภาพสามารถอธิบายความหมายได้อยู่ในตัวเอง นอกจากนั้นภาพยังช่วยให้สิ่งพิมพ์ประเภทนั้นๆมีความสวยงามอีกด้วย เป็นสิ่งช่วยตกแต่งหนังสือให้น่าดู เป้าหมายของภาพประกอบที่สำคัญร่วมกันคือการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจจินตนาการในเนื้อหาสาระเหล่านั้นอย่างรวดเร็วและดึงดูดความสนใจ ภาพประกอบเป็นตัวแทนของเนื้อหาตัวเอง หากใช้โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ อาจมีผลดึงดูดหรือเบนความสนใจของผู้อ่านได้พอๆกัน อาจใช้คำจำนวนมากอธิบายลักษณะความคิดรวบยอดสิ่งหนึ่ง นอกจากลดคำบรรยายได้แล้ว ยังเป็นการนำแนวคิดและมโนทัศน์ มารวมกันได้ด้วย

เราสามารถแบ่งเป็นชนิดย่อยๆได้ตามการผลิตและการพิมพ์ เป็น4ประเภทใหญ่ๆคือ

- 1.ภาพถ่าย
- 2.ภาพเขียน(ภาพลายเส้น,ภาพระบายสี)
- 3.ภาพปะติด
- 4.ภาพพิมพ์

ภาพประกอบในตำราศิลปะ ส่วนปกจะเป็นส่วนสำคัญที่จะสะท้อนเนื้อหาภายใน และภาพประกอบเนื้อหาภายใน ก็จะสัมพันธ์กับจำนวนเนื้อหา ขนาดรูปเล่ม ความชัดเจนและละเอียดของภาพ

หทัย ตันหยง (2525) กล่าวว่า ขนาดของภาพประกอบในหนังสือสำหรับเด็กควรมีขนาดตามแต่ละวัยดังนี้

เด็กเล็ก $\frac{3}{4}$ ของหน้า

เด็กโต $\frac{1}{2}$ ของหน้า

วัยรุ่น $\frac{1}{4}$ ของหน้า

และแบ่งภาพประกอบเป็นชนิดต่างๆดังนี้

ภาพเขียน ภาพลายเส้น,ภาพเหมือน,ภาพมายา,จินตนาการ,วิจิตร

ภาพถ่าย สี,ขาวดำ

ภาพสี เทคนิคการพิมพ์,ภาพสีลายเส้น,การสกรีน

ภาพแผนผัง

ภาพตัดต่อ

รวมทั้งกล่าวถึงการจัดหน้าในด้านต่างๆ ต้องมีองค์ประกอบด้าน ภาพ,การให้สี,พื้นที่ว่าง, เลขหน้า,การเว้นบรรทัด,ขอบว่าง,หัวเรื่อง,สถิติ,แผนที่ตัวเลข ให้มี คุณภาพความบาลานซ์,กลมกลืน,เอกภาพ,จุดเด่น

กระดาษแผ่นใหญ่มาตรฐานสากล

1 กว้าง	31	นิ้ว	ยาว	43	นิ้ว
2 กว้าง	24	นิ้ว	ยาว	35	นิ้ว
พับได้	4	ส่วนเรียก	4	หน้ายก	
พับได้	8	ส่วนเรียก	8	หน้ายก	

(4 หน้ายกปกติ จะเท่ากับหน้าหนังสือพิมพ์)

1 หน้ายก 31 x 43

4 14 ½ x 22 ½

8 7 ½ x 10 ¼

16 5 x 7 ¼

32 3 x 4 ½

(วารสาร มักมี 8 หน้ายก,หนังสืออ่านทั่วไป 16 หน้ายก)

$$\begin{array}{rclclcl} \text{กระดาษ} & 1 & \text{รีม มี} & 500 & \text{แผ่น} & = & 2000 & \text{ยก} \\ & & \text{รีม} & = & \frac{\text{จำนวน} \times \text{จำนวนเล่ม}}{2000} \end{array}$$

จินตนา ไบกาซูยี(2534) กล่าวว่า รูปเล่มหนังสือ ควรมีขนาดกระทัดรัด ไม่ใหญ่ หรือกว้าง ยาว เล็ก มาก เพราะเด็กจะถือหนังสืออ่านไม่สะดวก เนื่องจากก้ามเนื้อที่นิ้วมือยังไม่แข็งแรง

เด็กวัย 2-5 ขวบ จำนวนหน้าประมาณ 8-16 หน้า

เด็กวัย 6-11 ขวบ จำนวนหน้าประมาณ 16-32 หน้า

รูปเล่มที่นิยม

ขนาด 8 หน้ายก(18.5x26 ซม.) แนวนอนหรือแนวตั้ง

ขนาด 16 หน้ายก(13 x18.5 ซม.) แนวนอนหรือแนวตั้ง

ขนาด 16 หน้ายก(14.8x21 ซม.) แนวนอนหรือแนวตั้ง

ภาษาและการเขียน

ไพโรจน์ พวงมณี (2540) ได้กล่าวว่า ภาษาเป็นเครื่องมือหรือวิธีการอย่างหนึ่งที่มนุษย์ใช้ สื่อความหมายเพื่อถ่ายทอดความคิดให้เข้าใจตรงกัน ภาษาที่เหมาะสมสำหรับการเลือกนำมาใช้ใน หนังสือเรียน จึงต้องมีลักษณะเป็นแบบแผนในเชิงวิชาการ ถูกต้องในเรื่องการใช้คำ เพื่อสื่อความ หมายให้นักเรียนเกิดการรับรู้ได้ตรงตามจุดมุ่งหมายของการเขียน ถูกต้องตามข้อเท็จจริง และเป็น มาตรฐานในเชิงวิชาการ หลักเกณฑ์ในการใช้ภาษาเขียนมีดังนี้คือ

1. ภาษาเขียนตรงตามลักษณะของภาษาไทย และมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ
2. ใช้ภาษาที่เป็นคำศัพท์ทางวิชาการในสาขานั้นๆ
3. ภาษาเขียนมีความประณีตและสื่อความหมายได้ชัดเจน
4. เหมาะสมกับวัย ประสบการณ์และระดับการเรียนรู้ของนักเรียน
5. หลีกเลี่ยงคำย่อ คำที่มีความหมายซับซ้อนและคำในภาษาต่างประเทศ

การเขียน

ไพโรจน์ พวงมณี(2540) ได้กล่าวว่า การเขียนหมายถึงการใช้ภาษาอันประกอบด้วยคำ ประเภทต่างๆนำมาเรียบเรียงให้เกิดประโยคที่สามารถสื่อสารและสื่อความหมายได้ชัดเจน โดยการ คัดเลือกถ้อยคำที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการเขียน การเลือกใช้คำ เพื่อนำมาเขียนจะต้องคำนึงถึง ชนิด หน้าที่ ความหมาย ระดับของคำ เป็นสำคัญ เพื่อให้สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนเหมาะสม กับวัยและระดับอายุของนักเรียน การเขียนประโยคเพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจได้ตรงกัน จะต้อง เลือกใช้ประโยคหลายรูปแบบปะปนกันไป ต้องมีความกระชับรัดกุมและชัดเจน เพื่อให้ภาษาเขียน

มีความน่าสนใจ สามารถอ่านเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ยังต้องแฝงนัยทางความคิดเพื่อที่จะส่งเสริมให้เกิดความคิด วิเคราะห์ และตีความได้อีกด้วย

ความสำคัญของหนังสือเรียนศิลปศึกษา สามารถแบ่งองค์ประกอบของหนังสือเรียนศิลปศึกษาออกเป็น6ด้านดังนี้

- 1 ด้านความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรศิลปศึกษา
- 2 ด้านเนื้อหา
3. ด้านกิจกรรม
4. ด้านภาพประกอบ
5. ด้านภาษาเขียน
6. ด้านการออกแบบจัดวางรูปเล่ม (ไพโรจน์ พวงมณี,2540)

หทัย ตันหยง (2525) กล่าวถึง ขนาดของตัวอักษรและสีของตัวอักษรว่า
บนพื้นขาว สีตัวอักษรสีเขียวและน้ำเงินจะดึงดูดเด็กมากกว่าสีดำ(แต่ถ้ามีทั้ง3สีนี้ สีดำกลับดึงดูดกว่าสีน้ำเงินและเขียว)

บนพื้นขาว ไม่ควรใช้ตัวหนังสือสีแดง จะเป็นอันตรายแก่สายตาเด็ก (แต่ถ้าเด็กเริ่มหัดอ่าน ควรมีตัวอักษรสีแดงบ้าง เพราะจะดึงดูดที่สุด)

ขนาดของตัวอักษร

1	point	=	1/72	หรือ	0.01384	นิ้ว
12	point	=	1	pica	=	0.166044 นิ้ว
			6	pica	=	1 นิ้ว = 75 point

เด็กเล็กช่วงแรก	48	point	=	7	มม.(ไม่เกิน 100 คำ)
เด็กเล็กช่วงหลัง	32	point	=	5	มม.(ไม่เกิน 500 คำ)
เด็กโต	24	point	=	3	มม.(ไม่เกิน 1000-3000 คำ)
วัยรุ่น	19 ½	point	=	2	มม.(ไม่เกิน 5000 คำ)

ลักษณะของหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ดีและการพิจารณาคัดเลือก

กรมวิชาการ(2533)มีแนวการตรวจสอบสื่อการเรียนการสอนในด้านการตรวจหนังสือเรียน ซึ่งจะตรวจในเกณฑ์พิจารณาด้านต่างๆดังนี้

- 1.ด้านเนื้อหา
 - 1.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาตามหลักสูตร
 - 1.2 ไม่ขัดต่อความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยของชาติ และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของประชาชน
 - 1.3 ถูกต้องตามหลักวิชา
 - 1.4 ยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น
- 2.ด้านการใช้ภาษา
 - 2.1 ถูกต้องชัดเจน
 - 2.2 ใช้ศัพท์เฉพาะ(ถ้ามี)ถูกต้อง
- 3.ด้านกิจกรรมประกอบการเรียน
 - 3.1 เหมาะสมกับเนื้อหา
 - 3.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน
- 4.ภาพ ตาราง แผนภูมิ แผนที่(ถ้ามี)
 - 4.1 ถูกต้องตามหลักวิชา
 - 4.2 สอดคล้องกับเนื้อหา

หลักเกณฑ์ ลักษณะของหนังสือเรียน ต้องเป็นหนังสือ ตามรายวิชาที่ระบุในหลักสูตร เนื้อหาสาระกิจกรรมการเรียนการสอน ในหนังสือเรียน ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายที่กำหนดไว้ในแต่ละรายวิชาของหลักสูตร แนวการจัดทำสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา มีข้อลักษณะน่าสนใจในด้านต่างๆพอสรุปได้ คือ ควรมีแนวคิดที่จะกระตุ้นหรือเร้าใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ อยากเรียนวิชาศิลปะ แนวคิด ทฤษฎี และแนวปฏิบัติที่จะนำเสนอ ควรให้อย่างย่อและง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีความประณีตทั้งการใช้ถ้อยคำ การดำเนินเรื่องและคุณภาพของการจัดหน้าและภาพประกอบ ประกอบด้วยตัวอย่าง งานศิลปะของท้องถิ่น และของชาติที่สื่อให้เข้าใจความงามของศิลปะ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นและของคนในชาติ ควรมีตัวอย่างงานศิลปะที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ใกล้ตัวผู้เรียน หนังสือเรียนรายวิชาเหล่านี้ ควรเป็นสิ่งที่พัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ให้มีความพร้อมที่จะเรียนวิชาศิลปะ แต่มิใช่เป็นวิธีสอนศิลปศึกษาทั้งหมด ควรกระตุ้นให้ครูได้ใช้สิ่งใกล้ตัว ทรัพยากรทั้งที่เป็นวัตถุและบุคคลในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

จากแนวการเขียนหนังสือเรียนวิชาศิลปะศึกษาวิชาเลือกเสรี ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย พอลสรุปหัวเรื่องหลักได้ดังนี้

-ลักษณะทั่วไป หนังสือเรียนวิชาศิลปะศึกษาจัดอยู่ในประเภทหนังสือเรียนที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากหนังสือเรียนทั่วไป คือ วิธีเสนอเนื้อหาในภาพทฤษฎี ภาคปฏิบัติ ภาพประกอบ ตลอดจนถึงลักษณะรูปเล่ม กล่าวคือ ลักษณะพิเศษเหล่านี้จะต้องมีความสัมพันธ์ตามสัดส่วนของรายละเอียดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ มิใช่ว่าจะเน้นแต่เนื้อหาภาคทฤษฎีจนไม่คำนึงถึงภาคปฏิบัติและภาพประกอบ

-ขอบเขตของเนื้อหาและวิธีการเสนอเนื้อหา การกำหนดนั้นให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้เขียน ต้องใช้ความรู้ตามหลักวิชา ว่าควรจะให้กำหนดรายละเอียดของหัวข้อในคำอธิบายรายวิชาว่าอย่างไร แต่ให้แน่ใจจะเหมาะสมกับคาบเวลาเรียน และผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในสังคม นำเสนอเนื้อหาโดยนำทางทฤษฎีไปใช้ทางปฏิบัติ ส่งเสริมให้มีความคิดกว้างไกล เชื้ออำนวยการชี้แนะแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม

-ภาพประกอบ ให้รายละเอียดชัดเจน โยงความคิดความเข้าใจสู่เนื้อหา สอดคล้องกับเนื้อหา สวยงามน่าสนใจ เหมาะกับระดับผู้เรียน บอกแหล่งที่มาของภาพ

-ลักษณะพิเศษอื่นๆ ลักษณะรูปเล่ม การจัดหน้า การกำหนดตัวอักษร การจัดวางแผน ระบบการพิมพ์

แบบรายงานผลการตรวจหนังสือเรียน มีหัวข้อในการตรวจดังนี้

- 1 เนื้อหา
 - ด้านความสอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาตามหลักสูตร
 - ด้านความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน
 - ด้านความถูกต้องตามหลักวิชา
 - ความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น
- 2 การใช้ภาษาและศัพท์เฉพาะ(ถ้ามี)
- 3 กิจกรรมประกอบการเรียน
 - ความเหมาะสมกับเนื้อหา
 - ด้านความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน
- 4 ภาพ ตาราง แผนภูมิ แผนที่(ถ้ามี)
 - ความถูกต้องตามหลักวิชา
 - ความสอดคล้องกับเนื้อหา

กรมวิชาการ(2534)ได้กล่าวถึงลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีว่า แบ่งเป็นลักษณะภายนอก และลักษณะภายในดังนี้

ลักษณะภายนอก

- 1.ชื่อเรื่องหนังสือ ว่ามีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องใด ถ้ากว้างเกินไป จะไม่น่าสนใจ เนื้อหาไม่สอดคล้องกัน
- 2.คำนำหนังสือ เป็นส่วนให้รายละเอียดจุดมุ่งหมายของผู้เขียนในการเขียน อาศัยหลักการความรู้ใด เน้นเนื้อหาสาระตรงไหน ผู้อ่านควรศึกษาในลักษณะใด
- 3.ผู้เขียนและสำนักพิมพ์ เป็นส่วนรับประกันคุณภาพ คุณสมบัติ ประสิทธิภาพ น่าเชื่อถือขึ้น
- 4.วันเวลาและจำนวนครั้งที่พิมพ์หนังสือ บอกการปรับปรุงเพิ่มเนื้อหาสาระใหม่ๆ
- 5.สารบัญเรื่อง บอกโครงสร้างของหนังสือ
- 6.สารบัญภาพและตาราง ให้ความสะดวกแก่ผู้อ่านในการทำความเข้าใจ
- 7.เนื้อหา ส่วนสำคัญที่สุดของหนังสือ ควรแบ่งบท หัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย ชัดเจน จะทำความเข้าใจเรื่องราวได้ตามลำดับ
- 8.คำอธิบายศัพท์หรืออภิธานศัพท์ หนังสือสาขาวิชาใดจะมีความหมายของคำเฉพาะ
- 9.รายชื่อหนังสืออ้างอิง จะได้ค้นคว้าต่อ แหล่งข้อมูลเชื่อถือได้เพียงพอ
- 10.เชิงอรรถและดัชนี ข้อความสั้นๆที่อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่กล่าวในหนังสือ รายการของเรื่องย่อยๆของคำ ข้อความสั้นๆสถานที่,บุคคล เฉพาะเรื่อง

ลักษณะภายใน

- 1.เนื้อหา เนื้อหาต้องสัมพันธ์สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ผู้เขียนกำหนด ถูกต้องตามหลักวิชาการในสาขานั้นๆ มีความทันสมัย สาระความรู้ความคิดรวบยอดเหมาะสมกับระดับผู้เรียน สะท้อนสภาพความเป็นจริง ไม่ขัดต่อศีลธรรม จริยธรรม ประเพณี และความเรียบร้อยในสังคม
- 2.การเสนอเนื้อหา ผู้เขียนต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่นำเสนอ จัดลำดับเนื้อหาสาระ โครงสร้างความรู้ ให้ทำตามขั้นตอนได้อย่างเหมาะสม กระตุ้นให้เกิดความคิด ใช้เหตุผล เปรียบเทียบ สรุปความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ การนำไปใช้ การประเมินค่า ควรมีโครงสร้างเหมาะสมกับสาระ เรื่องราว ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ และความสามารถของนักเรียน มีเอกภาพ สัมพันธ์ภาพ และเน้นความสำคัญ ช่วยให้อ่านเข้าใจความสำคัญออกจากรายละเอียดได้
- 3.สิ่งช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน ให้ทำความเข้าใจได้สะดวกยิ่งขึ้น เช่น ใช้แผนภูมิ ภาพประกอบ กิจกรรมทดสอบก่อนการเรียน บอกให้ทราบจุดประสงค์จะช่วยกระตุ้นความสนใจและคาดคะเน ใช้สติปัญญาเพื่อบรรลุจุดประสงค์ ตั้งคำถามก่อนอ่านบทเรียน แทรกระหว่างบทเรียน จัดไว้ท้ายบทเรียน ช่วยในการทำความเข้าใจ สรุป และทบทวนได้ดี

4. ท่วงทำนองการเขียน การใช้ภาษาสื่อความหมายในการนำเสนอเรื่องราว รวมถึงเจตคติผู้เขียนต่อเนื้อหาสาระและต่อผู้อ่าน แม้จะมีลักษณะเฉพาะตัว แต่เขียนเพื่อใช้ในการเรียนการสอนก็เป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ ให้ถ้อยคำภาษาอธิบายความเข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา

นอกจากลักษณะภายนอกและภายใน ยังมีสิ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกหนังสือเรียน คือ ความถาวรทนทาน เทคนิคการพิมพ์และราคา

การเลือกหนังสือเรียน ไม่มีหนังสือเรียนเล่มใดดีสมบูรณ์แบบ มีข้อดีข้อด้อยแตกต่างกันไป และนักเรียนทั่วประเทศที่สภาพแวดล้อมไม่เหมือนกัน การเลือกเล่มที่เหมาะสมที่สุด อาศัยเวลาทำกันต่อเนื่อง นำข้อมูลเล่มที่ใช้เลือกแล้วมาหาข้อดีข้อเสีย แล้วทำคำแนะนำประกอบ เพื่อมาเลือกสรรเล่มที่เหมาะสมที่สุด ครูจะเพิ่มเติมเนื้อหา ดัดแปลง แบบฝึกหัด กิจกรรม ข้อมูลของครูที่ใช้สอนไปแล้วในแต่ละปี จะมีค่ามากต่อการพัฒนาคุณภาพของหนังสือเรียน

การใช้หนังสือเรียน หนังสือเรียนเป็นสื่อในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลายๆเรื่อง ถ้าจะให้นักเรียนเรียนรู้ตามความมุ่งหมาย ครูอาจต้องทำสิ่งที่เหมาะสมกับนักเรียน เช่น ทดสอบก่อนเรียน เพิ่มเนื้อหาและคำศัพท์ประกอบ มีแบบฝึกหัดเพิ่มเติมทักษะบางอย่าง คำถามก่อน แทรก และหลังจบเนื้อเรื่อง ตัวอย่างคำถามครูจะช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจอย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาวិเคราะห์หนังสือเรียน แม้ว่าจะเป็นส่วนขั้นตอนของการสอน และสรุปจากการสอนเป็นปีๆแล้ว ยังสามารถศึกษาจากงานวิจัย ทั้งเชิงทดลองและเชิงวิเคราะห์ รวมทั้งผู้บริหารและครูลงมือทำวิจัยเอง ล้วนเป็นประโยชน์ที่จะปรับปรุง ดัดแปลง เพิ่มเติม เนื้อหาสาระ เป็นประโยชน์แก่นักเรียน

ครูจะพัฒนาสื่อการสอนได้อย่างไร เนื่องจาก สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ดีไม่ได้ในกระบวนการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือที่ต้องใช้เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปได้ ใน การที่จะให้นักเรียนเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์หลายๆอย่าง หลายๆระดับ จำต้องอาศัยสื่อการเรียน การสอนหลายรูปแบบที่เหมาะสม สื่อประเภทหนังสือเป็นสื่อทางเดียว ผู้อ่านอ่านสิ่งที่ผู้เขียนเขียน และหนังสือเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น และไม่ได้ทำจำเพาะเจาะจงว่าทำให้อ่านไหน ให้เด็กเรียนเก่ง หรือเรียนอ่อน ความรู้ประสบการณ์ที่ต่าง กัน ดังนั้น ผู้ที่จะเป็นคนกลางเชื่อมโยงระหว่างหนังสือเรียนและนักเรียน เพื่อให้เข้าในการศึกษาหาความรู้ได้เข้าใจ ก็คือ ครูนั่นเอง ดังนั้น ครูควรวางแผนการสอน เพื่อให้รู้จักใช้สื่อที่หลากหลาย

เพิ่มเติมเข้ามา การเพิ่มเติมเนื้อหา ตั้งแต่เล็กน้อย จนเปลี่ยนบทเลย การเพิ่มแบบฝึกหัดเพิ่มเติม และการปรับใช้ให้เหมาะสม

แนวการวิเคราะห์และประเมินผลแบบเรียนของ โกชัย สาริกบุตร และ สมพร สาริกบุตร (2521) ได้แบ่งเป็นการสรุปลำดับขั้นของการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของแบบเรียนดังนี้

ขั้นที่ 1 ข้อควรคำนึงก่อนสร้างแบบเรียน

- ประสพการณ์ของผู้เขียนทั้งด้านวิชาการและวิธีการสอน
- แบบเรียนวิชาใด ชั้นใด ใช้เวลาเรียนเท่าใด
- ความมุ่งหมายทั่วไปและความมุ่งหมายเฉพาะของวิชานั้น
- ประสพการณ์ของนักเรียน
- จิตวิทยาพัฒนาการ
- แบบเรียนสำหรับเพศหญิงหรือเพศชาย หรือแบบเรียนสำหรับคนทั่วไป
- สภาพสังคมเฉพาะถิ่น

(ควรสำรวจ วิจัย สอบถาม ให้เข้าใจเสียก่อน)

ขั้นที่ 2 ข้อควรคำนึง

- สอนอะไร สอนใคร
 - เสนอเนื้อหาทั่วไป หรือเนื้อหาเฉพาะสาขา
 - ปริมาณเนื้อหามากน้อยแค่ไหน
 - จะให้สาระละเอียดหรือสรุป ขึ้นต้นหรือขึ้นสูง
 - ต้องการให้ผู้เรียนเกิดอะไรขึ้น
 - เรียนรู้แล้วจะเกิดประโยชน์เฉพาะตัวหรือส่วนรวม
 - ทดลองใช้บทเรียนเสียก่อนแล้วจึงบรรจุลงในเล่มจริงต่อไป
- (แต่ละเรื่องควรนำไปทดลองสอนให้แน่ใจเสียก่อน และเมื่อสำเร็จเป็นรูปเล่มควรทดลองใช้ทั้งเล่มอีกครั้ง)

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์แบบเรียนตลอดเล่ม (พิจารณาองค์ประกอบทุกส่วนในแบบเรียน)

- เนื้อเรื่องมีการจัดหมวดหมู่และเรียนลำดับ
- สารัตถะของเนื้อหาควรนำเสนออย่างตรงไปตรงมา
- การใช้ภาษานำไปสู่ความเข้าใจอันถูกต้อง
- เนื้อหาตอบสนองของความมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างครบถ้วน
- คำนิยมที่ปรากฏในหนังสือควรเป็นสิ่งที่คัดเลือกแล้ว
- เนื้อหามีการอ้างอิงหลักฐานอย่างถูกต้อง

-เมื่อจบแต่ละบทหรือแต่ละเรื่อง ควรมีโอกาสสนทนา

-เมื่อจบแต่ละบท หรือแต่ละเรื่องมีการวัดผลนักเรียน

ขั้นที่ 4 ขั้นเสริมส่วนประกอบ(เพื่อความเข้าใจและดึงดูดความสนใจ)

-ภาพประกอบ

-ส่วนเสริมวิชาการโดยตรง เช่นตาราง แผนภูมิ แผนที่ สถิติ ฯลฯ

-สอดสีสวยงาม

-รูปเล่มกะทัดรัด

-กระดาษดีพอสมควร

-ตัวพิมพ์ชัดเจน ถูกต้อง

-รักษารูปแบบของการเขียนงานวิชาการ

ขั้นที่ 5 การประเมินผลแบบเรียน(พิจารณาเนื้อหาและกิจกรรมเป็นหลักสำคัญ)

-ประเมินคุณค่า ส่วนประกอบทางด้านความรู้

-เสนอเนื้อหาที่เป็นประเด็นสำคัญ

-แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา

-เนื้อหาทันสมัย

-ให้ความรู้เป็นกลาง

-แนะนำเครื่องมือสำหรับครูและสื่อสำหรับนักเรียน

-ปริมาณคุณค่าส่วนประกอบทางด้านเชาว์ปัญญา

-สร้างพื้นฐานให้นักเรียนรู้จักคิด

-ให้ใช้ความคิดยิ่งกว่าความจำ

-ให้มีโอกาสตัดสินใจ

-ให้มีโอกาสสนับสนุนหรือคิดค้น

-สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับความรู้

-เร่งเร้าให้อยากรู้ อยากเห็นต่อไป

ไพโรจน์ พวงมณี(2540) ได้สรุปเกี่ยวกับแนวทางการพิจารณาหนังสือเรียนเป็นประเด็นหลักเพื่อนำมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาและคัดเลือกหนังสือเรียนศิลปศึกษาได้ดังนี้

1 ด้านเนื้อหา คือ เนื้อหาต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตร มีความทันสมัย นำเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง หลักการ และทฤษฎีใหม่ๆ ที่ผ่านการวิเคราะห์วิจัยมาแล้ว มีเอกสารอ้างอิงประกอบการเขียนเนื้อหา

2 ด้านกิจกรรม คือ มีการนำเสนอกิจกรรมหลากหลายประเภท กิจกรรมมีระดับความยากง่ายและช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจ เกิดความคิด และจินตนาการ กิจกรรมสามารถนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและมีกิจกรรมเสนอแนะ

3 ด้านภาพประกอบ คือ ต้องสามารถสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง มีความสัมพันธ์กับเนื้อหา มีสีสันสวยงาม มีความชัดเจน ถ้าเป็นภาพถ่ายต้องใกล้เคียงกับภาพต้นฉบับและมีความทันสมัย

4 ด้านการจัดวางรูปเล่ม ต้องมีความสวยงาม ตัวอักษรอ่านง่าย ชัดเจน ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับหน้ากระดาษ การออกแบบปกสอดคล้องกับเนื้อหา ขนาดรูปเล่มเหมาะสมกับมือเด็กใช้สีและกระดาษที่มีคุณภาพในการพิมพ์

5 ด้านภาษาและการเขียน มีความเหมาะสมกับวัยของผู้ใช้หนังสือ การใช้คำ คำศัพท์ ตัวสะกด การเว้นวรรค ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ มีวิธีการเขียนที่ช่วยดึงดูดความสนใจในการอ่าน แนวการเขียนถูกต้องตามหลักการใช้ภาษาและมีความสละสลวย

6 องค์ประกอบอื่นๆ เช่น คุณสมบัตินักเขียน วัน เดือน ปี ที่พิมพ์ ผู้เขียนภาพประกอบ คำนำ สารบัญ บรรณานุกรม ดัชนี และอภิธานศัพท์

ไกรยุทธ ธีรตยาศินันท์(2528)ได้ให้ความหมายของ ลักษณะและมาตรฐานตำราทางวิชาการ ในหัวข้อต่างๆ ดังนี้

หนังสือ คือ ข้อเขียน หรือ พิมพ์ ที่จัด(เย็บ)เป็นเล่มเป็นเรื่องยาว หรือมีบันทึกข้อความหรือเหตุการณ์ในรูปของตัวอักษร ตัวเลข สถิติ และภาพ หนังสือส่วนใหญ่จะมาในรูปของการร้อยเรียงภาษาในลักษณะต่างๆที่เล่าเรื่องราวให้แก่ผู้อ่าน

ตำรา หมายความว่า หนังสือที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน หรือหมายถึง การรวบรวมความรู้ในสาขาวิชาและเรียบเรียงขึ้น...สำหรับการศึกษา

การจำแนกประเภทของตำรา อาจใช้ฐานต่างๆกันได้ สุดแล้วแต่จุดมุ่งหมายของการจำแนกที่นิยมใช้กันมากคือ

1. ฐาน วิธีการสร้างเนื้อหา - เป็นฐานที่เน้นถึงกิจกรรมของผู้แต่งตำรา ก็จะได้ตำราประเภทต่อไปนี้

- ตำราที่เป็น"งานเขียน" ซึ่งเป็นตำราที่เน้นการเสนอความคิดเห็นทางวิชาการที่เป็น"ความรู้ใหม่" กล่าวคือ เป็นตำราที่ผู้แต่งเสนอความคิดเห็นทางวิชาการที่เป็นความรู้ใหม่ อันจัดได้ว่าเป็นการเพิ่มพูน หรือการขยายพรมแดนความรู้ในแขนงวิชาการหรือสาขาวิชา โดยเป็นผลสืบเนื่องจากการค้นคว้าวิจัยการตีความหมายใหม่ หรือการขยายความเดิม ของทฤษฎีและแบบจำลองที่มีอยู่แล้ว หรือการสร้างทฤษฎีหรือแบบจำลองใหม่ ตลอดจนการนำเสนอหลักฐานใหม่เพื่อพิสูจน์ ถูกหรือพิสูจน์ผิด ทฤษฎีหรือแบบจำลองที่มีอยู่ในสาขาวิชานั้นๆ(งานเขียนนี้บางทีก็เรียกกันว่า "งานใหม่")

- ตำราที่เป็น "งานเรียบเรียง" จัดเป็นตำราที่เน้นการนำเสนอความรู้ที่มีอยู่แล้วในแขนงวิชา สาขาวิชา นั่นคือเป็นตำราที่รวบรวมความรู้ที่มีอยู่แล้ว(ทั้งหมดหรือส่วนใหญ่)มาจัดเป็นหมวดหมู่ โดยการเรียบเรียงเสียใหม่
- ตำราที่เป็น"งานแปล"จัดเป็นตำราที่แปลถอดความที่ตรงกับเนื้อหาในอีกภาษาหนึ่งงานแปลนี้อาจเป็นงานที่แปลจากตำราเล่มเดียวตลอด หรือเป็นการแปลบางส่วนจากตำราหลายๆเล่มแล้วจัดรวมเป็นตำราเล่มเดียวก็ได้
- ตำราที่เป็น"งานแปลและเรียบเรียง"จัดเป็นตำราที่แปลเนื้อหาจากภาษาอื่นโดยการเรียบเรียง ตัดตอนเรื่องราวเสียใหม่ในสัดส่วนต่างๆตามความเหมาะสม
- ตำราที่เป็น"งานรวบรวม"ซึ่งเป็นตำราที่รวบรวมบทความจากแหล่งต่างๆและหรือสวณใดสวณหนึ่งของหนังสือ ตำราเล่มต่างๆให้อยู่ในรูปเล่มเดียวกันโดยสัมพันธ์กันด้วยแนวเรื่องอันเดียวกัน

2. ฐาน รูปลักษณะสร้างเนื้อหา- ในตำราอันเป็นฐานที่เน้นถึงจุดประสงค์ของการใช้ตำราก็คจะได้ ตำราประเภทต่อไปนี้

- ตำราเรียน(TEXTBOOK or TEXT)เป็นหนังสือที่รวบรวมและอธิบายหลักการและทฤษฎีต่างๆที่จัดเป็น สาระมาตรฐานสำหรับรายวิชาหรือแขนงวิชาหนึ่ง สิ่งที่จัดเป็นสาระมาตรฐานในวิชานั้นๆก็เป็นทัศนะของผู้แต่งตำรา แต่โดยปกติแล้วก็จะเป็นสาระที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาเป็นช่วงๆ โดยบูรพาจารย์ส่วนใหญ่ในวิชานั้นๆ หรือเป็นสาระที่เรียกกันว่า"conventional wisdom" สำหรับวิชาดังกล่าว นั่นคือ เป็นหลักการและทฤษฎีที่มีการยอมรับกันในหมู่วิชาการแล้วว่า ถูกต้องและสมควรถ่ายทอดเป็นเนื้อหาหลักสำหรับวิชานั้นๆ ดังนั้นตำราเรียนจึงเป็นหนังสือที่นักศึกษาใช้เป็นคู่มือในการเรียนและผู้สอนใช้เป็นคู่มือในการสอน
- ตำราเฉพาะเรื่อง(MONOGRAPH) เป็นตำราที่นำเสนอเรื่องราวเฉพาะด้านเฉพาะประเด็นที่ลุ่มลึก ซึ่งผู้แต่งตำราเล่มดังกล่าวให้ความสนใจเป็นพิเศษ ตำราเฉพาะเรื่องนี้จึงมีความครอบคลุมไม่กว้างขวางเหมือนเช่นตำราเรียน ยิ่งไปกว่านั้น เนื้อหาที่นำเสนอในตำราเฉพาะเรื่องก็ไม่จำเป็นต้องเป็นเนื้อหาที่ยอมรับกันทั่วไปในวงการในแขนงหรือสาขาวิชานั้นๆ อาจเป็นความรู้ใหม่ที่ที่กำหนดโดยเรื่องหรือประเด็นที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอเป็นการเฉพาะ ซึ่งไม่มีผู้ใดเขียนมาก่อนหรือพิเคราะห์จากทัศนะนั้นมาก่อน ความถูกต้องหรือความเหมาะสมของเนื้อหา จึงเป็นเรื่องที่ต้องรอการพิสูจน์โดยพิจารณาจากการยอมรับของผู้ใช้ตำราเล่มนั้น และการนำไปใช้ซ้ำ(หรืออ้างอิง)ในโอกาสต่อไปของผู้ที่อยู่ในวงวิชาการเดียวกัน
- ตำราสำรวจความรู้(LITERATURE SURVEY) เป็นตำราที่รวบรวม ประมวล และ เรียบเรียง แนวความคิดทางทฤษฎีและผลงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ได้มีการเผยแพร่ในวารสารวิชาการและตำราเฉพาะเรื่องที่มีออกมาในช่วงเวลาหนึ่ง ในสาขาวิชาหนึ่งเฉพาะ หรือ เฉพาะเรื่อง จัด

เป็นตำราที่ผู้แต่งได้พยายามจัดหมวดหมู่ของความรู้ที่กระจัดกระจายทั่วไป และมักมีพื้นฐานที่ไม่ชัดเจน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นในเรื่องหรือในสาขาวิชาหนึ่ง

- ตำรารวบรวมบทความ (BOOK OF READINGS) เป็นตำราที่ผู้เขียนสรรหาและคัดเลือกบทความที่เขียนเสร็จแล้วหรือที่ผู้แต่ง (ผู้รวบรวม) กำหนดให้เขียน บางส่วนของหนังสือ/ตำรา และหรือผลงานวิจัยของผู้อื่นและหรือของผู้แต่งเอง มารวมกันในตำราเล่มหนึ่งโดยมีแนวเรื่องที่กำหนดสำหรับตำราเล่มนั้นเป็นฐานกำกับกับการคัดเลือกผลงานที่จะปรากฏในตำรา
- ตำราฝึกหัด (WORK BOOK) เป็นตำราที่ผู้แต่งได้เรียบเรียงขึ้นมาเพื่อให้นักศึกษาได้ใช้เป็นแบบฝึกหัดที่พัฒนาความเข้าใจและเพิ่มความเข้าใจยิ่งขึ้นในเนื้อหาที่ได้ฟังจากการบรรยายและหรือจากการอ่านตำราเรียน ในกรณีที่เป็นวิชาทางวิทยาศาสตร์ ตำราลักษณะนี้จะมาในรูปของตำราฝึกหัดที่ใช้ประกอบการศึกษาในห้องปฏิบัติการเป็นสำคัญ แบบฝึกหัดที่ปรากฏอยู่ในตำราประเภทนี้จะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป โดยปกติก็จะมีหลายรูปแบบผสมผสานกันและจะมีคำตอบที่ถูกต้องเฉลยไว้ในตอนท้ายหน้าของแบบฝึกหัดหรือในท้ายเล่มเพื่อให้นักศึกษาจะสามารถตรวจสอบระดับความเข้าใจของตัวเองได้

กล่าวถึงมาตรฐานตำราทางวิชาการรูปแบบของการนำเสนอเรื่องราวและวิธีการนำเสนอ

- เกณฑ์กลางๆที่สามารถใช้เป็นบรรทัดฐานสำหรับการนำเสนอเนื้อหาในตำรา พอจะกล่าวสรุปได้ดังนี้

ส่วนต้น- ชื่อเรื่อง หน้าปก สารบัญ (เนื้อหาและตาราง/ภาพ) คำนิยม คำนำ กิตติกรรมประกาศ(กรณีแยกกล่าวต่างหากไม่รวมไว้ในคำนำ)

ส่วนเนื้อหา- บทนำ(ถ้ามี)

ส่วนท้ายเล่ม- บรรณานุกรม ดัชนีค้นเรื่อง เอกสารอ้างอิง

หทัย ตันหยง (2525) กล่าวถึง ขนาดของหนังสือ ควรคำนึงส่วนต่างๆดังนี้

1. ช่วงมือของเด็ก
2. ความคล่องในการหยิบฉวย
3. น้ำหนักควรจะเบา
4. ขนาดความยาวตามช่วงสนใจของวัย
5. ขนาดที่จัดเก็บหนังสือ

เนื้อหาสาระ การวิเคราะห์คุณภาพในด้านเนื้อหาของตำรานั้น มีองค์ประกอบต่างๆดังนี้

-ความถูกต้องของเนื้อหา

-ความครอบคลุมของเนื้อหา

-ความลึกซึ้งของเนื้อหา

- ความมีเอกภาพของเนื้อหา
- ความเข้าใจง่ายของเนื้อหา

การประเมินคุณภาพของตำรา

- การประเมินคุณภาพเดี่ยว เป็นการประเมินคุณภาพเฉพาะตัวของตำราโดยไม่เปรียบเทียบกับผลงานตำราเล่มอื่นๆ
- การประเมินคุณภาพรวม เป็นการประเมินคุณภาพของตำราเล่มหนึ่งในจำนวนหลายเล่มของผู้แต่งคนเดียวกัน

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์(2527) กล่าวว่า การจัดทำหนังสือแบบเรียนภาษาไทย เพื่อให้เป็นแบบเรียนในระดับชั้นต่างๆได้จะต้องได้รับอนุญาตจากกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการเป็นคราวๆไป และ หนังสือแบบเรียนที่ใช้ในโรงเรียนต่างๆ กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ก็มักจะผลิตขึ้นมาเอง โดยมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ในการใช้แบบเรียน และทำหนังสือแบบเรียนร่วมทำด้วย

แบบเรียนโดยทั่วไป-ไม่ว่าจะเป็นวิชาใดๆต้องแน่ใจว่ามีสาระและความถูกต้องตามหลักวิชาการจำกัดองค์ความรู้ในขอบเขตและเหมาะสมกับระดับชั้น เนื้อหาแน่นพอสมควร กับขนาดและระยะเวลา ของหนังสือเล่มนั้นๆ ข้อสำคัญคือ มีค่านำ มีภาพประกอบ มีแผนผัง หรือแผนภูมิ ในที่ที่จำเป็นต้อง มีการทำสารบาญเรื่อง เลขดัชนี และบรรณานุกรม ส่วนอภิธานศัพท์นั้น จำเป็นสำหรับหนังสือที่มีศัพท์มากๆ เพื่อไม่ให้นักเรียนเสียเวลาไปเปิดพจนานุกรม การทำรูปเล่มต้องน่าสนใจ เนื้อเรื่องต้องเป็นปัจจุบันเสมอ(ทันสมัย)ไม่ควรมีประเด็นคลุมเครือ

หนังสือแบบเรียนควรประกอบด้วย แบบฝึกหัด คำถาม กิจกรรม ในแต่ละบท วิธีแนะให้นักเรียนค้นคว้าด้วยตนเอง หรือทดลองด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะในการเรียน นอกจากนั้นก็มีแบบเรียนลำเร้จรูป ซึ่งจัดให้นักเรียนเรียนตามแบบโปรแกรมแล้วติดตามผลได้ทันที โดยตรวจความถูกต้องก่อนแล้วจึงก้าวต่อไป การลำดับเนื้อหาของแบบเรียนจะต้องเรียงจากง่ายไปหายาก ต้องให้นักเรียนได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง มีความคิดอย่างรอบคอบ

การทำแบบเรียนควรจะได้มีการทดลองใช้ ก่อนที่จะพิมพ์เป็นเล่มใช้ในโรงเรียน เพื่อปรับปรุงบทเรียนครั้งต่อไป เครื่องมือวิเคราะห์ที่นิยมใช้คือ แบบสอบถามและการทดลองใช้ ผู้เขียนควรมีความรู้และประสบการณ์ในวิชานั้นๆ และได้ทำการค้นคว้าเพิ่มเติม หนังสือแบบเรียนที่ดีควรมีราคาค่อนข้างถูก เว้นช่องบนล่างด้านข้างตลอดจนช่องไฟของหนังสือแต่ละหน้าให้เหมาะสม เย็บเล่มแข็งแรง ทนทาน กระดาษดี ปกดีดึงดูดความสนใจ

หทัย ตันหยง (2525) กล่าวถึง หลักการสร้างสรรคหนังสือสำหรับเด็ก มีองค์ประกอบในด้านต่างๆดังนี้

1. มีหลักการสร้างสรรค์
2. การใช้ภาษาสำหรับเด็ก (ร้อยแก้ว, ร้อยกรอง)
3. การจัดภาพในหนังสือ
4. ขนาดตัวอักษร
5. การจัดหน้าและขนาดของหนังสือ
6. การใช้วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตหนังสือ
7. การวางรูปเล่ม

อาภรณ์ ใจเที่ยง(2540)กล่าวถึง หลักการเลือกใช้สื่อการสอน ว่า ผู้สอนควรได้กำหนดจุดประสงค์การสอนเสียก่อน และมีหลักการเลือกดังนี้

1. เลือกใช้สื่อที่สัมพันธ์กับบทเรียน ตรงเป้าหมายกับเรื่องที่จะสอน
2. เลือกที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ มีผลต่อการเรียนมากที่สุด เข้าใจเนื้อหาเป็นขั้นตอน
3. เป็นสื่อเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ ประสบการณ์ของผู้เรียน
4. สะดวกใช้ไม่ยุ่งยากซับซ้อน
5. มีคุณภาพชัดเจน
6. ราคาไม่แพง ถ้าทำเองไม่เสียเวลา คุ่มการลงทุน
7. ปริมาณพอเหมาะ
8. ไม่เป็นอันตรายแก่ผู้เรียน
9. ดึงดูดความสนใจผู้เรียน
10. ขนาดถูกหลักเกณฑ์ ตัวอักษรอ่านง่าย
11. สื่อที่แปลกใหม่ ไม่ซ้ำซาก

สุวัฒน์ มุทเมธา(2523) กล่าวถึง เกณฑ์การพิจารณาเลือกหนังสือมีดังนี้

- 1.พิจารณาปีที่พิมพ์ ควรเลือกพิมพ์ปีล่าสุด ยิ่งมีการปรับปรุงยิ่งดี
- 2.พิจารณาตัวผู้เขียนแบบเรียน มีความชำนาญ วุฒิ เคยเขียนมาก่อนหรือไม่ เป็นที่ยอมรับหรือไม่
- 3.เนื้อหาในหนังสือ เหมาะสม ตรงจุดประสงค์
- 4.ลำดับเนื้อเรื่องและวิธีเขียน
- 5.เลือกเนื้อหาถูกต้องตามความเป็นจริง ทันสมัย ไม่มีอคติ
- 6.ให้ความคิดรวบยอดชัดเจน รายละเอียดเพียงพอ เนื้อหาไม่สับสน
- 7.ใช้ภาษา คำศัพท์ เหมาะสมกับระดับชั้น
- 8.วางพื้นฐานประสบการณ์ที่จำเป็นก่อนหรือไม่เพียงใด
- 9.จัดเรียงหัวข้อเรื่องไว้ชัดเจน เหมาะสม ผู้อ่านได้คิด สรุปตอบคำถาม ทำแบบฝึกหัด
- 10.มีคำนำ สารบัญ ดัชนี
- 11.เสนอแนะการใช้กิจกรรม อุปกรณ์ต่างๆ หลายวิธี สังเกต พิจารณา เกิดความคิด เข้าใจ
- 12.มีหนังสืออ้างอิง
- 13.มีภาพ แผนที่ แผนภูมิ ตารางสถิติต่างๆ คำอธิบายประกอบ
- 14.มีความคงทนแข็งแรง

หทัย ตันหยง (2525) กล่าวถึง หลักสูตรเพื่อการสร้างหนังสือเรียน

- 1.เป้าหมาย
 - มุ่งให้การศึกษอบรมแก่ผู้เรียนอย่างไร
 - ฝึกทักษะพื้นฐานอย่างไร
 - เน้นเรื่องอะไรอย่างไร
 - พัฒนามโนทัศน์และค่านิยมอย่างไร
 - สร้างคุณลักษณะผู้เรียนอย่างไร
- 2.จุดประสงค์บทเรียน
 - จุดประสงค์ทั่วไป
 - จุดประสงค์เฉพาะ
- 3.เนื้อหา
 - เนื้อหาอันเป็นแกนกลาง,ขอบเขตกว้างเท่าใด
 - เนื้อหาประกอบเพื่อสร้างบูรณาการของเนื้อหา
 - ส่วนประกอบของเนื้อหา(ภาษา)

4. ผลที่คาดหวัง

- จะให้อะไรกับผู้เรียน(มโนทัศน์)
- ผู้เรียนน่าจะเกิดพฤติกรรมใหม่(อย่างไร)

ประเมินคุณภาพหนังสือ

1. ลักษณะรูปลักษณ์

- ปก, การออกแบบรูปลักษณ์, การใช้ตัวอักษร, ขนาดการใช้วัสดุภายในเล่ม, ขนาดและจำนวนหน้าของหนังสือ, ศิลปะการจัดหน้า, การจัดบทตอน

2. ลักษณะเนื้อหา

- วิธีเสนอเรื่องและความคิดสร้างสรรค์, เอกภาพความสอดคล้องกลมกลืนและลำดับขั้นตอน, สารัตถภาพและสัมพันธ์ภาพ, คุณค่าของสาระแนวคิดและมโนทัศน์, ข้อมูลหลักฐานที่ถูกต้องเหมาะสม, เหมาะกับระดับและวัยผู้อ่าน

3. การใช้ภาษา

- ถูกต้องตามแผนทางหลักภาษา, ชัดเจนแจ่มแจ้ง, หนักแน่นและมีพลัง, ใช้เครื่องหมายต่างๆ, ภาพพจน์ที่ดีเด่นทางภาษา

4. ภาพประกอบ

- ลักษณะของภาพและความเหมาะสม, ความชัดเจนแจ่มใสของภาพ, สีเส้น, ความสอดคล้องกับเนื้อหา, คำอธิบายประกอบภาพ

5. คุณภาพผลิต

- คุณภาพการพิมพ์, กระดาษ, เนื้อหาสาระ, ด้านวรรณกรรม,

6. ราคาจำหน่าย

- เหมาะสมกับการลงทุนซื้อ, เปรียบราคาคุณภาพ

7. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียนผู้แต่ง

- เกียรติคุณของผู้เขียน, ผลงาน, ลักษณะทางอุดมการณ์, รสนิยมและลีลาการเสนอผลงาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธวัช ตราชู (2531) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์งานออกแบบกราฟิกในตำราศิลปะ ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาศิลปะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสานใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์งานออกแบบกราฟิกในตำราศิลปะศึกษาภาษาไทย ที่ใช้เป็นส่วนใหญ่ในภาควิชาศิลปะศึกษาของมหาวิทยาลัยอีสานใต้ ในด้านการออกแบบจัดวาง ภาพประกอบ ตัวอักษร กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็น อาจารย์ 20 คน นักศึกษา 226 คน ในภาควิชาศิลปะศึกษา มหาวิทยาลัยอีสานใต้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ผลงานกราฟิก ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และนักศึกษาล้วนสนใจงานกราฟิกในตำราศิลปะมาก โดยเฉพาะปกตำรา เพราะช่วยกระตุ้นให้เกิดความอยากอ่านและตำราศิลปะควรให้ความสำคัญต่อภาพประกอบเพราะช่วยให้อ่านเนื้อหาได้รวดเร็ว อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นต่องานออกแบบกราฟิก ในตำราศิลปะ โดยเฉพาะตำราระบายสีน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี

ชัยรัตน์ ชลวิถี (2524) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการออกแบบกราฟิกหนังสือแบบเรียนไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างสำนักพิมพ์รัฐบาลและเอกชนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 540 คน ผลการวิจัยพบว่า หนังสือแบบเรียนที่ใช้ยังมีการใช้ศิลปะทางด้านการออกแบบกราฟิกอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ควรได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ขนาดรูปเล่มที่นักเรียนชอบคือรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแบบ Upright ขนาด 8 หน้ายก ภาพประกอบเป็นภาพวาดหรือภาพถ่ายขนาดครึ่งหน้ากระดาษและควรมีการกำหนดเฉพาะภาพที่จำเป็น การใช้สีพิมพ์ควรพิมพ์เฉพาะภาพที่สำคัญ สีของตัวอักษรควรเป็นสีดำ ส่วนคุณภาพของกระดาษอยู่ในเกณฑ์ปานกลางพอใช้ และผลการเปรียบเทียบระหว่างสำนักพิมพ์รัฐบาลและเอกชนพบว่า การออกแบบกราฟิกของสำนักพิมพ์เอกชนมีคุณภาพดีกว่าของรัฐบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมทรง สิตลาพันธ์ (2516) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับลักษณะหนังสือที่เด็กชอบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมตอนปลาย จำนวน 144 คนใช้หนังสือ เป็นเครื่องมือในการทดลอง 10 เล่ม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชอบรูปเล่ม 6"x8.5"แบบแนวตั้ง (Up-Right) มากที่สุดทุกระดับชั้น เพราะมีความกระชับรัด เปิดอ่านง่าย ตัวอักษรที่ชอบ คือ ตัวอักษรขนาด 20 ปอยท์ ตัวเรียงห่างมากที่สุด เพราะมีความชัดเจน

กัลยา จันทรประภาพร (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาของครูในการใช้หนังสือประกอบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1 สภาพการใช้หนังสือประกอบการจัดประสบการณ์ประจำวัน พบว่า ครูอนุบาลมีจุดมุ่งหมายในการใช้หนังสือ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา หนังสือที่ใช้ส่วนมากเป็นหนังสือภาพ กิจกรรมที่นำหนังสือมาใช้เป็นกิจกรรมวงกลม ลักษณะการใช้ส่วนมาก ใช้ประกอบการเล่าเรื่อง หลังจากใช้หนังสือเสร็จแล้ว เปิดโอกาสให้เด็กได้ซักถามปัญหาและถามปัญหาให้เด็กตอบ ปัญหาในการใช้หนังสือคือ ขาดงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือ 2 สภาพการจัดกิจกรรมพิเศษ เพื่อกระตุ้นความสนใจในการใช้หนังสือ พบว่า ครูอนุบาลมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน กิจกรรมที่จัดคือ กิจกรรมการเล่านิทาน หลังจากจัดกิจกรรม ครูได้สนทนากับเด็กถึงประโยชน์ของกิจกรรม ปัญหาในการจัดกิจกรรมที่พบ คือ ครูไม่มีเวลาในการเตรียมการจัดกิจกรรม เนื่องจากมีงานที่ต้องรับผิดชอบมาก 3 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ส่งเสริมการใช้หนังสือ ส่วนมากจัดในห้องเรียนที่มีแสงสว่างและอากาศถ่ายเทได้ดี

นพดล สายทองยนต์ (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการสอนวิชาศิลปะศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามการรับรู้ของครูศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 โดย ศึกษาในด้านการใช้หลักสูตร วิชสอน และเทคนิคการสอน การใช้สื่อการสอนและห้องเรียนศิลปะศึกษา การวัดและการประเมินผล และการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่สอนศิลปะศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 9 จำนวน 512 คน จาก 512 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มีขมิมนเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ด้านการใช้หลักสูตร มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือครูขาดความรู้ความเข้าใจ ในการใช้หลักสูตร เนื่องจากไม่เคยผ่านการอบรมและไม่มีวุฒิทางศิลปะศึกษา ด้านการใช้สื่อการสอน และห้องเรียน มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามากที่สุดคือ การของบประมาณในการจัดซื้อวัสดุในการผลิตสื่อ ด้านการวัดและการประเมินผล มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหาคือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการประเมินผลอย่างถูกต้อง โดยคำนึงถึงพัฒนาการของเด็ก ด้านการจัดกิจกรรม มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ การนำกิจกรรมในแผนการสอนมาให้นักเรียนปฏิบัติ การรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์และห้องเรียนศิลปะ

เทวินทร์ เอียนมี(2537) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบเรียนทางศิลปะศึกษาเรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแหลมทอง อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่สอนโดยการใช้แบบเรียนที่พัฒนาขึ้น จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุมที่สอน

แบบปกติจำนวน 30 คน และการประเมินคุณภาพของแบบเรียนกระทำโดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน และครูผู้สอนอีก 9 คน โดยการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ 1 หลักพัฒนาการทางศิลปะ 2 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ.2533) 3 การวิจารณ์ศิลปะ และ 4 หลักการออกแบบหนังสือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยเพื่อทำการพัฒนาขึ้นเป็นแบบเรียน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงทดลอง การตรวจสอบคุณภาพแบบเรียนอาศัย ผู้ทรงคุณวุฒิ ครูผู้สอน และนักเรียน โดยประเมินตามเกณฑ์การพัฒนาหนังสือทั้ง 4 ด้าน การทดสอบประสิทธิภาพของแบบเรียน ใช้เกณฑ์ $E_1/E_2 = 80/80$ ของชัยยงค์พรหมวงศ์ และส่วนการเปรียบเทียบการสอนกระทำโดยการเก็บคะแนนก่อน และหลังเรียนทั้ง 2 กลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์ทดสอบหาค่าที่ (t-test) ผลการวิจัยพบว่า 1 คุณภาพของแบบเรียนที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพที่เหมาะสมตามเกณฑ์การพัฒนาหนังสือทั้ง 4 ด้าน 2 แบบเรียนมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 3 ผลการทดลองสอนด้วยแบบเรียนที่พัฒนาพบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และ 4 ผลการเรียนการสอนโดยใช้แบบเรียนที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ไพโรจน์ พวงมณี(2540)ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาในด้านความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม ด้านภาพประกอบ ด้านภาษาและการเขียน ด้านการออกแบบจัดวางรูปเล่ม กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นครูศิลปศึกษา จำนวน 382 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน พบว่า ข้อที่ครูศิลปศึกษาเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับสูงคือ 1 ด้านความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาเห็นว่าหนังสือเรียนศิลปศึกษาส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปศึกษา 2 ด้านเนื้อหา ครูศิลปศึกษาเห็นว่าเนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษามีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของวิชาศิลปศึกษา 3 ด้านกิจกรรม ครูศิลปศึกษาเห็นว่ากิจกรรมสามารถยืดหยุ่นในการปฏิบัติได้ 4 ด้านภาพประกอบ ครูศิลปศึกษาเห็นว่าภาพประกอบปกมีสีสันสวยงามช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจ 5 ด้านภาษาและการเขียน ครูศิลปศึกษาเห็นว่าภาษาเขียนมีความถูกต้องในเรื่องของการใช้ตัวสะกด การันต์ และพยัญชนะ 6 ด้านการออกแบบจัดวางรูปเล่ม ครูศิลปศึกษาเห็นว่าการออกแบบจัดวางปกมีความน่าสนใจสะดุดตา

เสรี ชิวคำ(2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจเนื้อหา เครื่องช่วยการเรียนรู้ และ ลักษณะทั่วไปของหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) โดยสำรวจจากหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน ได้แก่ หนังสือของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชจำกัด สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด และสำนักพิมพ์ประสานมิตร จำกัด ในด้าน 1 ด้านเนื้อหาของหนังสือ 2 ด้านเครื่องช่วยการเรียนรู้ 3 ด้านลักษณะทั่วไปของหนังสือ โดยใช้เครื่องมือการศึกษาหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และได้รับการปรับปรุงแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ และนำเสนอผลในรูปตารางประกอบคำอธิบาย ผลการวิจัยพบว่า 1 ด้านเนื้อหาของหนังสือ เนื้อหาความรู้ความเข้าใจพื้นฐานศิลปะ ร้อยละ 64.82 เนื้อหาความซาบซึ้งในศิลปะ ร้อยละ 15.35 เนื้อหาศิลปะปฏิบัติ ร้อยละ 10.81 และเนื้อหาการนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 8.99 2 ด้านเครื่องช่วยการเรียนรู้ ลักษณะโครงสร้างเนื้อหาประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา กิจกรรม มากที่สุด ลักษณะการนำเสนอบทนำประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้มากที่สุด ภาพประกอบเป็นภาพสีมากกว่าขาวดำ ชนิดของภาพประกอบเป็นภาพฮาร์ฟโทนมากกว่าภาพลายเส้น ภาพประกอบมีหน้าที่ส่งเสริมเนื้อหาให้เด่นชัดขึ้นมากที่สุด จำนวนหน้าของภาพประกอบมีมากกว่าจำนวนเนื้อหา และแหล่งข้อมูลอ้างอิงเป็นหนังสือภาษาไทยมากที่สุด 3 ด้านลักษณะทั่วไปของหนังสือ หนังสือมีขนาด 8 หน้ายกพิมพ์ (18.5 x 26 ซม.) มากที่สุด แบบรูปเล่มเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้ง ปกหนังสือเป็นกระดาษอาร์ตเคลือบมัน กระดาษเนื้อในเป็นกระดาษบุฟมากที่สุด การพิมพ์ตัวอักษรมีความคมชัด การพิมพ์รูปภาพมีลักษณะไม่ชัดเจนบางภาพ การเรียนลำดับเลขหน้าถูกต้อง และวิธีการเข้าเล่มแบบไสสันทาง

กาว

สุมิตรา เจณณวาสน(2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะของนักเรียนที่มีต่อวิชาศิลปศึกษา สำรวจทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาศิลปะศึกษา โดยมีจุดประสงค์เพื่อจะนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษาให้กับนักเรียน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เฉพาะในการสำรวจครั้งนี้คือ

- 1 เพื่อศึกษาความชอบของนักเรียนที่มีต่อวิชาศิลปศึกษา
- 2 เพื่อศึกษาถึงประเภทของภาพที่นักเรียนชอบเขียน
- 3 เพื่อศึกษาถึงวัสดุที่นักเรียนชอบใช้ในการเขียนภาพและระบายสี

ผลการวิเคราะห์การแจกแจงของกลุ่มตัวอย่างในด้านความชอบในกิจกรรมของการเขียนภาพและระบายสี พบว่า นักเรียนชายชอบกิจกรรมการเขียนภาพจินตนาการมากที่สุด รองลงมาคือ ภาพทิวทัศน์ ภาพลายเส้น ภาพหุ่นนิ่ง ภาพสัตว์ ภาพคน และภาพประกอบเรื่อง ตามลำดับ ส่วนนักเรียนหญิง ชอบการเขียนภาพจินตนาการมากที่สุด รองลงมาคือ ภาพลายเส้น ภาพทิวทัศน์ ภาพคน ภาพสัตว์ ภาพหุ่นนิ่ง และภาพประกอบเรื่องตามลำดับ ผลการวิเคราะห์การแจกแจงของกลุ่มตัวอย่างในด้านความชอบในวัสดุที่ใช้เขียนภาพและระบายสี พบว่า ทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

ชอบใช้สีน้ำในการเขียนภาพมากเป็นอันดับที่ 1 และไม่ชอบใช้หมึกดำในการเขียนภาพมากกว่าวัสดุอื่นๆ ผลการวิเคราะห์การแจกแจงของกลุ่มตัวอย่างในด้านความชอบวิชาศิลปะศึกษา พบว่านักเรียนชายชอบวิชาศิลปะศึกษามากที่สุดร้อยละ 31.25 ชอบมาร้อยละ 40.97 ไม่ชอบร้อยละ 0.69(1คน) ส่วนนักเรียนหญิงชอบวิชาศิลปะศึกษามากที่สุดร้อยละ 43.20 ชอบมาร้อยละ 31.20 และไม่ชอบร้อยละ 0.08 (1คน)

ดันนาฮู(Dunnahoo,1992) ได้ทำวิจัยเรื่อง "Content Analysis of Elementary Art Teacher Preparation Textbooks:A Study of the Status of Discipline-Based Art Education in Art Teacher Preparation Text"โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาลักษณะDBAE ในประวัติศาสตร์หนังสือเรียนศิลปะศึกษา 2. วิเคราะห์แนวโน้ม ส่วนประกอบ หลักสูตรศิลปะศึกษา ในระดับประถมศึกษา 3. ศึกษาลักษณะทั่วไปที่สำคัญในการศึกษาหนังสือเรียนของครูศิลปะศึกษาระดับ ประถมศึกษาและกำหนดสถานะของศิลปะ4แกน ตามหลัก DBAE ในหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1.หนังสือเรียนศิลปะศึกษามีเนื้อหาที่รวบรวมขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปและทักษะจาก4แกนของDBAEในช่วงเวลา จากค.ศ.1929-1985 2.ส่วนประกอบของหลักสูตรประถมศึกษาจะเป็นประโยชน์อนาคต มีเนื้อหาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของศิลปะทั้ง4แกน 3.หนังสือเรียนศิลปะศึกษาถูกใช้เป็นประจำ สำหรับการเตรียมตัวสอนของครูศิลปะระดับประถมศึกษาทั้งครูศิลปะโดยตรงและครูศิลปะที่จบการศึกษาทั่วไป หนังสือเรียนศิลปะยังคงมีความสำคัญในการนำมาเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ

รูจ เฮเจน แอมสเดน(Ruth Helen Amsden : 1960)ได้ทำการศึกษาว่า เด็กวัยก่อนเข้าเรียน(3-5ปี) สนใจหนังสือประเภทใดมากที่สุด ผลการวิจัยสรุปว่า เด็กเล็กมักจะชอบภาพไม่แตกต่างกันมากนัก ชอบภาพที่อยู่ด้านขวามากกว่าด้านซ้าย เลือกรูปสีมากกว่าขาวดำ เด็กวัย 3 ขวบชอบภาพเหมือนจริง เด็กวัย 5 ขวบ ชอบภาพเลียนแบบของจริง

เบลน ฮีทเทอร์ อีเลน(Blain Heather Ilene : (1983)ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างเด็กที่มีประสบการณ์ในการอ่านและไม่มีประสบการณ์ในการอ่านของเด็กวัยก่อนเรียน จากการศึกษาพบว่า เด็กที่มีประสบการณ์ในการอ่านจะมีความสนใจในเรื่องราวที่มีสาระยุ่งยาก ให้ความสนใจข้อมูลข่าวสาร ชอบอ่านหนังสือที่ให้ข้อเท็จจริง เด็กกลุ่มนี้จะมีความจำดีเลิศ เป็นเด็กที่สมบูรณ์ทุกด้าน ไม่เคยประสบความล้มเหลวในชีวิตมาก่อน มีความร่าเริง และปรับตัวได้ดีกว่าเด็กที่ไม่มีประสบการณ์ในการอ่าน

เมย์ (May, 1993) ได้ทำวิจัยเรื่อง Making Art at a Glance : A Critique of Discover Art Elementary Subject Center Series No.90 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1 ศึกษาเป้าหมายของหนังสือเรียน 2 อธิบายอย่างมีเหตุผล 3 โครงสร้างต่างๆประกอบด้วย การคัดเลือกเนื้อหา การเรียบเรียง จุดเน้นของหนังสือ ประกอบด้วยความเข้าใจในการอธิบายเนื้อหา ข้อเสนอแนะสำหรับครู และผู้ใช้หนังสือเกี่ยวกับรูปแบบการสอน การจัดเตรียมกิจกรรม ข้อเสนอแนะ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียน จุดมุ่งหมายของการประเมินการเรียนของนักเรียน ผู้แต่งได้มีเป้าหมาย 3 อย่าง ของศิลปะได้แก่ 1 การสร้างสรรศิลป์ 2 การมองศิลปะ 3 การดำรงชีวิตด้วยศิลปะ โดยจะมีความซับซ้อนขึ้นในระดับเกรด 6 เน้นทั้งศิลปะปฏิบัติ การวิเคราะห์องค์ประกอบในการออกแบบและส่วนที่มีมากเกินความจำเป็นในหนังสือ คือ การถามความคิดเห็นของเด็ก แต่ก็มีบางอย่างที่มีคุณค่า เช่น กิจกรรมทางศิลปะต่างๆ

Hummel(1988)ได้ทำการศึกษาเรื่อง School Textbooks and Lifelong Education:an Analysis of Schoolbooks From Three Countries โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของหนังสือเรียนที่เหมาะสมกับแนวความคิดการศึกษาแบบตลอดชีวิต ผลการวิจัยพบว่า 1)ด้านรูปแบบปกหนังสือเรียนควรเป็นภาพสี ต้องดึงดูดความสนใจ มีความทนทานพอสำหรับการใช้งาน ขนาดหนังสือเรียนไม่ใหญ่เกินไป น้ำหนักเบา ภาพประกอบต่างๆควรเป็นภาพสี ภาพมีคุณค่าทางด้านการให้ข้อมูล การใช้ภาพการ์ตูนหรือภาพวาดขึ้นอยู่กับรสนิยมหรือความชอบ ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย การออกแบบจัดหน้ามีโครงสร้างชัดเจน ดูสบาย ตัวอักษรทันสมัย ง่ายต่อการอ่าน ใจความสำคัญของข้อความมีการสรุปย่อ หัวเรื่องสำคัญมีการเน้นให้เด่นชัด 2)ด้านเนื้อหา เนื้อหา มีโครงสร้างชัดเจนอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาการ ขึ้นต้นบทด้วยข้อความที่กระชับตรงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการเรียน เนื้อหา มีความเหมาะสมกับวัย ประสบการณ์ของนักเรียน เนื้อหานำมาจากผลการวิจัย สถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งในและต่างประเทศ มีการอ้างอิง ดัชนีที่ช่วยให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม 3) ด้านการใช้ภาษา การใช้ภาษาในหนังสือเรียนต้องถูกต้องชัดเจน และสัมพันธ์กับความสามารถในการอ่านของนักเรียน มีการอธิบายคำศัพท์เฉพาะ 4) ด้านวิธีการ หนังสือเรียนช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และยังเป็นเครื่องชี้แนะให้กับครูผู้สอน มีคำถามเกี่ยวกับปัญหาต่างๆจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการอภิปราย เกิดการคิดวิเคราะห์ที่ดีกว่า การมีคำถามที่เน้นการใช้ความจำแบบง่ายๆ ในตอนท้ายของบท นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมให้มีการทำงานเป็นกลุ่ม ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองนอกจากแหล่งข้อมูลต่างๆทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนยังคงศึกษาด้วยตนเองต่อไป

Lampela(1991)ได้ทำการวิจัยเรื่อง The Use of TheArt Textbooks by Selected Elementary Classroom Teacher and Selected Elementary Middle and High School Art Teacher โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1)ศึกษาแนวทางการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาการให้คุณค่าต่อหนังสือเรียนศิลปศึกษาของครูผู้สอน เครื่องมือในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามจำนวน 30 ข้อ และการสัมภาษณ์ครูสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษาเกือบทั้งหมดใช้หนังสือเรียนประกอบการสอน และการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาของครูในบทเรียนต่างๆ ใช้สอนในด้านเนื้อหา หนังสือเรียนมีประโยชน์อย่างมาก นับว่าเป็นหลักใหญ่ใจในการสอนศิลปศึกษาของครู

Gurney และ Mary Ann (1997)ได้ทำการวิจัยเรื่อง Wee authors,Wee illustrators โดยมีแนวความคิดว่า สำหรับเด็กในชั้นเรียนต้นๆนั้น สิ่งสำคัญคือความพิถีพิถันของผู้เขียนในอันที่จสร้างสรรค์ผลงานให้กับเด็กๆในรูปของหนังสือต่างๆ แนวความคิดใหม่ๆในเรื่องหนังสือ นั้น ก่อให้เกิดวิจัยใหม่ๆให้กับการรับรู้ของเด็ก ดังนั้นจึงควรมีความรับผิดชอบของผู้เขียนและผู้จัดพิมพ์ด้วยกันทั้งคู่

Day และ Karen S.(1997)ได้ทำการวิจัยเรื่อง The challenge of style in reading picture books มีแนวความคิดว่า ความเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการอ่านสมุดภาพของเด็กนั้น เราอาจจะแบ่งเป็นระดับต่างๆของกลุ่มอายุเด็กได้ดังนี้ ช่วงอายุ3-4ปี และช่วง5-6ปี เป็นต้น ซึ่งต้องมีรูปแบบแผนการทำการวิจัยเพื่อให้เด็กซึ่งใช้ได้เหมาะสมของการจัดทำสมุดภาพให้เด็กจริงๆ เราต้องคำนึงถึงความต้องการของเด็กเป็นสำคัญและร่วมกันเปลี่ยนรูปแบบเดิมๆ

Scharle และ Catherine M.(1997)ได้ทำการวิจัยเรื่อง Environmental Children's books Creates by the hearts and hands of high school students มีแนวคิดว่ ในบรรดาผู้แต่งหนังสือสมุดภาพสำหรับเด็กๆนั้น การคำนึงถึงสภาพแวดล้อมก็เป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาแนวโน้มในการสร้างสรรค์ สิ่งต่างๆที่เป็นประโยชน์จะได้รับของหนังสือรูปภาพสำหรับเด็กนั้นๆ ถ้อยคำต่างๆที่รูปนั้นต้องสื่อประกอบกับสภาพแวดล้อมไว้ด้วยคำ300-600คำต่อหนังสือหนึ่งเรื่องนั้นๆ

Ingalls และ Coe (1995)ได้ทำการวิจัยเรื่อง The art of illustration children's books มีแนวความคิดว่า การนำเสนออันดับหนังสือที่สามารถมองเห็นแนวหน้าที่ชัดเจนได้ง่ายๆ โดยปกติหลังจากนำเสนอมีการวิจัยแต่การนำเสนออย่างมีศิลปะก็เป็นสิ่งที่ให้ความสำคัญในการจัดทำหนังสือ และแบ่งภาคในสภาพแวดล้อม

Hoffert และ Brabara (1994) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Something old, Something new: illustrats books for the fast มีแนวความคิดว่า ตาราต่างๆในเรื่องหนังสือ หนังสือ นั้นมีส่วนรวมเป็นข้อผิดพลาดอยู่มาก ซึ่งปัญหาต่างๆอาจเกิดจากการเพิ่มการลดที่มีผลต่อการจัดทำหนังสือ นำเสนอ สำหรับการป้องกันการผิดพลาดในการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก สำหรับสิ่งต่างๆจนเป็นผลนั้น ล้วนควรเพื่อป้องกันความผิดที่จะเกิดขึ้นต่อไป